# BISERICA

# ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

## Revistă Periodică Eclesiastică

ANUL VIII-lea No. 3.

MARTIE.

TABELA MATERIEĬ



BUCUREȘTĬ

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICESCĬ

*34, Strada Principatele-Unite, 34*

1884.

ANUL VIII. BUCUREȘTÎ, MARTIE 1884. No. 3.


# BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

APARE O DATĂ PE LUNĂ


„Predică Cuvêntul"
*II. Tim. IV. 2.*

## DIN ISTORIA BISERICEÎ ROMÂNILOR

## METROPOLIA UNGRO-VALACHIEÎ

# CONDICA SÂNTĂ

Incă din anul 1880 Inalt Prea Sânțitul Metropolitŭ Primatŭ, *D. D. Calinic*, a bine-voitŭ să punĕ pentru unŭ timpŭ scurtŭ la disposițiunea subsemnatuluĭ „Condica Sântă" și atuncĭ am presentatŭ publiculuĭ românŭ „Albumul sĕmnăturilor în facsimile ale Metropoliților Ungro-Valachieĭ cu note scurte istorice." Lucrarea acésta în doĕ-ḑecĭ și patru foĭ volante în quarto mare, fiind făcută în 100 ecsemplare numaĭ, astă-ḑĭ a devenitŭ fórte rară și ea representa unŭ estractŭ al „Condiceĭ Sânte", înfățășând numaĭ sĕmnăturile în facsimile ale Metropoliților. Fiind însĕ că acéstă Condică cuprinde o sumă de documente, tóte lucrate în Biserică sub frica de D-ḑeŭ și prin urmare cu tóte caracterele autenticitățeĭ lor; de altă parte, fiind-că aceste documente, pre lângă faptele istorice, relatate prin dînsele, maĭ aŭ și unŭ numĕrŭ de iscăliturĭ ale persónelor, ce după vremĭ aŭ avutŭ unŭ rolŭ însĕmnatŭ în Biserica Ungro-Valachieĭ; noĭ pentru aceste motive, precum și în genere

pentru valórea istorică a acestor documente, am presentatŭ din noŭ umilele nóstre rugăminţĭ Inalt Prea Sânţieĭ Séle, spre a ni se da înalta bine-cuvêntare, ca aceste documente să fie puse prin publicitate la disposiţiunea tuturor; şi fŏrĕ multă gândire din partea Inalt Prea Sânţieĭ Séle am obţinutŭ bine-cuvêntarea dorită şi astă-ḑĭ la rôndul meŭ vinŭ şi le proaducŭ Românilor, ca pre darul celŭ maĭ de preţŭ.

Asemenea am obţinutŭ înalta bine-cuvêntare şi din partea Inalt Prea Sânţituluĭ Metropolitŭ al Moldoveĭ şi Suceveĭ, *D. D. Iosif*, pentru ca să publicŭ şi Condica Sântă a aceleĭ S-te Metropoliĭ. Buna-voinţă, ce am întîmpinatŭ şi la Inalt Prea Sânţia Sa, mĕ pune în posiţiune, ca să comunicŭ cetitórilor revisteĭ „Biserica ortodocsă română" plăcuta scriere, că după terminarea „Codiceĭ Sânte" a Metropolieĭ Ungro-Valachieĭ, se va tipări şi „Condica Sântă" a Metropolieĭ Moldoveĭ şi Suceveĭ, făcênd ca să se tragĕ şi în fascicule separate.

„Condica Sântă" séŭ Registrul actelor originale ale Bisericeĭ ortodocse, lucrate kĭar în Biserică, datéză din cea maĭ depărtată anticitate. In dînsele se trecŭ şi pĕnĕ astă-ḑĭ actele de alegere ale Archiereilor, Episcopilor şi Metropoliţilor uneĭ Bisericĭ ortodocse, actele, relative la judecăţile persónelor ierarchice, cu iscăliturile originale ale fie-cărica persóne, ce a luatŭ parte la actŭ. Astŭ-feliŭ de condice se găsescŭ şi pĕnĕ astă-ḑĭ la tóte Patriarchiile şi Metropoliile Bisericilor ortodocse, ĭar „Condica Sântă" a Metropolieĭ Ungro-Valachieĭ îşĭ are începutul sĕŭ din anul 1668, când Metropolia Ungro-Valachieĭ abĭa se

strămutase în Bucurescĭ, (a) ĭar archipătoria acesteĭ Bisericĭ era condusă de Metropolitul Stefan, care a lucratŭ fórte mult la desvoltarea literatureĭ române din acéstă ţéră.

„Condica Sântă“ a Metropolituluĭ Ungro-Valachieĭ se compune din doĕ registre în folio, din care celŭ vekiŭ dela 1668 cuprinde actele respective pĕnĕ la anul 1820, ĭar al doilea dela acéstă dată şi pĕnĕ la cea de pre urmă chirotonie, petrecută în anul 1880, în persóna Prea Sânţituluĭ Archiereŭ Calistrat Bârlădeanul. Registrul celŭ vekiŭ se compune din 127 foĭ, purtând însĕ dupre numerotarea veke numĕrul de 184, şi diferinţa acésta provine din causă, că aŭ fostŭ rupte unele documente, séŭ numaĭ chârtia din Registru, dupre cum se va constata la locurile respective. Patru foĭ dela începutul condiceĭ se compunŭ dintr'o chârtie albă nelustruită cu leul, ca marcă a fabriceĭ. Din aceste numaĭ doĕ sûntŭ scrise şi cuprindŭ „Rônduéla alegereĭ Episcopuluĭ şi a strămutăreĭ Metropolituluĭ.“ Una sută ḑece foĭ se compunŭ dintro chârtie lustruită şi riglată cu marca fabriceĭ B. D. Şése foĭ de unŭ formatŭ maĭ micŭ adause şi pre dînsele suntŭ scrise instrucţiunile, ce s'aŭ datŭ Metropolituluĭ Atanasie al Ardéluluĭ, cu marcă de fabrică treĭ semicercurĭ unite între sine, nelustruită şi riglată, Patru foĭ pre chârtie lustruită, dar fórte grósă şi fĕrĕ marcă. Şi în fine treĭ foĭ pre o chârtie de unŭ formatŭ maĭ micŭ riglată, nelustruită şi fĕrĕ marcă de fabrică.

(a) Metropolia Ungro-Valachieĭ a fostŭ strămutată dela Tòrgoviştea la Bucureştĭ în anul 1665, sub archipastoria Metropolituluĭ Stefan, fiind Domnitoru al Ţĕreĭ, Radu Leon, după ce s'a terminatŭ construirea şi înfrumuseţarea catedraleĭ, carea se începuse pre timpul luĭ Iŵ Constantin Şerban, 1656. (Veḑĭ albumul de subsemnăturile în facsimile ale Metropoliţilor Ungro-Valachieĭ 1880 fóea 4.

Scrisórea documentelor atâta celor grecescĭ cât şi românescĭ este cea de tiparŭ, rondă şi cursivă. Actele grecescĭ în scrisóre rondă le vomŭ presenta cu cicerọ grecescŭ, ĭar cele în scrisóre cursivă cu garmondŭ. Actele românescĭ cu scrisóre de tiparŭ le vomŭ da cu terţia bisericéscă, ĭar cele cursive cu garmondŭ bisericescŭ. Despre fie-care particularitate la actul respectivŭ.

Pe lôngă traducţiunea românéscă a actelor, vomŭ presenta la fie-care actŭ şi unŭ numĕrŭ de note, prin care vomŭ căuta a ecsplica terminologia actelor, împrejurările istorice ale fie-căreĭ persóne, precum şi tóte particularităţile, ce se vorŭ presenta în tecstŭ.

In fine, ca să putemŭ reda tótă valórea actelor, vomŭ face a se publica în facsimile şi tóte sĕmnăturile autografe ale Metropoliţilor ce aŭ luatŭ parte la înkierea fie-căruĭ actŭ.

## ʼΕΙΣ ΨΗΦΗΦΟΡΑΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ.

ʼΑφ᾽ οὗ γίνουν οἱ ψῆφοι καὶ ὑπογραφοῦν οἱ ψηφοῦντες ἀρχιερεῖς, λαμβάνουσι τὸν ἱερὸν κώδηκα ὅτε χαρτοφύλαξ καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος, καὶ προπορευομένων μανουαλίων προσφέρουσιν αὐτὸν τῷ πρώτῳ ἀρχιερεῖ πρὸς ἐπικύρωσιν, μεθ᾽ ἥν οἱ ἴδιοι καταβιβάζουσι καὶ τὸν γενόμενον ὑποψήφιον εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τῆς συνήθους προσκλήσεως, προπορευομένων καὶ ἄλλων κληρικῶν, καὶ

## LA ALEGEREA (4) DE EPISCOPŬ.

După ce se facŭ sorţiĭ şi archiereiĭ alegĕtorĭ îĭ scriŭ, archivarul şi archidiaconul ĭéŭ condica sântă şi precedaţĭ de sfeşnice, o proaducŭ archiereuluĭ celuĭ întâiŭ (proĭestosuluĭ) spre confirmare, după care eĭ scobóră (5) (aducŭ) pre celŭ alesŭ în Biserică cu kĭemarea obicĭnuită, mergênd înainte şi alţĭ clericĭ şi facŭ cele orânduite; după apolisŭ (otpustŭ) se fa-

ποιοῦσι τὰ τεταγμένα, μεθ' ὧν τὴν ἀπόλυσιν γίνεται ὁ ἐν Χῷ ἀσπασμὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀνιόντες εἰς τὸν κυριάρχην, οἱ μὲν ἀρχιερεῖς πιστοποιοῦσι καὶ διὰ ζώσης φωνῆς τὴν γενομένην ἱεροτελεστίαν κατὰ τὴν ἐπιτραπεῖσαν αὐτοῖς ἄδειαν. Ὁ δὲ ὑποψήφιος εὐχαριστεῖ ἐπειπὼν ἢ τὰ γεγραμμένα, ἢ οἴκοθεν συνθείτο ὅσα ἡ προκοπὴ τὸν ὑπαγορεύσῃ καὶ γίνεται φιλοφροσύνη.

---

Εἰς ψηφηφορίαν δὲ τιτουλαρίου (ὡς τετύποτε) καὶ ὁ κυριάρχης συνυπογράφεται ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πρῶτος τῶν ἄλλων ὑπογράφεται συμπαρὼν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰ δ'οὖν, προϋπογράφονται μὲν οἱ ἄλλοι ἀρχιερεῖς, ἀφίνουν ὅμως τὸν πρῶτον τόπον τῷ πρώτῳ ἀρχιερεῖ.

---

## Ε'ΙΣ ΜΕΤΑ'ΘΕΣΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙ'ΤΟΥ.

---

Ἀφ' οὗ γίνῃ κοινὴ σκέψις, δηλαδὴ μετὰ τῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐγκρίτων ἀρχόντων, καὶ ἀποφασισθῇ ὁ διαδεξόμενος τὸν θρόνον, ἀνάγεται εὐθὺς δι' αὐθεντικοῦ γράμματος ἡ ὑπόθεσις εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν. Ἐν τοσούτῳ δὲ ἀμέσως διορίζεται προεδρικῶς πως προστάτης τῆς μητροπόλεως μὲ αὐθεντικὸν γράμμα περέχον ταῦτα. Ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν κοινὴν γενο-

ce în Biserică sărutarea cea în Christos şi suinduse (5) (mergênd) la Kiriarchul, archiereiĭ mărturisescŭ şi cu viul graiŭ acţiunea făcută, conform permisiuneĭ, acordate lor. Iar celŭ alesŭ mulţemesce, pronunţând séŭ ceia, ce a scrisŭ, séŭ ceia ce compune dela sine, şi cât îlŭ va ajuta cultura luĭ. Apoĭ se face felicitarea.

---

«La alegerea titularuluĭ, (dupre cum s'a stabilitŭ) şi Kiriarchul se subscrie, séŭ maĭ bine dicênd, subscrie înnaintea tuturora, fiind presentŭ în Biserică, ĭar dacă nu, subsemnéză întâĭ ceialalţĭ archiereĭ, lăsând locul întâiŭ archiereuluĭ întâiŭ. (6).

---

## LA STRĂMUTARE DE METROPOLITŬ

---

«După ce se face consultaţie comună, adică cu prea iubitoriĭ de D-deŭ episcopĭ şi cu boeriĭ notabilĭ şi se chotărăsce cel-ce are să primĭascĕ tronul, casul se supune îndată prin gramată domnéscă la Biserica cea mare (7). Intre aceste imediat se chotărăsce cu titlul de preşedinte şi prin gramată domnéscă locoţiitorul Metropolieĭ, care gramată este de cuprinderea următóre: Fiind-că şi în urmarea

μένην σκέψιν περὶ τῆς ἀναδοχῆς ταύτης τῆς χηρευσάσης μητροπόλεως, εὕρομεν εὔλογον ὁποῦ ἡ θεοφ: ἤ ἡ παν: νὰ ἀναδεχθῇ τὰς οἴακας ταύτης τῆς μητροπόλεως, ἕως νὰ ἀπαρτισθῇ πανδήμος ἡ ἀναγόρευσις, διὰ να μὴ χωλαίνῃ ἡ οἰκονομία τούτου τοῦ ἱεροῦ οἴκου καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μέριμνα τῆς μητροπόλεως, διορίζομεν τὴν θεόφ: ἤ πχν: νὰ ἀναλάβῃ μὲ πληρεξουσιότητα τὴν προστασίαν της. Καὶ τοὐντεῦθεν θεωρεῖ πᾶσαν ὑπόθεσιν τὴν τε πρὸς τὴν ἔξω οἰκονομίαν ἀφορῶσαν, ὅσον καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ἱεροπρακτῶν ἅπαντα ἐκτὸς τῆς ἕδρας τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου, καὶ τῆς μνήμης τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καινῶς εἰς τὰς ἐκκλησίας ἔξω. Ἐλθούσης δε τῆς πατριαρχικῆς ἐκδόσεως διορίζεται ἡμέρα τακτὴ ἐπίσημος, καὶ εἰδοποίεῖται τότε ἐκκλησιαστικὸν καὶ πολιτικὸν ἅπαν, καὶ γίνεται μεγάλη συνέλευσις εἰς τὴν αὐθεντικὴν κούρτην καὶ προσκαλεῖται ὁ ὑποψήφιος παρὰ τοῦ αὐθέντου δι' ἐγγράφου πιτακίου τοῦ μεγάλου γραμματικοῦ, ὅν συνοδεύουσιν οἱ δύω β!οι: λογοθέται μέχρι τῆς αὐλῆς, καὶ ἐκεῖ ἐξιόντα τοῦ ὀχήματος, προϋπαντῶσιν οἱ μεγάλοι λογοθέται, καὶ ἀναβάντα ἐπάνω τὸν προσδέχεται ὁ μέγας ποστέλνικος ἰνφόρμα, καὶ τὸν εἰσάγει εἰς τὸν αὐθέντην. Ὁ δὲ ἡγεμὼν ἱστάμενος παρὰ τὸ θρόνῳ

consultăreĭ, făcute în comun, despre primirea acesteĭ metropoliĭ vĕduvite, am găsitŭ de cuviință, ca iubitorul de D-ḑeŭ, séŭ prea cuviosul (cutare) să primiască frânele acesteĭ metropoliĭ, pĕnĕ se va avea recunóscerea comunĭ, pentru ca să nu sufere partea economică a acesteĭ case sânte și îngrijirea bisericéscă a metropolieĭ, chotărîmŭ ca tu iubitorule de D-ḑeŭ, séŭ prea-cuvióse, să primescĭ cu deplină putere stăpânia eĭ. Si de acum caută tóte afacerile, ce se referă atât la ordinea de dinafară, cât și la cea bisericéscă, oficiind cele sânte tóte, afară de circumscripțiunea s-luĭ tronŭ și (făcêndu-se) pomenirea numeluĭ tĕŭ în genere prin bisericile de afară. După ce vine ecdosul patriarchicescŭ, se chotărăsce ḑiua cea stabilită de a fi însĕmnată și se anunță toțĭ ceĭ bisericescĭ și politicescĭ și se face adunare mare la curtea domnéscă și se învită alesul de cătrĕ Domnitorŭ cu pitacul (8) scrisŭ al mareluĭ secretarŭ, pre care (alesŭ) îlŭ însoțescŭ ceĭ doĭ secretarĭ de gradul al II-lea, pĕnĕ la palatŭ, și acolo, scoborându-se din trăsură, îlŭ întîmpină secretariĭ ceĭ marĭ, și suindu-se sus, îlŭ primesce marele postelnicŭ în uniforma (9) și îlŭ întroduce la Domnitorul. Iar Domnitorul stând lôngă tronul seŭ (și

αὐτοῦ (ἀλλ᾽ οὐχὶ καθήμενος, Κουροπαλ: ἐν τῷ περί προβλήσεως δεσπότου, κεφ. ιή. ἀριθ. γ̄. σελίδα ρμστ:) τὸν δέχεται καὶ προοιμιαζόμενος, λέγει αὐτῷ ταῦτα. Ἐπειδὴ ἐχήρευσεν ἡ ἁγία μητρόπολις τοῦ ἰδίου προστάτου, συσκεφθέντες μετὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων, συνεφωνήσαμεν εἰς τὴν ψῆφον τῆς θεοφ: ἡ παν: διὰ νὰ ἀναδεχθῇ τὸν χηρεύσαντα τοῦτον θρόνον, τοῦ ὁποίου ὅσον εἶναι μεγάλη ἡ ὑπεροχὴ καὶ τὸ ἔργον κοινωφελὲς, τόσον ἀπαιτεῖται καὶ παρὰ τῆς θεοφ: ἡ πανιε: πᾶσα μέριμνα καὶ ἀγρυπνία ὑπερ τοῦ χριστονύμου τούτου ὑπηκόου μας, διὰ νὰ τὸ διεξάγει εἰς σωτηριώδους νομὰς, καὶ νὰ τὸ διδάξῃ πρὸς μὲν τὰ θεῖα τὴν εὐλάβειαν καὶ εὐσέβειαν, πρὸς δὲ τοὺς πολυχρονίους ἡμῶν κρατοῦντας τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐπείθειαν, ἀποδιδων τῷ μὲν καίσαρι τὰ τοῦ καισάρου, τῷ δε θεῷ τὰ τοῦ θεοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀναγορεύομεν αὐθεντικῶς τὴν ὑμετέραν θεοφ: ἡ πανιερότητα μητροπολίτην πάσης τῆς καθ᾽ ἡμᾶς θεοφρουρήτου ταύτης τζάρας. Καὶ προσκομιζομένου μανδύου καινοῦ παρὰ τῶν ἐπισκόπων τὸν φορεῖ, συναυτιλαμβανομένων καὶ τῶν μεγάλων λογοθετῶν. Εἶτα προσενεχθείσης καὶ τῆς ποιμενικῆς ῥάβδου, διδόασιν αὐτὴν τῷ ἡγεμόνι, οἱ

nu ședênd, Curopalat, în articulul despre înaintarea stăpânuluĭ cap. XVIII No. III, pag. 146), îlŭ primesce și felicitându-lŭ, îĭ dice aceste: fiind că sânta metropolie a rĕmasŭ vĕduvă de propriul eĭ stăpânŭ, consultându-ne cu iubitoriĭ de D-deŭ Episcopĭ și cu boeriĭ ceĭ nobilĭ, ne-am învoitŭ cu sorțul teofilieĭ, séŭ prea cuvioșieĭ téle, ca să primescĭ acestŭ tronŭ vacantŭ, și cu cât superioritatea este mare și funcțiunea de folosŭ comunŭ, cu atâta se cere și din partea teofilieĭ, séŭ a prea-cuvioșieĭ tale tótă îngrijirea și privegherea pentru supușiĭ noștri aceștia cu numele de creștinĭ, ca să mérgĕ pre căile mântuireĭ și să-ĭ învețĭ în cele divine buna cinstire și pietatea, ĭar în cele ale administrațiuneĭ nóstre ceĭ de mulțĭ anĭ credință și încredere, dând cele, ce sûntŭ ale Cesaruluĭ, Cesaruluĭ și cele, ce sûntŭ ale luĭ D-deŭ, luĭ D-deŭ. Deci pentru aceste proclamămŭ pre Teofilia, séŭ prea Sânția-vóstră metropolitŭ al întregeĭ Țĕreĭ nóstre, celeĭ pădite de D-deŭ. Si aducênd Episcopiĭ o mantie nouă, îlŭ îmbracă, ajutând și logofețiĭ ceĭ marĭ. Apoĭ aducêndu-se și toégul păstoralŭ, îlŭ daŭ logofețiĭ Domnitoruluĭ, cariĭ sărută mâna Domnitoruluĭ îndată, ce el îlŭ apucă și oferindu-lŭ ipopsi-

λογοθέται, οἵτινες ἀσπάζονται τὰς χεῖρας τοῦ ἡγεμόνος ἅπαξ ταύτην λαμβάνοντος, καὶ προχειρίζωντάς την τῷ ὑποψηφίῳ ἀσπάζεται τὴν δεξιάν του, ὁδὲ εὐχαριστεῖ οὕτως. Ἐπειδὴ ὁ κύριος ἔνευσεν εἰς τὴν εὐχειρὶ αὐτοῦ καρδίαν σας, διὰ νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὴν κοινὴν ἐκλογὴν τῶν τε συναδελφῶν ἁγίων ἐπισκόπων καὶ λοιποῦ κλήρου ὁποῦ ὡς βασίλειον ἱεράτευμα σέβομαι, καὶ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ πιστῶν θεραπόντων τοῦ ὕψους της, ὁποῦ ὡς ἀκρογωνιαῖοι λίθοι καὶ ἐκλεκτὰ μέλη ταύτης τῆς ἐπαρχίας λογίζονται, καὶ μὲ ἀναγορεύει μητροπολίτην οὐγγροβλαχίας καὶ κοινὸν ὑμῶν ποιμένα, παρακαλῶ τότε θεοφρούρητον αὐτῆς ὕψος, καὶ τὴν ὑμετέραν θεοφιλίαν καὶ τὴν εὐγενείαν σας ἅπαντας νὰ μὲ ὑποστηρίζηται εὐχαῖς δραστηρίοις πρὸς τὸ θεῖον, διὰ νὰ ἀναδεχθῶ ἄξιος τῆς ἐκλογῆς, καὶ νὰ μὴ κατασχύνω τὴν ψῆφον ὑμῶν, ἀλλὰ νὰ εὐαρεστήσω θεῷ τε καὶ τῇ ἐξουσίᾳ. Εἶτα κάθηται ὁ αὐθέντης ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ κοντὰ ὁ νέος μητροπολίτης, καὶ γίνεται ἀσπασμὸς τῆς χειρὸς τοῦ αὐθέντου καὶ τοῦ μητροπολίτου καί φιλοφροσύνη. Εἶτα ἐκ τῆς αὐλῆς ἐφοδιάζεται μὲ μεγάλην παράταξιν δι' αὐθεντικοῦ ὀχήματος, ἐν ᾧ εἰσέρχονται καὶ οἱ μεγάλοι λογοθέται, καὶ

fiuluĭ, îĭ sărută drépta luĭ, (10) iar el mulțumesce astŭ-feliŭ: Fiind-că Domnul în înțelepciunea sa a înduplecatŭ inima vóstră, ca să consimță la alegerea comună a confraților meĭ, prea Sânțițiĭ Episcopĭ și aceluialaltŭ clerŭ, pre care îlŭ stimezŭ, ca pe o preuție împărătéscă, și a boerilor prea nobilĭ și credinciόse slugĭ ale Inălțimeĭ tale, cariĭ se consideră, ca petrele cele din capul unghiuluĭ și membre alese ale Eparchieĭ acești a, și mě proclamațĭ de metropolitŭ al Ungro-Vlachieĭ și de păstorŭ al vostru comunŭ, rogŭ pre Inălțimea ta, cea păzită de D-ḑeŭ, pre teofiliile vóstre și pre toțĭ nobiliĭ, să mě sprijinițĭ cu rugăciunĭ energice cătrě D-ḑeŭ, ca să mě arătŭ vrednicŭ de alegere și să nu degradezŭ votul vostru, dar să placŭ luĭ D-ḑeŭ și stăpânireĭ. Apoĭ șéde Domnitorul în tronŭ și alăturea Metropolitul celŭ noŭ și se face sărutarea mâneĭ Domnitoruluĭ și a Metropolituluĭ și felicitarea. După acésta de la palatŭ este dusŭ cu ceremonie mare în trăsură domnéscă, în carea întră și logofețiĭ ceĭ marĭ, și umblând prin

περιερχομένου ἅπασαν τὴν ἀγορὰν καταντᾷ εἰς τὴν μητρόπολιν. Ἐν ᾧ δὲ γίνεται αὐτὴ ἡ περίοδος, ὅλαι αἱ ἐκκλησίαι διακωδωνίζουσιν ἅπαντας τοὺς κώδωνας, οἱ δὲ λοιποὶ ἄρχοντες οἱ μεγάλοι καὶ τὰ ἀρχιερατικὸν κατ' εὐθείαν ὁδεύουσιν εἰς τὴν μητρόπολιν. ἔνθα περιμένουσιν τὴν ἔλευσιν τοῦ μητροπολίτου, καὶ καθὼς φθάση, ἐμβαίνουν ἅπαντες εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν τῆς μητροπόλεως, καὶ ἀναγνωσθήσης τῆς πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς εἰς ἐπήκοον πάντων, ὡς τοῦ ὑπομνήματος προκαταγραφέντος ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι, γίνεται ἡ μετάθεσις, καὶ ἀνελθὼν ὁ μητροπολίτης εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον ὁμιλεῖ τοῖς παρεστῶσι σύντομόν τινα ὁμιλίαν. Εἶτα γίνεται αἴτησις μεγάλη ὑπὲρ τοῦ Πατριάρχου, ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου, ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος καὶ ὑπὲρ πάσης τῆς πώλεως καὶ τῆς τζάρας, καὶ ἐξ' ἑκατέρων τῶν χορῶν προσφωνεῖται ψαλμοδῶς τρὶς τὸ κύριε ἐλέησον εἰς τὴν αἴτησιν, καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ὅτι ἐλεήμων, ἀπόλυσις. Μεθ' ἣν ψάλλεται ἡ φήμη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου εἰς τοὺς δύω χοροὺς, εἶτα τοῦ αὐθέντου ὁμοίως, καὶ τελευταῖον τοῦ μητροπολίτου, καὶ ψαλλόντων τὸ εἰς πολλὰ ἔτι δέσποτα πολλάκις, ἔξεισεν ὁ νέος ποιμένας εὐλογῶν ἀμφοτέραις τοὺς παρεσ-

totŭ orașul, merge la metropolie. In óre-ce se petrece acéstă preumblare, tóte bisericele tragŭ tóte clopotele, ĭar ceialalţĭ boeriĭ marĭ și clerul se duce de-adreptul la metropolie, unde ascéptă sosirea Metropolituluĭ și cum ajungŭ, întră toţĭ în Sânta Biserică a Metropolieĭ, și cetindu-se epistola patriarchală în auḑul tuturor, pĕnĕ la menţiunea, scrisă în Condica Sântă, se face întrerupere, și suindu-se metropolitul în tronul archierescŭ, vorbesce celor presenţĭ o omilie scurtă. Apoĭ se ḑice ectenia cea mare cu cererĭ pentru Patriarchul, metropolitul, pentru Domnitorŭ, pentru totŭ orașul și pentru tótă ţéra, și din ambele chorurĭ se cântă psălţesce: (11) «Dómne milueșce» de treĭ-orĭ la fie-care cerere și după ecfonisul «Că înderăţorŭ eștĭ,» se face apolisul. După acésta se cântă în ambele chorurĭ polichroniu (12) pentru Patriarchul ecumenicŭ, apoĭ pentru domnitorul asemenea, precum și pentru metropolitul, și cântându-se mulţĭ anĭ de multe-orĭ, ese păstorul celŭ noŭ, bine-cuvêntând cu amândoĕ mânele pre ceĭ presenţĭ și

τῶτας καὶ ὅλον τὸν λαὸν, καὶ ἄνεισεν εἰς τὰ συνοδικόν του.

Ἰστέον, ὅτι μετὰ τὴν μετάθεσιν εὐθὺς ὁπου ἀνέλθῃ ὁ μητροπολίτης εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον, προσφωνεῖ ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς τῆς ἀκροάσεως τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου, κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν ἱκετεύσωμεν, ὁ λαὸς τὸ κύριε ἐλέησον τρὶς, εἶτα σοφία ὀρθοὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου, καὶ εἰρηνεύει ὁ μητροπολίτης, εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐκ τοῦ κατὰ ματθαῖον ἁγίου εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα, πρόσχωμεν, καὶ τὸ εὐαγγέλιον, εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου, οὐ δύναται πόλις κρηβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη κ. τ. λ. μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου πολυχρονίζεται ὁ μητροπολίτης καὶ ὁμιλεῖ τοῖς παρεστῶσι ὡς ἀνωτέρω δεδήλωται.

întră în sinodicul seŭ. (13)

Spre sciință; după întrerupere, îndată ce metropolitul se sue în tronul archierescŭ, preutul pronunță din ușele împĕrătescĭ: «Și pentru ca să ne învrednicimŭ noĭ a asculta Sânta Evangelie, pre domnul D-ḑeul nostru să-lŭ rugămŭ» poporul ḑice «Dómne miluesce» de treĭ orĭ, apoĭ «Ințelepciune, drepțĭ, să ascultămŭ Sânta Evangelie» și «Pace tuturor» ḑice Metropolitul, în fine preutul, «Din Sânta Evangelie dupre Mateĭ cetire. Ḑis'a Domnul învĕțăceilor seĭ, voĭ sûntețĭ lumina lumeĭ, nu póte cetatea să se ascundă, de-asupra munteluĭ stând etc.» După cetirea Sânteĭ Evangeliĭ, se cântă mulțĭ anĭ Metropolituluĭ și vorbesce celor presențĭ, dupre cum s'a arătatŭ maĭ sus.

NOTE:

1. Actul este scrisŭ pre chârtia adausă, albă, fĕrĕ lustru și cu marca fabriceĭ unŭ leŭ.

2. Treĭ foĭ dela începutŭ, din care doĕ albe, n'aŭ numĕrŭ de foiletare, iar a patra pórtă numĕrul 1. Acésta, pentru ca să se pótă continua cu numerile foiletăreĭ vekĭ, care începe cu 2; bine înțelegêndu-se, că fóia cu numĕrul 1 trebue să fi rĕmasŭ albă și maĭ pre urmă a fostŭ ruptă, décă nu când s'aŭ adausŭ aceste 4 foĭ cu actul din cestiune.

3. Scrisórea actuluĭ e rondă și conform reguleĭ, ce ni-am impusŭ, îlŭ dămŭ cu cicero grecescŭ.

4. Acéstă rônduială a alegereĭ Episcopuluĭ și cele ce maĭ urméză în acestŭ actŭ, sûntŭ adause cu mult în urmă, fĕrĕ de a putea determina anume data; pupre tótă probabilitatea însĕ nu s'a scrisŭ la facĕrea Condiceĭ. „Condica Sântă" a Metropolieĭ Ungro-Valachieĭ s'a începutŭ cu o Notă, trecută la fóia 3, de unde se vede data

înfiinţăreĭ eĭ, lăsând scriitorul doĕ foĭ albe, din care întâia a despărutŭ ĭar pre adoa o mână posterióră a adausŭ rânduélele la alegerea Archiereilor şi a Episcopilor, precum şi la strămutarea Metropoliţilor. In totŭ casul, actul din cestiune este mult maĭ posteriorŭ celuĭ ce urméză, şi se póte considera, ca o complectare a acestuia.

In Biserica creştină ortodocsă tóte treptele ierarchice şi kĭar cele inferióre de ceteţŭ, ipodiaconŭ etc. se oferă printr'unŭ actŭ de alegere. La chirotonia de Archiereŭ cu o ḑi, séŭ şi maĭ multe, înainte se face o' alegere prin treĭ Archiereĭ, şi despre acestŭ actŭ tractéză rânduéla, ce ni prestă.

5. Scriitorul acesteĭ rânduele trebue să fi fostŭ clericŭ din Biserica de Constantinupolŭ, şi acésta se vede din vorbele actuluĭ „scobóră şi suindu-se.“ Patriarchia acésta este situată pre unŭ délŭ, unde Biserica ocupă o posiţiune în vale, ĭar Sinodicul, séŭ locuinţa patriarchală cu sala şedinţelor, se află pre délŭ.

6. Tóte alegerile şi chirotoniile de Archiereŭ trebue dupre canóne săse facĕ cu consimţimêntul Metropolituluĭ respectivŭ. De aceia în casul, cândŭ este presentŭ în Biserică, precum şi când absentéză, el trebue să subsĕmneze actul alegereĭ.

7. In Bisericele autocefale, ca Rusia, acéstă regulă nu se observă; adecă de a ascepta cu strămutarea Metropolituluĭ pĕnĕ la venirea gramateĭ patriarchale.

8. Vorba πιττάκιον însĕmnéză o bucată de pânză séŭ pĭele, unsă cu o migmă, pre carea eliniĭ vekĭ scriéŭ. Apoĭ cu sensul de tartajĭ de carte, fóie de chârtie, notă etc.

9. Aicĭ tecstul întrebuinţéză o vorbă negrécă ἰνφόρμα = în formă; şi a voitŭ să ḑicĕ în uniforma. De unde se vede, că aceste instrucţiĭ nu datéză maĭ de nainte, de finele seculuĭ trecutŭ; maĭ ales că noĭ, posedând nisce documente ale Metropolituluĭ Filaret (1792), vedemŭ, că mult sémănă scrisórea din aceste instrucţiĭ cu scrisórea documentelor.

10. In Biserica ortodocsă se face distincţiune între imperatoriĭ de sine stătătorŭ şi Domnitoriĭ, cariĭ aŭ domnia dela ceĭ dintâĭ. Imperatoriĭ aŭ tóte prerogativele în Biserică, afară de dreptul de a oficia şi prin urmare eĭ la diferite ocasiunĭ nu suntŭ obligaţĭ a săruta mâna Patriarchilor séŭ a Metropoliţilor. Şi aceste prerogative eĭ şi le aŭ în virtutea actuluĭ ungereĭ. In óre-ce Domnitoriĭ, nebucurându-se de prerogativele împĕrătescĭ, sărută mâna Prelaţilor maĭ înalţĭ aĭ Bisericeĭ (Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων. Τ. Α. Ῥάλλη Atena 1855. T. V. pag. 428—429).

11. In Biserica de Constautinupolŭ s'a formatŭ cu timpul doĕ modurĭ de câutare-psălţéscă = pre mare şi sintoma = recitativă. Ele aŭ trecutŭ şi în Biserica nóstră şi la acéstă solemnitate se impune de acéstă rânduială, ca săse cânte pre mare, psălţesce şi nu răpede.

12. Când Diaconul după ectenie la tedeumurile nóstre ḑice: „Pentru prea înălţatul etc, acéstă cerere grecii o numescŭ φήμη = famă, proclamare, ĭar noĭ am tradus'o cu rĕspunsul cerereĭ-polichroniu = mulţĭ-anie.

13. Sinodicŭ la Patriarchie se numesce sala de recepţiunĭ şi şedinţe ale Sinoduluĭ patriarchalŭ.

## ΤΑ'ΞΙΣ ΤΩ~Ν ΓΙΓΝΟΜΕ'ΝΩΝ ΨΗ'ΦΩΝ 'ΕΠΙ' ΧΕΙΡΟΤΟΝΙ'Α 'ΑΡΧΙΕΡΕ'ΩΝ.

Εἰ καὶ μὴ πλείους ἀλλ' οὖν τρεῖ. τῶν ἀρχιερέων συνέρχονται ἐν τῷ Ναῷ, ἐν ᾧ αἱ ψῆφοι μέλλουσι γενέσθαι. Καὶ ἀναπτομένων πρὸ τῆς θείας εἰκόνος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τριῶν κηρῶν, ὁ πρωτεύων ἐν το~ς συνελθο~σοιν ἀρχιερε~σιν. ἐπιτραχήλιον καὶ ὠμοφόριον περιθέμενος, καὶ προσκυνήσας τρὶς κατὰ Ἀνατολὰς, ποιεῖ εὐλογητὸν, ὁ δὲ τεταγμένος ἀναγνώστης ἄρχεται τὸ βάσιλεῦ οὐράνιε καὶ τὸν τρισάγιον, καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, ψάλλεται τὸ εὐλογητὸς εἶ Χε~ ὁ Θ~ς ἡμῶν, ὁ πανσόφους τοὺς ἁλιεῖς ἀναδείξας ὑμᾶς, δόξα, ὡς ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν σου παρεγένου Σωτὴρ ἡμῶν, καὶ νὺν, Τῇ πρεσβείᾳ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ τῆς Θεοτόκου κτλ. ἐν τοσούτῳ δὲ θυμιᾷ ὁ προλεχθεὶς ἀρχιερεὺς τὰς θείας εἰκόνας, καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ γίνεται αἴτησις καὶ ἀπόλυσις. Εἶτα καθημένων τῶν ἀρχιερέων ἐκ μέσῳ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ σκιμπόδων, κατ' ἀντικρὺ αὐτῶν κάθησας ὁ χαρτοφύλλαξ πρόσωπον ἐπιφέρων τοῦ ἀρχιερέως, ὅς καὶ ἐρωτᾷ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀρξάμενος εἰπεῖν ἕκαστον τὴν γνώμην αὐτοῦ, περιγεγραμμένων δὲ τῶν ὀνομάτων ἐν τῷ Κώδικι τῶν δύω συμψηφουμένων, τοῦ ἐπικρινομένου τρίτου ἀξίου διὰ τὴν χειροτονίαν τῆς ἀρχιερωσύνης σημειοῦται τοὔνομα ὑπὸ τοῦ χαρτοφύλλακος, ἢ καὶ τοῦ ὑπομνηματογράφου, καὶ ἀνάγεται ὁ Κώδιξ εἰς τὸν μητροπολίτην καὶ ἐπιβεβαιοῦται.

(Σημείωσαι, ὅτι ἐν μὲν χειροτονίᾳ

## RÂNDUIALA TRAGEREĬ SORȚILOR LA CHIROTONIA ARCHIEREILOR. (14).

Décă nu sûnt maĭ mulțĭ, dar treĭ archiereĭ intră în templul, în care urméză ase efectua tragerea sorților. Și aprinḑêndu-se înaintea icóneĭ Domnuluĭ nostru Iisus Christos treĭ lumînărĭ, proestosul între archiereiĭ întrunițĭ, punênd pre sine epitrachilu și omoforŭ și închinându-se de treĭ-orĭ spre Rĕsăritŭ; dă bine cuvêntare, ĭar cetețul rânduitŭ începe «Impĕrate cerescŭ și Sânte D-ḑeule» și după ecfonisul, „Că ata este împărăția„ se cântă: «Bine cuvêntatŭ eștĭ Christóse D-ḑeul nostru, cela ce prea înțelepțĭ pre pescarĭ ĭ-aĭ arătatŭ» Mărire «Ca în mijlocul învĕțăceilor teĭ, vină Mântuitorul nostru» și acum «Pentru rugăciunile tuturor sânților și ale Născĕtóreĭ de D-ḑeŭ etc.» Intre aceste sus numitul archiereŭ tămâéză sântele icóne, și pre archiereĭ și se ḑice ectenia și ecfonisul. După aceste, șeḑênd archiereiĭ pre scaune în mijlocul Bisericĕĭ, în fața lor șéde archivarul (15), representând persóna archiereuluĭ, care și întrébă, începênd dela celŭ dintâiŭ, să-șĭ spună fiecare părerea sa, și scriindu-se în condică numele celor doĭ coaleșĭ, numele celuĭ de al treilea, care se chotăresce a fi vrednicŭ de chirotonia în archiereŭ, se noteză de către archivarŭ, séŭ și de către secretarŭ și condica se duce la Metropolitul și o confirmă.

(Se observă, că la chirotonia unuĭ episcopŭ din locŭ, metropoli-

ἐπισκόπου τοπικοῦ, ἐπιτρέπει ὁ μητροπολίτης οἷς ἂν βούληται τῶν ἐνδημούντων ἀρχιερέων ποιήσασθαι τὰς ψήφους τοῦ ἀναδεξομένου τὴν χετρεύουσαν ἐπισκοπὴν, ἐν τῷ Ναῷ τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως καὶ μὴ παρὼν, καὶ ἐπικυροῖ τὴν γενομένην ἐπίκρισιν. Ἐν δὲ χειροτονίᾳ ἀρχιερέως ξένου, παρουσιάζει, καὶ συμψηφεῖ, ἢ ἀπὼν διά τινα αἰτίαν, ὑπογράφεται ὡς συμψηφῶν, οὐμὴν δὲ καὶ ἐπιβεβαιοῖ.)

Εἶθ' οὕτω προσκαλεῖται ὁ ψηφισθεὶς κάτω εἰς τὸν Ναὸν, καὶ ἐπιτραχήλιον βαλὼν, καὶ φαινόλιον περιβαλόμενος, ποιεῖ εὐλογητὸν, καὶ ἀναγινωσκομένου τοῦ Τρισαγίου, ἐκφωνεῖ τὸ ὅτι σου, μεθ' ὃ ψάλλεται τὸ τροπάριον. «Χῦ τοὺς μαθητὰς, ἡ τοῦ Πνεύματος Χάρις, φρικτῶς ἐξ οὐρανοῦ, κατελθοῦσα ἐν εἴδει πυρὸς κατεφώτισε, καὶ φωστῆρας ἀνέδειξε καταγγέλλοντας τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος μίαν δύναμιν, καὶ κυριότητα μίαν, ἣν πίστει δοξάζομεν. Ἀπόλυσίν τε ποιησάμενος, ἵσταται ἐν ταῖς πύλαις τοῦ ἁγίου βήματος, λαμπαδοφοροῦντες δὲ οἱ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως πεμπόμενοι μηνύουσιν αὐτῷ.

## ΕΙΣ ΨΗΦΗΦΟΡΙΑΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΟΥΤΩΣ.

Ὁ πανιερώτατος ἡμῶν καὶ σεβασμιώτατος Δεσπότης, καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ἱερὰ σύνοδος, εὐχὰς πρὸς τὸν ὕψιστον ποιησάμενοι, καὶ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἀξίως ἀναδεξομένου τὴν ἀρχιερατείαν τῆς χηρευούσης ἐπισκοπῆς (ο δεῖνα) σισκεψάμενοι προσκαλοῦνταί τὴν ἁγιοσύνην σου εἰς ἀρχιερέα ταύτης τῆς ῥηθεῖ-

tul permite celor din archiereiĭ locuhuĭ, cariĭ voĭesce a lua parte la sorţiĭ de alegere aceluĭ, ce are să primiască episcopia vĕduvită, (care sorţi) sûnt traşĭ în templul prea sânteĭ metropoliĭ şi nefiind faţă, şi confirmă alegerea făcută. Iar la chirotonia unuĭ archiereŭ streinŭ este presentŭ şi coalege, séŭ lipsind pentru oîmprejurare óre-care, se subsemnéză cu coalegetoriĭ şi nu confirmă). (16).

După aceste se kĭamă alesul jos în templu şi luând epitrachilul şi cu felonul îmbrăcându-se, dă bine-cuvêntare şi cetindu-se «Sânte D-ḑeule» ḑice «Că a ta este» după care se cântă troparul: «Pre învĕţăceiĭ luĭ Christos, charul Spirituluĭ, pogorîndu-se din cerŭ în kipŭ de lumini de focŭ, în ecstasŭ i-a luminatŭ şi ĭ-a arătatŭ luminătorĭ, cariĭ aŭ vestitŭ unitatea putereĭ în s-ta Treime, şi o domnie, pre carea o mărimŭ cu credinţa». Şi făcêndu-se apolisul, stă în uşele s-luĭ altarŭ, ĭar ceĭ trămişĭ de archiereul, purtând făcliĭ, mergŭ înaintea luĭ.

## LA ALEGEREA DE EPISCOPŬ, AŞA.

Prea Sânţitul şi mult respectabilul nostru stăpânŭ şi sântul Sinodŭ de pre lônga dînsul, făcênd rugăciunĭ cătrĕ celŭ prea înaltŭ, şi pentru aşeḑarea celuĭ, ce va primi în modŭ demnŭ archieria episcopieĭ [cutare] vĕduvite, consultându-se, te învită pre sânţia ta la acéstă maĭ sus ḑisă [episcopie], ĭar

σης, ὁ δὲ ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν τῷ κελεύσματι, οὕτω προσφέρει τὴν εὐγνωμοσύνην λέγων. Εὐχαριστῶ τῷ ἀῤῥήτοις λόγοις τὰ καθ'ἡμῶν πανσόφως οἰκονομοῦντι Θεῷ, διὰ τὴν ἣν ἐνέπνευσε κλίσιν εἰς τὰς ἁγιωτάτας αὐτῶν ψυχὰς, ὡς καθαρὰ τοῦ πνεύματος καταγώγια, περὶ ἐμὲ τὸν ἀνάξιον, καὶ πειθαρχῶν τῷ νεύματι, εὔχομαι θείῳ ἐλέει, εὐχαῖστε τῶν ἐκλεξαμένων με διακονῆσαι καλῶς, καὶ θεοφιλῶς οἰκονομῆσαι τὸ ἐγχειρισθὲν μοι μέγιστον τοῦτο ἔργον.

---

## ΕΙ'Σ 'ΑΡΧΙΕΡΕΙ'Σ ΔΕ' ΤΙΤΟΥ-ΛΑΡΙ'ΟΥΣ,"Η "ΑΛΛΗΣ ΤΥΧΌΝ 'ΕΠΑΡΧΙ'ΑΣ ΟΥ"ΤΩ :

---

Ὁ Παναγιώτατος ἡμῶν αὐθέντης καὶ δεσπότης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἁγίας συνόδου, ἀξιώσει τοῦ ὑψηλοτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ ἡγεμόνου πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου (ο Δ.) εἰδήσει τε γνώμῃ καὶ συναινέσει τοῦ Πανιερωτάτου ἁγίου Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου (ο Δ) προσκαλεῖται τὴν πανιερότητα σας ἅγιε Κὺρ (ὁ Δ) εἰς τὸν θρόνον τὸν (ὁ Δ).

Ὁ δὲ ὑποψήφιος εὐχαριστεῖ οὕτως.

Ἐπειδὴ καὶ ο Θεὸς τοῦ ἐλέους ἔνευσεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου (ο Δ) καὶ βούλεται προβιβάσαι κἀμὲ τὸν ελάχιστον ἐπὶ τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης βαθμῷ, ἰδοὺ κἀγω ὑποταττόμενος τῷ ἱερῷ αὐτοῦ βουλήματι, δέχομαι μεθ'ὑποκλίσεως τὸ ἐπίταγμα. Εὐχαριστῶν ἀ! μὲν τῷ θεῷ τῳ οὕτως εὐδοκήσαντι, ἔπειτα

el, înclinând capul la kiemare, îşĭ ecsprimă recunoscinţa sa, ḑicênd aşa: „Mulţumescŭ cu cele maĭ alese cuvinte luĭ D-ḑeŭ, celuĭ ce a aşeḑatŭ fórte înţelepţesce lucrurile nóstre, pentru inclinaţiunea, ce a însuflatŭ în prea sântele vóstre suflete, ce şĭ-aŭ originea în spiritul curatŭ, ca [să priviţı] la mine nevrednicul, şi supunêndu-mĕ curentuluĭ, mĕ rogŭ de îndurarea luĭ D-ḑeŭ cu rugăciunele alegĕtorilor meĭ să servescŭ bine şi cu iubirea de D-ḑeŭ să administrezŭ acestŭ lucru mare, incredinţatŭ mie.

---

## IAR LA ARCHIEREIĬ TITULARILOR, SEŬ AĬ ALTEĬ EPARCHIĬ, AŞA :

---

Inalt Prea Sânţitul nostru Domnŭ şi stăpânŭ şi Patriarchul ecumenicŭ, cu sântul Sinodŭ de pre lôngă dînsul, cu încuviinţarea prea înălţatuluĭ nostru Domnitorŭ şi ocârmuitorŭ al tóteĭ Ungro-Valachiĭ D. D. [cutare], cu sciinţa, cunoscinţa şi consimţimântul Inalt Prea Sânţituluĭ Ungro-Valachieĭ D. D. [cutare], învită pre Prea Sânţia ta D. [cutare] la tronul [cutare]. [17].

*Iar alesul mulţumesce aşa :*

Fiind-că D-ḑeul îndurărilor a înrîuritŭ asupra Inalt Prea Sânţituluĭ Patriachŭ [cutare] şi voĭesce să mĕ înalţă şi pre mine cel maĭ micŭ la trépta archierieĭ, écă că şi eŭ, supunêndu-mĕ sânteĭ luĭ voinţĭ, primescŭ cu supunere porunca. Mulţemind I luĭ D-ḑeŭ cel ce a bine voitŭ aşa, apoĭ Inalt Séle sanctităţĭ şi tuturor celoralalţĭ ar-

τῇ αὐτοῦ Παναγιότητι, καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς περὶ αὐτὸν ἀρχιερεῦσι, χάριτας πρὸς τούτοις καθομολογῶν οὐ τὰς τυχούσας, τῷ ὑψηλοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν αὐθέντῃ (ο Δ) καὶ τῷ πανιερωτάτῳ δεσπότῃ μου καὶ μητροπολίτῃ ἱεροπρεπεστάτῳ πάσης Οὐγγροβλαχίας (ο Δ). Θεόθεν ἐξαιτοῦμαι αὐτοῖς στερέωσιν, καὶ μακροημέρευσιν μετὰ πάσης εὐδαιμονίας, εὐγνώμονα ἐμαυτὸν καὶ πιστὸν θεράποντα παρέχων διὰ δίου.

Τῇ ἐφεξῆς, ἢ ὁποίᾳ ἄλλῃ ἡμέρα δόξῃ τῷ Ποιμενάρχῃ, γίναιται ἡ χειροτονία κατὰ τὸν τύπον, μεθ' ἣν, εἰ μὲν ἐπίσκοπος εἴη τοπικὸς ὁ χειροτονηθεὶς, συνοδεύεται παρὰ τοῦ ἄλλου συνεπισκόπου μανδυοφορῶν, καὶ τὸ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ σημεῖον κατέχων ἐν χερσί, παρίσταται ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνος εὐξάμενος αὐτὸν καὶ εὐχαριστῶν, γινομένης δὲ τῆς συνήθους φιλοφροσύνης παρὰ τοῦ ἡγεμόνος, ἐφοδιάζεται ἐκεῖθεν αὐθεντικῷ ὀχήματι, ἐν ᾧ εἰσερχόμενος μετὰ τοῦ β! αὐθεντικοῦ λογοθέτου, χωρὶς τοῦ ἄλλου συνεπισκόπου, προπέμπεται μέχρι τοῦ ἰδίου καταλύματος. Εἰ δὲ τύχοι τιτουλάριος ἀρχιερεὺς, παρίσταται ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνος χωρίς τινος στολῆς ταυτὰ συνήθως εὐξάμενος καὶ εὐγνωμονῶν, ἐν δὲ τῷ τῆς φιλοφροσύνης καιρῷ, συνεδριάζει μετὰ τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων, μεθ' ὃν ἐπιστρέφει εἰς τὸ ἑαυτοῦ οἴκημα, ἄνευ τινὸς προπεμπῆς. Εἰ δὲ τύχοι τῶν οἰκείων τοῦ αὐθέντου, προπέμπεται καὶ αὐθεντικῷ ὀχήματι.

chierei de pre lôngă dênsul, pre lângă aceste proaducŭ mulţemirile mele cele maĭ îngrijite prea înalţatuluĭ şi prea piosuluĭ nostru Domnitorŭ (cutare) şi prea sânţituluĭ meŭ stăpânŭ şi metropolitul cel prea venerabil [cutare]. Rogu dela D-ḑeŭ, ca să li dea tărie şi ḑile indelungate cu tótă fericirea. constituindu-mĕ pentru tótă viéţa în slugă credinciósă.

In ḑiua urmatóre, séŭ altă ḑi, în care i se va parea kiriarchuluĭ, se face chirotonia dupre formularu [rânduială]; în urmarea caria décă chirotonisitul este episcopŭ localŭ, se însoţesce de altŭ episcopŭ, îmbrăcatŭ fiind cu mantia şi ţinênd în mânĭ sĕmnul episcopieĭ séle, se presintă înaintea Domnitorului, asigurându-lu pre dînsul şi mulţemind, ĭar dupa ce se face felicitarea obicinuita din partea Domnitoruluĭ, plécă de acolo cu trăsura domnéscă, în carea întrând cu secretarul al doilea al Domnitoruluĭ şi fŏrĕ de altŭ episcopŭ, se ecscortéză pênĕ la gazda sa. Iar décă este archiereŭ titularŭ, se presintă înaintea Domnitoruluĭ fŏrĕ de vre o podóbă, dând acelеşĭ obicĭnuite asigurărĭ şi mulţemind, ĭar în timpul felicităreĭ [alesul] şéde după metropolitul şi ceilalţi boierĭ, cu care [metropolitul] se întórce la casa luĭ, fŏrĕ de vre o ecscortă. Iar décă va fi din ceĭ apropiéţĭ de domnitorul, se ecscortéză şi în trăsură donéscă.

---

NOTE:

(14) Rônduială, ce ni presintă, este scrisă pre fóia a doa a condiceĭ, ocupênd-o tótă. Acésta este rônduiala cea veke, care nu s'a scrisŭ la

1668, data înfiinţăreĭ acesteĭ condice, ci maĭ târziŭ; póte imediat după Metropolitul Antim (1716) şi pre timpul Metropolituluĭ Teofan, când nu numaĭ Ţéra, dar şi Metropolia Ungro-Valachieĭ se grecizase.

(15) In cancelariile, organisate dupre usurile vekĭ bisericescĭ, funcţiunea archivaruluĭ, séŭ chartofilacsuluĭ, este de maĭ mare valóre, de cât a secretaruluĭ. Secretariĭ formulaŭ în vekime actele recente, ĭar archivariĭ conservaŭ actele patriarchale, între care şi «Condica sântă». De aceia şi în presenta rânduială se dă maĭ mare preferinţă archivaruluĭ, ĭar Secretarul îĭ îndeplinesce locul numaĭ în absenţă.

(16) Eca o neregularitatea canonică, întrodusă de sigur după Metropolitul Stefan (1649 — 1669), înfiinţătorul Condiceĭ sânte şi care, cum vomŭ vedea maĭ jos, n'a făcutŭ nicĭ o chirotonie de archiereĭ, streinĭ de eparchiile Ţereĭ. Cum? Metropolitul Ţereĭ confirmă alegerea unuĭ Episcopŭ, ĭar la alegere a unuĭ streinŭ el numaĭ coalege!... Tóte actele uneĭ Eparchiĭ suntŭ de domeniul administraţiuneĭ metropolitane. Când s'a scrisŭ în «Condica sântă» acéstă rônduială, Greciĭ trebue să fi fostŭ stăpânĭ pre Metropolia Ungro-Valachieĭ.

[17] Incă o neregularitatea canonică. Patriarchul dispune, ĭar Metropolitul Ţĕreĭ este numaĭ consultatŭ. Décă Archiereiĭ titularĭ eraŭ streinĭ de Ţéră, şi cu titlurĭ, atârnătóre de patriarchie, atuncĭ pentru ce îĭ chirotonisia în altă Eparchie şi îĭ mănţinea aicĭ?.... Eraŭ trebuitorŭ, se vede, pentru alte afacerĭ, ca cucerirea Metropolieĭ şi apoĭ kĭar a domnieĭ.

---

Кодика а' прѣсфинтїй Митрополїй а оугроровлахїей че сѣ8 фзк8 а врѣмѣ Митрополит8л8и Кур Стефа ка сз скрїе а'д8чериле а'мите петр8 а'рхиерей карїй се фа нои Ма кз ла ,зрос (7176—1668). —

---

NOTE:

18. Acéstă notă este scrisă pre fóia a 3-a a condiceĭ kĭar la înfiinţarea eĭ.

19. Scrisórea noteĭ este imitaţia tiparuluĭ şi de aceia o dămŭ cu terţia, ca ceia ce se apropie maĭ mult, păzindu-se tóte particarităţile.

Archim. Ghenadie Enăcénu.

# Misteriul Eucharistieĭ.

(Urmare, vedĭ Nr. 2, anul VIII-lea, p. 81).

## *b) Raportul acesteĭ jertve către jertva de cruce şi proprietăţile eĭ.*

I). Jertva adusă luĭ D-ḑeŭ în misteriul Eucharistieĭ, *după esenţa sa*, este în totul una şi aceiaşĭ cu jertva de cruce. Căcĭ şi acum să aduce pe jertvelnicul Bisericeĭ acelaşĭ Mielŭ al luĭ D-zeŭ, care s'a adusŭ pentru pĕcatele lumeĭ,-acelaşĭ prea curatŭ corpŭ, care a suferitu pe cruce, acelaşĭ prea curatŭ sânge, care s'a vĕrsatŭ atuncea. Şi acum acelaşĭ vecĭnicŭ Arhiereŭ, care a săvêrşitŭ şi jertva adusă pe cruce, sĕvêrşeşte nevăzutŭ această misteriósă aducere de jertvă. Precum atuncĭ, aşa şi acum, unul şi acelaşĭ este şi *cel ce aduce, şi celce se aduce* (1), şi jertva şi Archiereul (2), unul şi acelaşĭ este Rescumpărătorul lumeĭ Christos. „Primul nostru preotu, ḑice S-tul Ioan Chrisostom, a adusŭ jertva, care ne curăţă pre

(1) Cuvintele din rugăciunea ce să cetesce de preotŭ în timpul cântăreĭ heruvimice, V. asemen. Ambros. de benedic. Patriarch. C. IX; in Ps. XXVIII n. 25; August. De civ. Dei X, 20: et Sacerdotos est, ipse offerens, ipse et oblatio, cujus rei sacramentum quotidianum esse voluit ecclesiæ sacrifficium.

[2] „Pentrú ca ceĭ ce se numeră în clerŭ... să fie demnĭ de jertva gândită a M-luĭ D-ḑeŭ, care este şi *jertvă* şi *Archiereŭ*"... (Sinod. Trul. can. 3). cfr. Chrisostom, in prod. jud. homil. 1, n. 6; în 2 Timoth. Homil. 11. n. 4.

noĭ; aceiașĭ jertvă care a fostŭ adusă atuncea,o aducem și noĭ acum; ea este nesfêrșită. Aceasta se face în amintirea celia ce s'a făcutŭ atuncea: *Aceasta sĕ faceți*, a ḑiș Mântuilorul *întru amintirea mea*. Nu altă jertvă, ci aceiașĭ, pe care a adus'o atuncea primul preotŭ, o aducem noĭ tot-dé-una, sau maĭ mult savêrșim amintirea aceleĭ jertve" (1). Asemenea a învĕțatŭ S-tul Grigorie Nisu, fericitul Theodorit și alțiĭ (2).

Dar *după forma* și înprejurările *jertveĭ aduse*, jertva eucharistică se deosebeșce de jertva de cruce.

Pre cruce Domnul Is. 'ș'a adusŭ veḑutŭ, prea curatul seŭ corpŭ și prea curatul seŭ sânge jertvă luĭ D-ḑeŭ: In Eucharistie El le aduce sub chipul pânĕĭ și al vinuluĭ. Acolo El însușĭ ne mijlocitŭ, ca prim preotŭ, a săvêrșitŭ aducerea de jertvă rĕscumpărătóre: aicĭ, de și nevăḑutŭ o sĕvêrseșce de asemenea El, însă văzutŭ prin mijlocirea păstorilor Bisericeĭ. Acolo jertva era adusă prin reala junghiere a Mieluluĭ, era jertva *de sânge*,-căcĭ Domnul Is. în adevăr a suferitŭ, ș'a vĕrsatŭ sângele și a gustatŭ mórte cu corpul: acum, când El, *este înviatŭ din morțĭ nu maĭ móre; că mórtea nu maĭ are putere asupra luĭ* (Rom. VI 9), acum jertva se aduce în Eucharistie prin misteriósa tranformare saŭ prefacere de către S-tul Spiritŭ, a pêneĭ și a vinuluĭ, în corpul și sêngele luĭ Chris-

[1] In Hebr. Homil. XVII. n. 3.

[2] Grig. Nisu. De resur. Christi orat. 1; Theodorit in Hebr. VIII, n. 5; ὀυκ ἄλλην τινὰ θυσίαν προσφέρομεν, ἀλλὰ τῆς μιᾶς ἐκείνης καὶ σωτηρίου τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν..; August. Epist. XCVIII. ad Bonif. n. 9: nonne semel immolatus est Christus in semetipso, et tamen in sacramento nón solum per omnes Paschal solemnitates, sed omni die populis immolatur, nec utique mentitur qui interrogatus eum responderit immolari.

tos (Luc. XXII, 19,20),—fără suferinţă, fără vărsarea sângeluĭ, fără mórte, şi pentru aceia se numeşte jertva *fără de sênge* şi *fără- patimă,* deşi se aduce în amintirea suferinţelor divinuluĭ Miel. Prin jertva cea de cruce s'a sĕvêrşitŭ răscumpărarea întregeĭ omeniriĭ şi s'a satisfăcutŭ dreptatea divină pentru pĕcatele lumeĭ întregĭ : iar jertva fără de sânge milostiveşce pre D-ḑeŭ numaĭ pentru pĕcatele acelor ómenĭ, pentru ale cărora se aduce, şi care 'şĭ apropriază fructele jertveĭ de la Golgota, fiind capabilĭ d'a le primi şi a şi le apropria. In fine jertva de cruce este adusă pentru neamulŭ omenescŭ numaĭ o dată la Golgota : iar aducerea de jertva cea fără de sânge, de la instituirea eĭ, s'a sĕvêrşitŭ, se săvârşece, şi se va sĕvêrşi pentru mântuirea oamenilor până la a doua venire a D-luĭ (I-ia Cor. XI, 25,26), în toate părţile lumiĭ, pe nenumărate altare. In genere, comparănd jertva de cruce cu jertva cea fără de sânge, putem a ne exprîma, că cea d'intêi serveşce oare-cum ca de semînţă saŭ rădĕcină, iar cea din urmă de lemmnul sau arborele care a crescutŭ din această sĕmînţă şi în totulse sprijine saŭ se întăreşte pe acéastă rădăcină; se nutreşce din ea cu sucurile cele dătătóre de viaţă, şi ast-fel răsar fructele mântuitoare ale vieţeĭ,—aşa că ambele jertve şi sunt nedespărţite între sine, şi compun propriŭ aceiaşĭ jertvă, şi în acelaşĭ timpŭ se deosebescŭ între sine.

Acesta este unulŭ şi acelaşiŭ arbore charicŭ al vieţeĭ, plantatŭ de D-zeŭ pe Golgota, dar care umple cu misterioasele sale ramurĭ toată Biserica luĭ D-ḑeŭ şi nutresce cu fructele sale cele mântuitoare, pe ceĭ ce caută viaţa de vecĭ.

II. Fiind după esenţa sa, adevărată jertvă (adusă) luĭ D-zeŭ, prea S-ta Eucharistie, dupre proprietaţile sale, este nu numaĭ jertvă de laudă şi de mulţemire, ci şi milostivitoare, adusă pentru toţĭ ceĭ viĭ şi ceĭ morţĭ (Epist. patr de răsărit despre credinţa Orth. art. 17).

Ea este jertvă de laudă şi de mulţămire. Aceste proprietaţĭ ale jertveĭ ceĭ fără de sânge însuşĭ Mântuitorul lămurit le-a arătatŭ la institutuirea eĭ, când, luândŭ pâine, maĭ ântĕiŭ a datŭ luadă şi mulţemire, ĭar după aceea frângêndŭ a datŭ discipuli lor seĭ ḑicândŭ: *Acesta este corpul meŭ*...(Luc. XXII, 19 şi 20; I Cor. XI, 23 şi 24). Tot aşa şi până astăḑĭ în Biserica Orthodoxă, ierurghisitoriĭ jertveĭ ceĭ fără de sânge, după rînduiala liturghieĭ S-luĭ şi M-luĭ Vaşilie şi a S-luĭ Ioan Chrisostom, înainte de sânţirea darurilor pe jertvelnicŭ (S-ta masă), amintindŭ, în rugăciunea ce o cetesc în taină, despre marele lucrărĭ ale luĭ D-ḑeŭ, precum: crearea omuluĭ ḑin nimic, marea luĭ ingrijire despre el după cădere, şi economia mântuireĭ luĭ prin Is. Chr., glorifică şi mulţemesc luĭ D-ḑeŭ Tataluĭ, Fiuluĭ seŭ cel unul născut mântuitoruluĭ lumeĭ şi Pre sântuluĭ Spirit (1).

De aseminea şi toţĭ creştiniĭ ce se află în Biserică (templu), când se aduce pe sânta masă jertva cea fără pe sânge, îşĭ înalţă vocea către El ḑicêndŭ: *Pre tine te lăudăm, pre tine bine te cuvêntăm, Ţie îţĭ mulţemim Dómne*... Cu asemenea laude şi mulţemirĭ s'a sĕvêrşitŭ aducerea jertveĭ ceĭ fără de sânge tot-dé-una,-chiar din ḑilele S-lor Apostolĭ, dupre

[1] Veḑĭ aceste în liturghiele amintite.

cum probéză cele maĭ vechĭ liturghiĭ — a S-luĭ Apostol Iacov şi aceea ce se află în Constituţiunele apostolice (1), şi atestă S-tul Martin Iustin: „După terminarea rugăciunilor, ḑice El, noĭ facem unul altuia serutare frăţéscă, In urmă se aduce proiestosuluĭ pânea şi pacharul cu vinŭ amestecatŭ cu apă: Primindu-le acestea, el înalţă în numele Fiuluĭ şi al S-luĭ Spirit laudă şi glorie Părinteluĭ tuturor, şi cu deosebire îĭ aduce luĭ mulţemire, pentru că ne-a învrednicit de acestea (darurĭ). Când el sfârşesce rugăciunele şi mulţemirele, tot poporul de faţă ḑice: *Amin* (2).

Eucharistia este tot-o-dată jertvă milostivitóre pentru ceĭ viĭ şi pentru ceĭ morţĭ. Căcĭ ea precum am vĕḑutŭ, dupĕ esenţă, este cu totul identică şi nedespărţită de jertva de cruce; iar jertva de cruce, fórĕ nicĭ o îndoială, este adusă spre a milostivi pre D-ḑeŭ pentru pĕcatele tuturor ómenilor. Pe lângă acestea, acéstă proprietate a jertveĭ ceĭ fórĕ de sânge a arătat'o cu claritate însuşĭ Mântuitorul la instituirea eĭ. Predândŭ discipulilor corpul seŭ, El anume le-a ḑisŭ: *care se frânge pentru voĭ*, şi predându-le sângele seŭ, a adaus: *care pentru voĭ şi pentru mulţi se varsă spre iertarea pĕcatelor*. Pentru acésta dela începutul creştinătăţeĭ jertva cea fórĕ de sânge este adusă de Biserică pentru mântuirea tuturor viilor şi a morţilor. Acésta se vede din ordinea şi cuprinderea tuturor liturghiilor, începêndŭ cu a S-luĭ Iacov (3), în care nu arareorĭ jertva acésta se nume-

[1] Biblioth. P. P. Gr.-Latin. T. II. p. 12; Const. Apost. VIII c. 12.

[2] Apolog. 1, n. 85; въ Христ. чт. 1825. XVII. 98. confr. Dialog. cum Tryph. n. 4; Chrisostom in 1 Corinth. homil. XXIV.

[3] Aicĭ dupĕ sânţirea S-lor darurĭ, ierurghisitorul se rógă „Ru-

sce şi directŭ jertva îndurăreĭ, séŭ aducere de jertva milostivitóre (1).

De asemenea se vede din mărturiile dascălilor creştinĭ anticĭ, d. es: a) La Tertulian, care vorbesce despre aducerea eĭ (jertveĭ) pentru ceĭ viĭ (2) şi pentru ceĭ morţĭ (3); b) La S-tul Ciprian care amintesce despre aducerea eĭ penrru ceĭ morţĭ (4); c) La S-tul Ciril Ierusalimnénul, care, pe lângă că lămurit o numesce jertvă milostivitóre (5), mărturisesce „noĭ aducem pre Christos, cel junghiat pentru greşalele nóstre, milostivindŭ saŭ îmblânzindŭ pentru eĭ (morţi) şi pentru noĭ pre iubitorul de ómenĭ D-zeŭ“ (6); d) La S-tul Ioan Chrisostom, unde între altele cetim: „nu înzadar facem noĭ amintire despre răposaţĭ înaintea D-zeescelor misteriĭ şi, apropiindune, rugăm pentru eĭ Mielul pus înainte, care a rădicatŭ pĕcatul lumiĭ, ci pentru ca de aci să aibă órecare mângâere; nu înzedar cel ce stă înaintea jert-

---

gămu-ne Ţie Dómne, ca, acéstă înfricoşată şi fără de sânge jertvă, să nu fie dupĕ fŏrĕ-de-legile nóstre, nicĭ să ni se resplătéscă nóuĕ dupre greşalele nóstre; ci dupre îndurarea marea şi ne exprimabila ta dragoste către ómenĭ, curăţă fŏrĕ-de-legile nóstre, ale servilor tĕĭ, celor ce ne proaşternem înaintea Ta“ (ap. Renaudot, Lit. orient. t. II, p. 51).

[1] Hostia placationis, sacrificium placationis [Asseman cod. Lit. eccles. univ. t. IV, praef. 26].

[2] Ad. uxor, 11, 8; Ad. scapul. C. XI.

[3] Oblationes pro defunctis, pronataliis, annua die facimus“ [De coron. milit., c. III. cfr. de monogam, c. IX].

[4] Non est, quod pro dormitione ejus [unŭ óre-care Victor care cu îndrăsnélă a corupt canónele Bisericeĭ] apud vos fiat oblatio, aud deprecatio aliqua nomine ejus in ecclesia frequentetur [Epist. LXVI].

[5] ...... θυσία τοῦ ἱλάσμου, Catech. v. n. 8. pag. 462.

[6] Ibid, n. 10.

velniculuĭ pe care se sĕvârşesc înfricoşatele taine, se rógă pentru toţĭ ceĭ adormiţĭ întru Christos şi pentru ceĭ ce sĕvîrşesc amintirea lor. Dacă nu s'ar fi făcut amintire pentru eĭ din vechime, din timpurile apostolice; apoĭ nicĭ s'ar fi vorbit despre acésta. Serviciul nostru nu este o perdere de timpŭ, — să nu fie! — ci se sĕvêrşeşcé dupĕ instituirea spirituluĭ.. ....... să nu ne îngreuem a ajuta pe ceĭ rĕposaţĭ şi a ne ruga pentru dênşiĭ; căcĭ stă înainte jertva curăţitóre pentru tótă lumea. Pentru acésta cu îndrăsnélă ne rugăm noĭ atuncĭ pentru tótă lumea şi pronunţăm numele celor rĕposaţĭ împreună cu a martirilor, a mărturisitorilor şi a preoţilor" (1).

La acestea trebue a face următórele douĕ observărĭ:

1) Dacă Biserica orthodoxă, aducênd jertva cea fără de sânge amintesce, şi încă înainte de toţĭ, şi despre Sânţiĭ luĭ D-ḑeŭ, glorificaţĭ, — strămoşĭ, profeţĭ, apostolĭ, martirĭ, mărturisitorĭ, şi chiar despre pré-binecuvêntata Născătóre-de-D-ḑeŭ — apoĭ amintesce nu cu scopŭ ca să facĕ pre D-ḑeŭ înduratŭ cătră eĭ, ci pentru ca prin rugăciunele şi mijlocirele lor să dea putere rugăciunilor ce se fac pentru ceĭ viĭ înaintea luĭ D-ḑeŭ. Pentru acésta ierurghisitorul terminând amintirea despre Sânţĭ adauge: „şi prin rugăciunele lor cercetéză-ne pre noĭ D-ḑeule, şi pomenesce pre toţĭ ceĭ adormiţĭ în speranţa înviereĭ vieţeĭ

[1] In 1. Corinth. Homil. XLI, n. 5. In alt loc S-tul Chrisostom, obiceiul de a pomeni pe reposat la aducerea jertveĭ ceĭ fŏrĕ de sânge, clar se numésce legiuire apostolică: Οὐκ εἰκῇ, ταῦτα ἐνομοθετήθη ὑπὸ τῶν Αποστόλων, τὸ ὑπὸ, τὸν φρικτὸν μυστήριον μνήμην γίνεσθαι τῶν ἀπελθόντων ἴσασιν αυτοῖς πολὺ κέρδος γινόμενον πολλὴν τὴν ὠφέλειαν [in Philipp. hom. III. t. XI. 217, E].

de vecĭ“ (1). Şi S-tul Ciril Ierusalimlénul ḑice: „amintim, şi încă înainte de adormiţĭ, maĭ întêiŭ pre Patriarchĭ, profeţĭ, apostolĭ şi martirĭ, pentru ca prin rugăciunele şi solirele lor să priméscă D-ḑeŭ rugăciunele nóstre (2).

2) Find-ca jertva cea fără de sânge are putere de a milostivi şi induplica pre D-ḑeŭ cătră noĭ,—apoĭ, firesce, că are putere de ani mijloci la D-ḑeŭ şi diferite bunurĭ, şi prin urmare, fiindŭ milostivitóre, este tot-o-dată (şi jertva) de cerere şi solire. Pentru aceia S-ta Biserică, severşindŭ aducereajertveĭ ceĭ fără de Sânge, nu numaĭ rógă pre D-zeŭ pentru lasarea păcatelor şi mântuirea celor viĭ şĭ acelor mórţĭ, ci şi solicită la El diferite darurĭ spirituale şi corparale bine-facĕtóre pentru omŭ în viaţa. „După terminarea serviciuluĭ jertveĭ Spirituale fără de sânge, atestă S-tul Ciril Ierusalimnénul, noĭ la aceaşĭ jertvă milostivitóre, rugăm pre D-ḑeŭ pentru pacea generală a Bisericeĭ, pentru buna stare a lumeĭ, pentru împĕraţĭ, ostaşĭ şi companioniĭ lor, pentru ceĭ ce se află în neputinţă, pentru ceĭ ce se ostinesc, şi în genere pentru toţĭ ceĭ ce aŭ nevoe de ajutor; noĭ toţĭ ne rugăm şi aducem acésta jertvă“ (3). Să scie deaseminea că S-ta Biserică în felurite înprejurarĭ, comune séŭ particulare, unesce cu ierurghia jertveĭ ceĭ fără desânge şi osebite rugaciunĭ d. es. în timpŭ de secită, de bóle, de venirea altor némurĭ etc.

Silvestru B. Piteşténu.

---

[1] Veḑĭ în *liturghiele S-lor Ioan Chrisostom. şi Vasilie cel mare.*

[2] Invet. mystagog. v. n. 9. pag. 462. Asemenea se exprima şi Fer. Augustin: „Ut orent ipsi pro nobis... [In Iohan. Tract. LXXXIV, n. 1].

[3] Invet. mystag. v. n. 8. pag. 642

# Petru Movilă

(Biografia)

(Fine. Vedĭ No. 2 an. VIII.)

## VIII.

**Activitatea literară a Metropolituluĭ Petru Movilă şi în special istoria Mărturisireĭ ortodocse.** Nu sûntŭ multe operele luĭ Petru Movilă dintre aniĭ 1633-1647, datele activităţeĭ pastorale ale Prelatuluĭ de Kiev. Activitatea pastorală şi luptele luĭ cu uniaţiĭ pentru desvoltarea Bisericeĭ ortodocse din Regatul polonŭ i-aŭ răpitŭ totŭ timpul materialŭ pentru ocuparea cu sciinţa şi de aceia în acestŭ capitul vomŭ mărgini cuvêntul nostru, la treĭ opere ale luĭ Petru Movilă, de o valóre chotărîtóre şi vomŭ începe studiile nóstre cu «Mărturisirea ortodocsă».

*Numirea cărţeĭ.* Mărturisirea ortodocsă, acéstă carte simbolică, carea dela 1642 servesce ca manualŭ pentru credinţa ortodocsă şi tot-o-dată represintă şi trăsura de distincţiune a confesiuneĭ ortodocse de celelalte confesiunĭ, a avutŭ doĕ numirĭ. Petru Movilă, autorul cărţeĭ a titulat'o «Catichizis», ĭar Sinodul de Iaşĭ i-a skimbatŭ numele în «Mărturisire ortodocsă». Pentru a ni forma o ideie desĕrvêrşită în privinţa numirilor acesteĭ cărţĭ, presentămŭ aicĭ probele istorice, relative la acéstă cestiune.

La 1640 Iunie 24, Metropolitul Petru Movilă avea lucrată «Mărturisirea ortodocsă» şi a convocatŭ pentru ḍiua de 8 Septemvrie acelaşĭ anŭ Sinodul seŭ metropolitanŭ, în care membriĭ Sinoduluĭ aŭ desbătutu şi chotărîtŭ asupra maĭ multor cestiunĭ disciplinare din Biserica din Kiev şi între care cea maĭ principală a fostŭ cercetarea «Mărturisireĭ ortodocse». Noĭ vomŭ desfăşura maĭ jos actele acestuĭ Sinodŭ, aicĭ dămŭ nu-

maĭ o parte din cuvêntul de deskıdere al şedintelor Sinoduluĭ, începute cu ḑiua de 9 Septemvrie 1640 şi de unde se vede numirea cărţeĭ nóstre din cestiune. Părintele Isaia Trofimovicĭ Cozlovski, egumentul mônăstireĭ Nicolscaia şi împuternicitul Metropolituluĭ Petru Movilă, ţine discursul de deskidere al şedintelor Sinoduluĭ, când se ecsprima : «Sânte, alesule şi purtătorule de D-ḑeŭ Sinóde! In Biserică nóstră rusă se întrebuinţază cărţile slavone, pre care puţinĭ preuţĭ ruşĭ le înţelegŭ; acésta vĕḑênd'o contrariĭ şi ereticiĭ aŭ tipăritŭ cărţĭ în limba poloneză, uşóre la înţelesŭ, dar le-aŭ presentatŭ, ca pre nisçe cărţĭ ortodocse, deşi în dînsele se aflaŭ o multime de amăgirĭ ereticeşcĭ. Cine a căpătatŭ nisce asemenea cărţĭ şi le-a cetitŭ, a începutŭ a crede dupre dînsele şi a făcutŭ şi pre alţiĭ să créḑĕ, în urmarea aces teĭ împrejurărĭ mulţĭ aŭ căḑutŭ din credinţa nóstră în diferite eresurĭ şi acum persecută, siluescŭ şi turbură Biserica.

Въ виду этого о. Митрополитъ, желая успокоить ее и привести къ первоначальной правотѣ, написалъ Катихизисъ съ великоiо осторожиостiю и тщамельнымъ изслѣдованiемъ церковныхъ писанiй, и статьи этого Катихизиса вноситъ и плогаетъ предъ вами, преосвященный Соборъ! (a).

«In vederea acestora P. Metropolitul, dorind ca să o liniscéscă şi să o readucĕ la dreptatea primitivă, a scrisŭ unŭ *Catechisŭ* cu mare băgare desémă şi cu urmărirea particulară a scrierilor bisericescĭ şi articulele acestuĭ *Catechisŭ* le întroduce şi le presintă înaimtea vóstră membriilor, prea Sânte Sinodŭ.

Acestŭ catechisŭ, presentatŭ de cărtĕ Petru Movilă la Sinodul de Iaşĭ, despre amărunţmele căruia maĭ jos, capătă titlul de «Mărturisire ortodocsă a credinteĭ». Insuşĭ Meletie Sirigul, unul din representanţiĭ Patriarchieĭ de Constantinupolŭ şi celŭ maĭ valorosŭ, care a şi corectatŭ acestŭ catechisŭ în basa împuterniciretĭ sinodale, skimbă numirea cărţeĭ din catechisŭ în Mărturisire ortodocsă. Acésta se vede din titlul cărţeĭ, publicată pentru prima data la Amsterdam 1662, în

(a). Ист русск. Церкви. Макарiя T. XI, pag. 583.

originalul latinŭ şi traducţiunea grécă, făcută de cărtĕ Panaiot, translatorul Sultanuluĭ, unde ea se titulézā : «Confessio ortodocsa=Ὀρθόδοξος ὁμολογία=Mărturisirea ortodocsă». Patriarchul de Constantinupolŭ, Paisie, scriindŭ Patriarchuluĭ de Moscva Nicon la 1655 o epistolă sinodală, se ecsprimă : «Pentru ca să scimŭ, care sûntŭ verităţile necesare şi esentiale, la noĭ în Sinodŭ s'a cercetatŭ o carte pentru toţĭ, *Mărturisirea ortodocsă* a credinţeĭ sinodale şi a Bisericeĭ apostolice de Rĕsăritŭ,în carea se cuprindŭ tóte articulele credinţeĭ nóstre ceĭ vekĭ. Şi pre acéstă carte a confirmat'o şi a subsemnat'o toţĭ archiereiĭ şi clericiĭ laturelor nóstre, împreună cu preşedintele (a) de atuncĭ a Sinoduluĭ, de fericită amintire D. Partenie celŭ bătrînŭ, de asemenea aŭ subsemnat'o şi aŭ confirmat'o şi ceialalţĭ treĭ patriarchĭ. Si décă voĭ doriţĭ ca să o aveţĭ, şi voĭ trebue să o aveţĭ, ca să fimŭ tóte cincĭ patriarchiile în aceiaşĭ unitate de ideĭ, atuncĭ noĭ vĕ vomŭ trămite o copie a acesteĭ cărţĭ» (b). Apoĭ însuşĭ Patriarchul Dositeĭ în biografia luĭ Meletie Sirigul, care se păstrézā în manuscriptul din biblioteca sinodală a Moscveĭ, se ecsprimă :

| | |
|---|---|
| „Православное глаголемое Исповѣданіе, еже написана ѳво Россіи Кіевскій Петръ, сій исправи повѣленіемъ ѳѣщ.го въ Іасіи синода". (c) | «Numita mărturisire ortodocsă, pre carea a scris'o pentru acésta Ruşiĭ şi Petru al Kievuluĭ, tot pre acésta el a corectat'o din ordinul Sinoduluĭ din Iaşĭ. |

Vĕdêndŭ pĕnĕ acum sórta Mărturisireĭ ortodocse din punctul de privire al numirilor eĭ, şi constatândŭ, că acéstă carte s'a numitŭ de Metropolitul Petru Movilă «Catechisŭ» ĭar de Sinodul de Iaşĭ «Mărturisire ortodocsă» să ne cercămŭ a resolva aicĭ nedumerirea, ce s'ar putea nasce în mintea fie-căruĭ omŭ pentru o asemenea skimbare. Cauza unuĭ asemenea feno-

a). Aicĭ trebue să înţelegemŭ numaĭ preşedenţia de onóre ; căcĭ la Sinodul de Iaşĭ Patriarchul Partenie a fostŭ representatŭ prin delegaţĭ. Despre acésta maĭ jos.

(b). Моск. глав. архив.Мин. иностр. Дѣлъ. Дѣла греч. leg. XXIII, No. 15,19. Мурав. Снош. Россіи съ Восток. II, 268,276.

(c) Сборн. Моск. синод. библіот. sub. lit. A. No. 1.

menŭ nu o putemŭ găsi în nepotrivirea terminuluĭ de Κατήχησις cu cuprinsul cărțeĭ, precum și nicĭ în potrivirea terminuluĭ de confessio ὁμολογία = mărturisire. Pre lângă aceste, terminul de catechisŭ are o vekime mult maĭ mare în istoria terminologieĭ teologice, de cât ὁμολογία, care este numaĭ o traducțiune a terminuluĭ teologicŭ confessio, întrodusŭ în terminologia teologică maĭ ales de Luter (1517) Dupre opiniunea nóstră causa este cu totul istorică și provocată de necesitățile timpurilor primeĭ jumĕtățĭ a seculuļuĭ al XVII-lea.

Când Protestanțiĭ șĭ-aŭ îndreptatŭ privirile de convertitorĭ asupra ortodocșilor, prima carte, cu care eĭ aŭ oferitŭ serviciile lor órtodocșilor și le-aŭ comunicatŭ doctrinele propriĭ, a fost «Confesiunea de Rĕsăritŭ a Bisericeĭ ortodocse», publicată la Geneva în anul 1629 sub pseudonimul Ciril Lucaris, Patriarchul de Constantinupolŭ. (a) Acéstă carte în limba latină s'a vĕḍutŭ și în Constantinupolŭ, la anul 1632 ĭar la 1633 s'a tradusŭ în Grecesce și s'a tipăritŭ tot la Geneva. O carte, publicată în doĕ limbĭ și încă în doĕ edițiunĭ în timpŭ numaĭ de patru anĭ, trebue să fi ajunsŭ la o popularitate fórte mare între ortodocșĭ, dar de sigur, nu fĕrĕ particularitatea, celŭ puținŭ pentru cărturariĭ maĭ mărginițĭ, că Confesiune însemnéză catechisŭ protestantŭ. Acéstă anume particularitate credemŭ noĭ, a deskisŭ okiĭ protestanților din Brașov și Alba-Iulia, ca confesiunile protestante, traduse în limba românéscă, să le tituleze catechismurĭ (b). De altă parte, și Părințiĭ Sinoduluĭ de Iașĭ, vĕḍêndŭ, că terminul de cofesiune se vulgarizase între ortodocșĭ și tot-o-dată voindŭ, ca indirect să respundĕ și propagandelor papale, care inculpaŭ pre Orto-

[a]. Relațiunile protestanților cu ortodocșiĭ s'aŭ începutŭ încă cu patriarchul de Constantinupolŭ Ioasaf 1559. [Le Quien. Oriens christianus. 1750. Paris pag. 326.] dár acésta este data, când protestanțiĭ, perḍêndŭ speranța de a convinge pre capiĭ ortodocsieĭ în apostolicitatea doctrinelor lorĭ, se adresază cătrĕ lumea ortodocsă cu catechismurĭ, unde numaĭ titlul era ortodocsŭ și înlocuescŭ tot-o-dată și numirea veke Catechisŭ cu Mărturisire.

(b) Catechismul luteranŭ, publicatŭ în limba română la 1560 se tituléză: „Intrebare creștinéscă" [Cuvinte din bătrînĭ B. P. Hajdeŭ. 91—107 ĭar celŭ calvinescŭ din Alba Iulia are titlul: „Catichismus" Ib. 724—727].

docşĭ, că nu aŭ o doctrină proprie, precum şi celor protestante, care pretindéŭ, că doctrina lor este identică cu a ortodocşilor, skimbă terminul de Catechisŭ al opereĭ în mărturisire şi spre distincţiunea celor protestante Sinodul dispune, ca Mărturisirea ortodocsă de Iaşĭ să pórte la începutul cărţeĭ confirmarea din 1643 Maĭ 11 a Patriarchilor, Partenie al Constantinupoleĭ, Ioanikie al Alecsandrieĭ, Macarie al Antiochieĭ, Paisie al Ierusalemuluĭ şi înfine o scrisóre întrégă a Patriarchuluĭ de Ierusalem Nectarie din 1642. În cât judecând dupre nume, *Petru Movilă a lucratŭ unŭ catechismŭ*, conform terminologieĭ veckĭ a Bisericeĭ ortodocse, ĭar Sinodul de Iaşĭ *a dotatŭ Biserica orthodocsă cu o Mărturisire.* (a)

*Imprejurările istorice* ale Mărturisireĭ ortodocse sûntŭ demne de tótă atenţiunea nóstră, când voimŭ a cunósce istoricul uneĭ carţĭ, carea cu sine a făcutŭ epochă în istoria cultureĭ ortodocse, şi carea a ficsatŭ în modŭ simbolicŭ doctrina Bisericeĭ ortodocse faţă cu eresiile vekĭ, şi cu deviările papalilor şi ale protestanţilor. Şi maĭ întâiŭ să urmărimŭ împrejurările istorice, care în modŭ indirectŭ aŭ motivatŭ lucrarea «Mărturisireĭ ortodocse».

Noĭ am vĕḑutŭ maĭ sus, că între popórele ortodocse ale primeĭ jumătăţĭ a seculuiuĭ al XVII-lea Românïĭ întruniaŭ condiţiunile cele maĭ avantajóse pentru cultură şi dupre direcţiunea timpurilor cea ortodocsă. Şi în sprecial Moldovenïĭ, în prima jumĕtate a secoluluĭ al XVII-lea prin posiţiunea lor geografică şi maĭ ales prin geniul domnitoruluĭ lor, Vasilie Lupul, întrecéŭ pre toţĭ fraţiĭ lor de unŭ sânge şi de o confesiune; dar luĭ Vasilie Lupul ĭĭ lipsia geniul sciinţificŭ, care să-lŭ provóce la acte marĭ şi maĭ mult, care să i le realizeze şi totŭ ce el făcuse pentru Moldova avea menirea în viitorŭ. Acelŭ geniŭ al sciinţeĭ, de care avea nevoie Vasilie Lupul, trăia, dupre cum o scimŭ, în mijlocul poporuluĭ rusŭ; dar în curêndŭ ĭĭ vom vedea pre amândoĭ întâlnindu-se în acelaşĭ scopŭ şi, conform legeĭ universale a faptelor, supunându-se circumstărilor istórice, şi lucrândŭ

a) Veḑĭ Mărturisirea ortodocsă de Iaşĭ.

în conformitate cu cerințele popórelor, în fruntea cărora i-a pusŭ D-ḑeŭ. Petru Movilă, noĭ am vĕḑutŭ maĭ sus, a fostŭ provocatŭ în modŭ indirectŭ la elaborarea cărțeĭ simbolice, Mărturisirea ortodocsă, încă din anul 1628, când el abia era Archimandritŭ al Lavreĭ de Kiev. Archiepiscopul de Poloțc, Meletie Smotrițkiĭ, mișcatŭ, dupre cum ḑicea el, de binele ortodocșilor din Biserica rusă, elaboréză unŭ catechismŭ, pre care îlŭ supune cercetăreĭ Sinoduluĭ, convocatŭ de Metropolitul Iov al Kievuluĭ în anul 1628, dar acestŭ catechismŭ este plinŭ de doctrine papale și el nu putea să satisfacă cerințele Bisericeĭ ortodocse. De asemenea amŭ maĭ vĕḑutŭ sórta luĭ Smotrițki și a catechismuluĭ luĭ, dar în Petru Movilă acestŭ fenomenŭ, întristătorŭ pentru ortodocsie, a provocatŭ cugetarea, de a lucra unŭ catechismŭ pentru Biserica ortodocsă și cu dînsul a astupa de o cam dată gurele uniaților din Regatul polonŭ, care strigaŭ pre tóte tonurile, că legea Bisericeĭ ortodocse de Kiev este «o credință mojicéscă.» (a) Décă aceste împrejurărĭ istorice aŭ provocatŭ în sufletul luĭ Petru Movilă cugetărĭ, relative la o carte simbolică pentru Biserica rusă, confesiunile însĕ calvine din 1629 și 1633, publicate în Geneva, precum póte și Catechismul luteranŭ din Brașov, publicatŭ în limba românéscă, la 1560, . . . aŭ lărgitŭ planul luĭ Petru Movilă și de acum el începe a se gândi la unŭ catechismŭ, care să satisfacĕ cerințele Bisericeĭ ortodocse în genere și să dea creștinilor aceia, ce le lipsia și a căria lipsă o simțiaŭ la totŭ pasul. Să nu se ḑicĕ, într'unŭ asemenea casŭ, pentru ce Petru Movilă nu a eșitŭ cu catechismul seŭ imediat după anul 1633, data aparițiuneĭ catechismuluĭ calvinescŭ în limba grécă? Petru Movilă, noĭ am vĕḑutŭ în înșirarea faptelor biografieĭ luĭ, tot-dé-una s'a condusŭ de prudență; și prudența reclama, ca el să fie cu precauțiune în lucrarea uneĭ cărțĭ simbolice, atât față cu cuprinsul cărțeĭ, precum kĭar și fața cu susceptibilitățile Patriarchieĭ de Constantinupolŭ, carea pentru dînsul era raḑimulŭ

(a) Ист. русск. Церкви Макарія. Т. XI, pag. 345—384.

celŭ maĭ puternicŭ al activităţeĭ luĭ pastorale din Regatul polonŭ.

Şi în adevĕr. La 1630 Mitropolitul Kievuluĭ Iov, sub influinţa de sigur a luĭ Petru Movilă şi alărmatŭ de confesiunea calvinistă de la 1629 din Geneva, trămite o deputaţiune la Patriarchul de Ierusalem Teofan, care se afla la Iaşĭ, spre a-lŭ întreba, décă în adevĕr confesiunea de Geneva este a luĭ Ciril Lucaris. Şi pentru ca să se vadĕ şi maĭ bine opiniunile ómenilor de autoritate în cestiunea nevinovăţieĭ luĭ Ciril Lucàris şi a respectuluĭ, ce Biserica rusă avea pentru autorităţile patriarchale din Biserica de Rĕsăritŭ, împrumutămŭ aicĭ o parte din tecstulŭ istorieĭ bisericescĭ a luĭ Meletie, care sună: «Iesuiţiĭ, vĕḑêndu-şĭ neputinţa, aŭ inventatŭ altŭ ceva maĭ ingeniosŭ şi maĭ păgubitorŭ, făcêndŭ intrigă, l'aŭ declaratŭ de calvinŭ;

»Τὸν ὁποῖον ἀκούσαντες οἱ Ῥῶσσοι, ἔπεμψαν τῷ αχλ΄. πρὸς Θεοφάνην τὸν Ἱεροσολήμων Πατριάρχην, ὁποῦ ἦν τότε εἰς Γιάσιον, ἐρωτῶντες ἐὰν ἀληθῶς ταῦτα λέγουσιν οἱ Ἰησουῖται, προς τοὺς ὁποίους ο Θεοφάνης κεφ. ιστ! συνταξάμενος, ἀμέτοχος νὰ εἶναι ὁ σοφώτατος κύριλλος, τῆς τοιαύτης συκοφαντίας ἀπέδειξε, καθὼς καὶ ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία. (a)

„Auḑindŭ Ruşiĭ de acésta, aŭ trămisŭ la 1630 cătrĕ Teofan, Patriarchul Ierusalimuluĭ, care atuncĭ se afla la Iaşĭ, décă grăescŭ adevĕrat Iesuiţiĭ, cărora Teofan, făcênḑule 16 capitule, a doveditŭ, că prea înţeleptul Kiril este nevinovatŭ faţă cu acéstă calumnie, precum şi Biserica de Rĕsăritŭ."

Maĭ mult Petru Movilă, concepêndŭ de acum planul de a lucra unŭ catechismŭ pentru Biserica ortodocsă generală, îşĭ impune şi maĭ mult tăcerea, maĭ ales că la Constantinupolŭ era o adevĕrată cértă dela Patriarchie (b).

La 1638 Patriarchul Ciril de Beria, inimicul luĭ Ciril Lucaris, convócă Sinodŭ din prelaţiĭ Bisericeĭ de Constantinu-

(a) Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία Μελετίου. 1784 Viena pag. 447.
(b) Despre skimbarea cea désă a Patriarchilor de Constantinupolŭ şi miseriile aceste Bisericĭ vedĭ locul citatŭ din Meletie,

polŭ şi cu Patriarchul Teofan al Ierusalemuluĭ condamnă pre Ciril Lucaris şi confesiunea de Geneva (a), ĭar Petru Movilă ascéptă în tăcere pronunciamentul Bisericeĭ de Constantinupolŭ. La 1640, luna Maĭ, indicţionul 1, ocupândŭ tronul patriarchieĭ de Constantinupolŭ Partenie, supranumitŭ bătrînul, se pune din noŭ confesiunea de Geneva în desbaterea Sinoduluĭ de Constantinupolŭ, şi când Lucaris numaĭ era între viĭ şi prin urmare ura încetase, se maĭ anatematizază încă odată cele 18 capitule ale confesiuneĭ, precum şi cele patru întrebărĭ şi rĕspunsurĭ ale eĭ de o cuprindere curat-calvinéscă şi acestŭ actŭ acum se face fórĕ a se maĭ aminti numele luĭ Ciril Lucaris. Acestŭ actŭ s'a subsemnatŭ şi de Petru Movilă în Kiev astŭ-feliŭ:

„Говорномꙋ семꙋ посланію свѧтѣйшаго отца и пастыра нашего, патріархи Константинопол., во всемъ съгласꙋѧ и сѹмволаа, именемъ моимъ и всеѧ церкве православно-каѳолическаа, въ малой Россіи о Христѣ сꙋщіа, азъ смиреный Петръ Могила. Б. М., А-Б., Мтр-политъ К. Г. и всеѧ Россіи, Екз. С. Ѳрон. К. П. Арх. М.

„Subsemnezŭ cu mâna mea proprie sub acéstă epistolă sinodală a I. P. S. părinte şi păstorŭ al nostru, patriarchul de Constantinupolŭ, unindu-mĕ la tóte şi consimţindŭ din partea mea şi a întregeĭ Bisericĭ ortodócse, catolice, ce este dupre Christos în Rusia mică, eŭ smeritul Petru Movilă din mila luĭ D-ḑeŭ Archiepiscopŭ, Metropolitŭ al Kievuluĭ, al Galiţieĭ şi al tóteĭ Rusiĭ, Ecsarchul S. tronŭ al Constantinu-

(a) Vedĭ actul acesteĭ condamnărĭ în opera: De ecclesiæ perpetua consensŭ L Alatii 1648 col. 1062—1065. Şi aicĭ adăugămŭ, că Iesuiţiĭ, şi ceĭ ce dorescŭ să probéze indirect, că Lucaris, omul cel maĭ cultŭ al Bisericeĭ de Constantinupolŭ, era şi elŭ protestantŭ, punŭ unŭ preţŭ fórte mare pre acestŭ actŭ al luĭ Ciril de Beria, inimicul de mórte al luĭ Lucaris. Vomŭ vedea însĕ, că Sinódele din 1640 dela Constantinupolŭ şi cele dela 1642 din Iaşĭ şi Constantinupolŭ l'aŭ disculpatŭ pre Ciril Lucaris.

печарскій. подписую рукою власною". [a]

poleĭ Archimandritŭ al Pecerscăĭ,"

In timpŭ, ce Biserica din Constantinupolŭ ţinea sinóde în contra confesiuneĭ calvinesĭ de Geneva, şi publica enciclice, Petru Movilă îşĭ prepara «Mărturisírea sa ortodocsă» şi o lucra astŭ-feliŭ, ca ea sá pótĕ servi, ca carte simbolică pentru Biserica ortodocsă generală. Şi numaĭ după o lună, de la data convocăreĭ Sinoduluĭ de maĭ sus în Constantinupolŭ, Petru Movilă rupe cu tăcerea sa şi scrie o enciclică cătrĕ membriĭ Bisericeĭ de Kiev, şi anume la 24 Iunie anul 1640, prin care îĭ convócă în Sinodŭ pentru ḑiua de 8 Septemvrie acelaşĭ anŭ. Eca în traducţiune română şi cuprinsul aceteĭ enciclice, care represintá fórte bine starea Bisericeĭ de Kiev, precum şi împrejurările istorice din Biserica rusă ale cărţeĭ simbolice «Mărturisirea ortodocsă»:

«N'a trecutŭ multŭ timpŭ, de când Biserica ortodocsă rusă, fiindŭ persecutată fórte mult de cătrĕ renegaţĭ, era pusă în posiţiunéa de a nu putea depărta dela sine pre lupiĭ ceĭ sĕlbaticĭ, pentru ca fiiĭ eĭ ceĭ ortodocşĭ şi ascultătorĭ să nu aibă nicĭ unŭ feliŭ de relaţiunĭ cu dînşiĭ în materiĭ de credinţa. De aceia mulţĭ ortodocşĭ, uniĭ din nesciinţă, alţiĭ prin asistarea la învĕţăturile şi serviciile lor s'aŭ coruptŭ fórte, aşa că e greŭ ḑe a-ĭ cunósce, décă eĭ sûntŭ ortodocşĭ curaţĭ, séŭ numaĭ dupre nume, ĭar alţiĭ nu numaĭ civilĭ, dar şi clericĭ, părăsîndŭ cu totul ortodocsia, s'aŭ alipitŭ de deosebite obiceiurĭ, contrare luĭ D-ḑeŭ. De aicĭ tagma spirituală şi călugĕréscă a ajunsŭ în disordine; şi superioriĭ, predaţĭ indiferentismuluĭ, nu numaĭ nu se ocupă cât de puţin de ordine, dar s'aŭ depărtatŭ cu totul de vekiĭ părinţĭ. Tot asemenea şi cu frăţiile, depărtându-se de zeluI predecesori-

[a] Сборникъ Моск. синод. библиот. sub lit. A. No. 1. fóia 2—5. Acéstă enciclică în manuscriptŭ are indicaţiunea specială: „въ лѣто отъ Р. Х. 1640, мѣсяца Мая индикта 1 = în anul dela Nascerea luĭ Christos 1640, luna Maĭ, indictionul 1.", a s'a publicatŭ în luna Dekemvrie 1641 la Iaşĭ, în tipografia domnéscă, la Kiev în limba polonă şi în Paris în limbele latină şi grécă. Despre ediţiunile aceteĭ enciclice atestă Petru Movilă în cartea «Λὔθος», ce se păstrézá în manuscriptŭ de cătrĕ biblioteca Academieĭ de Moscva sub No.83 fóia 266.

lor lor, şi părăsindŭ bunele deprinderĭ, fie-care voiesce să u reze dupre voia sa. In genere, întréga nóstră Biserică rusă, nu în dogmele credinţeĭ, (pre care le conservă intacte), dar n datenele, relative la rugăciune şi viéţa piósă, este fórte atinsă. Privindŭ la acésta cu unŭ okiŭ de îngrijire şi cu inima întristată, noĭ tot-dé-una amŭ fostŭ preocupaţĭ, çum s'ar fi putută aceste îndrepta şi râdica la datenele strămosilor noştri, la cariĭ pietatea era în flóre. Maĭ ales din timpul archierieĭ nóstre, prin care Atot puternicul D-ḑeŭ ne-a pusŭ în fruntea tuturor păstorilor Bisericeĭ ruse, nu este pentru noĭ nimicŭ maĭ skumpŭ, de cât a vedea în oile nóstre cele cuvêntătóre, pre lângă o credinţă ortodocsă, şi unŭ zelŭ înfocatŭ spre rugăciune, precum şi o viéţă creştenéscă. Şi la acésta, dupre opiniunea nóstră, nu se póte ajunge, de cât prin sinodŭ, la care presentându-se nu numaĭ archiereiĭ, coliturgisitorĭ noî, dar şi ceialalţĭ onorabilĭ părinţĭ spiritualĭ, luminaţĭ în de ajunsŭ cu dogmele credinţeĭ şi cercaţĭ în viéţa piósă, cu zelŭ şi cu kĭemarea S-t. Spiritŭ, să ne sfătuimŭ, şi să depunemŭ tótă ostenéla şi stăruinţa, ca întréga nóstră Biserică rusă să fie îndreptată în totŭ, ce s'a ḑisŭ maĭ sus şi râdicată la vekia sa strălucire. Despre acésta de multe-orĭ şi eŭ singurŭ şi mulţĭ din laicĭ şi clericĭ ne-am sfătuitŭ şi am ecsprimatŭ dorinţa. ca vre-o-dată să ne punemŭ cu toţiĭ în relaţiunĭ, să ne sfătuimŭ şi să gasimŭ mijlocul propriŭ, pentru conservarea pietăţeĭ şi îndreptarea relelor deprinderĭ precum şi pentru luminarea cleruluĭ şi organisarea întregeĭ Bisericĭ. Dar inimicul spiritualŭ, urîtorul bineluĭ, tot-dé-una a pusŭ pĭedice, despre care vĕ este cunoscutŭ voî tuturor, prea onorabililor. Acum însĕ, *când a venitŭ persecuţiunea cea mare,* conform dorinţeĭ multora, atât din persónele clericale, cât şi laice şi maĭ mult împinşĭ de consciinţa nóstră, carea nu ne permite a suferi maĭ mult acéstă neorânduélă, precum *şi pentru o causă mult maĭ importantă* (a) noĭ, urmândŭ vekiuluĭ obiceiŭ al

[1] a). Alusiune la Catechismul, ce are ase pune în discuţiunea Sinoduluĭ. Dar câtă precauţiune şi prudenţa din partea luĭ Petru Movilă kĭar şi atuncĭ, când în tótă lumea ortodocsă se simţia necesitatea uneĭ cărţĭ simbolice?

Bisericeĭ ruse, am chotărîtŭ ase ţinea sinodŭ în păzitul de D-ḑeŭ oraşŭ al Kievuluĭ, în Biserica nóstră catedrală S. Sofia, pentru ḑiua Nascereĭ Prea S. Născĕtóreĭ de D-ḑeŭ, în anul acésta 1640. Si pre acestŭ Sinodŭ noĭ îlŭ convocămŭ în numele Domnuluĭ şi rugămŭ onorabilitatea vóstră spirituală, maĭ ales pre aceia, cariĭ sûntŭ capabilĭ pentru consultaţiunea spirituală, precum şi pre îndurările lor, fraţilor laicĭ, cariĭ sûntŭ zeloşĭ pentru ortodocsie şi cunoscŭ regulele bisericescĭ. Iar celor neascultătorĭ li comunicămŭ : că eĭ auḑindŭ glasul nostru celŭ păstoralŭ, şi adunându-se tot în acelaşĭ timpŭ, dar în altŭ locŭ, săse ocupe maĭ întâiŭ de aceia, că toţĭ trebue să înţelégĕ şi să paziascĕ înţelegerea în credinţa ortodocsă; apoĭ că tagma bisericéscă este datóre să rĕmânĕ în ordine, ĭar frăţiile laice, rĕmănêndŭ neclintite în drepturile şi libertăţile lor şi în sânta pietate şi îngrijindŭ eĭ de nevoile şi presecuţiunile celoralalte frăţiĭ, săse sfătuiascĕ între dînsele şi săse ajute (a). Pre lôngă aceste, ceremŭ cu stăruinţă dela voĭ, clericilor şi laicilor, că décă fie-care frăţie are vre o necesitate, să bine-voiţĭ a o ecsplica în instrucţiile, ce le veţĭ da înputerniciţilor voştri, ca în Sinodŭ să se chotărascĕ şi să se stabiliascĕ. Şi décă îndurarea vóstră, primindŭ tóte aceste dela noĭ, păstorul vostru celŭ recunoscutŭ, veţĭ trămite cu bună-voinţă prin aceia la ḑiua însĕmnată punctele, ce veţĭ crede de cuviinţă, atuncĭ noĭ cu ajutorul luĭ D-ḑeŭ vomŭ căpăta speranţa, că Biserica rusă prin acestŭ Sinodŭ va recâsciga vekia sa strălucire şi organisatiunea dorită; ĭar pietatea în mijlocul suferinţelor va primi uşurinţă şi ajutorŭ. Iar maĭ pre larg despre acésta se va ecspune de noĭ celor, ce vorŭ veni la Sinodŭ; ĭar acum noĭ trămitemŭ îndurărilor vóstre rugăciunile nóstre şi bine-cuvêntarea archierécă» (b).

Acestŭ Sinodŭ s'a ţinutŭ în ḑiua ficsată maĭ sus, şi în şe-

(a). Eca încă o dovadă despre ne mulţămirile luĭ Petru Movilă în activitatea luĭ păstorală! Acésta, se vede, îlŭ şi făcea să fie cu atâta precauţiune, când el îşĭ avea catechismul seŭ lucratŭ . . .

(b). Сборн. Минск. грам. No. 115. Se conservă şi o altă gramată tot de acéstă cuprindere, adresată nu frăţieĭ de Minsc, ci celeĭ de Luţc. (Памят. Кiев. Коммс. I part. I, No. 17).

dintele luĭ, s'aŭ cercetatŭ pre lôngă maĭ multe cestiunĭ disciplinare şi «Mărturisirea orthodoscă» séŭ maĭ corect «Catechisul» luĭ Petru Movilă, dar numaĭ în absenţa tuturor prelaţilor actualĭ aĭ Bisericeĭ ruse, cariĭ aŭ rĕspunsŭ la apelul luĭ Petru Movilă numaĭ prin representanţĭ. Eca şi în acéstă privinţĭ o parte din scrierea contimpuranuluĭ Ioanikie Golétovski, fostŭ studentŭ, ĭar maĭ pre urmă profesorŭ în Akademia movilénă, de unde se potŭ vedea óre-care amărunţimĭ ale acestuĭ Sinodŭ : «In anul 1640 Prea Sântitul Metropolitŭ al Kievuluĭ, al Galitieĭ şi al tóteĭ Rusiĭ, de amintire sântă Petru Movilă, a adunatŭ în Kiev Sinodŭ, la care s'aŭ aflatŭ trimişĭ dela toţĭ Episcopiĭ ortodocşĭ ruşĭ : dela Atanasie Puzina al Luţcăĭ, dela Silvestru Gulevicĭ al Peremîşlscăĭ, de la Silvestru Cosov al Mstislavuluĭ, de aseménea din diferite mônăstirĭ şi oraşe ruse şi lituanice, trimişĭ înţelepţĭ şi în numĕrul lor şi înţelepţiĭ părinţĭ aĭ Kievuluĭ. La acestŭ Sinodŭ kestorŭ a fostŭ Samuĭl Şiţic, învetatul archimandritŭ al Luţcăĭ. Notarĭ eraŭ părinţiĭ de o învĕţatură înaltă ; Iosif Cononovicĭ, Rectorul de Kiev, maĭ pre urmă Episcopŭ de Mstislav şi Inokentie Ghizel, Rectorul de la Goisca, acum Archimandritŭ al Pecerscăĭ din Kiev» (a).

In ḑiua de 8 Septemvrie 1640, dată întruniređ membrilor Bisericeĭ ruse, Petru Movilă a dispusŭ, ca să se ţinĕ prima şedinţă a Sinoduluĭ. După terminarea liturgieĭ, s'aŭ aşeḑatŭ jeţurĭ în mijlocul Bisericeĭ Sf. Sofiĭ, şi Petru Movilă a ocupatŭ loculĭ dela drépta ; ĭar la drépta şi stânga luĭ sta fostul Episcopŭ al Luţcăĭ, Isaakie Boriscovicĭ, depusŭ de cătrĕ Vladislav la 1633 şi aicĭ representândŭ pre Episcopul actualŭ al acesteĭ Eparchiĭ, Atanasie Puzina, Avraamie, fostul Episcopŭ de Pinsc şi acum representantŭ al Episcopuluĭ de Liov, şi astŭ-feliŭ veniaŭ dupre ranguri toţĭ representanţiĭ şi membriĭ Sinoduluĭ. Metropolitul Petru Movilă a pronunţatŭ unŭ discursŭ lungŭ, prin care a ecspusŭ motivele convocăreĭ Sinoduluĭ şi cestiunele, de care are săse ocupe. Alegêndu-se kestorŭ al Sinoduluĭ Archimandritul Samuil

(a). Іоанник. Голятовск. Мессія праведный. Kiev, 1669 pag. 320 –321.

Şiţic, şi ocupându-şĭ locul, el a învitatŭ Sinodul să fie trézŭ şi să ţină minte órele şedinţelor. La 9 Septemvrie, adoa şedinţă a Sinoduluĭ în timpul liturgieĭ Petru Movilă a însărcinatŭ pre Rectorul scólelor din Kiev, părintele Ocsenovicĭ, ca să ţină unŭ discursŭ, prin care săse arate activitatea Sinódelor ecumenice şi motivele convocăreĭ lor. După care Isaia Trofimovicĭ, a adausŭ : «Sânte, alesule şi purtătorule de D-deŭ Sinodŭ! In Biserica nóstră rusă se întrebuinţază cărţile slavone, pre care puţinĭ preuţĭ ruşĭ le înţelegŭ, şi acésta vĕdêndu-o contrariĭ şi ereticiĭ, aŭ publicatŭ cărţĭ în limba poloneză, uşóre la înţelesŭ, şi le împrăştie, ca cărţĭ bisericeşcĭ ortodocse, în óre-ce în ele suntŭ multe amăgirĭ ereticescĭ. Cine a primitŭ asemenea cărţĭ şi le-aŭ cetitŭ pre ele, acela a credutŭ singurŭ dupre dînsele şi a învĕţatŭ şi pre alţiĭ să crédĕ, în urmarea căreĭ împrejurărĭ mulţĭ creştinĭ aŭ cădutŭ în eresurĭ deosebite şi acum strâmtoréză, persecută şi turbură Biserica.

„Въ виде етого о. Митрополитъ, желая успокоить ее и превести къ первоначальной правотѣ, написалъ катихизисъ съ великою осторожностію и тщательнымъ изследованіемъ церковныхъ писаній, и статьи етого катихизиса вноситъ и полагаетъ предъ вами, пресвященный соборъ! Первая статья о символѣ вѣры, чтобы всѣ православные одинаково вѣрили и исповѣдывали" (a)

«In vedere cu acésta, p. Metropolitul, dorindu să o linisciască şi sa o readucĕ la dreptatea primordială, a *scrisŭ unŭ catechismŭ*, cu mare băgare de sémă şi cu o urmărire îngrijită a scripturilor bisericescĭ şi articulele acestuĭ catechismŭ le întroduce şi le presintă voĭ, (membrilor) S. Sinodŭ! Articulul întaiŭ este despre simbolul credinţeĭ, pentru ca toţĭ ortodocşiĭ să crédĕ şi să mărturisĭască tot întru'nŭ feliŭ.»

După terminarea acestuĭ discursŭ, membriĭ Sinoduluĭ aŭ ascultatŭ pânĕ séra citirea uneĭ părţĭ din catechisŭ.

In diua de 10 Septemvrie s'aŭ ţinutŭ doĕ şedinţe, una diminéţa şi alta după amédă-di. In şedinţa de diminéţă Sinodul s'a ocupatŭ de ritualul misteriuluĭ nunţeĭ şi al cuminicătureĭ, după care aŭ trecutŭ la citirea catechismuluĭ anume şi s'aŭ ocupatŭ de posiţiunea sufletuluĭ omuluĭ după mórte ; adecă despre judecata parţială şi cea universală. Tot în acéstă şedinţă s'a înterdisŭ prizarea tabacului. In şedinţa de după a-

[a] Ист. русск. Церкви. Макарія Т. X , pag. 583.

médă-ḑi s'a ocupatŭ de neadmiterea la prĕuţie a necărturarilor şi popiilor, carii, aŭ întratŭ în adoacăsătorie să le fie interḑisă efectuarea misterelor. Apoĭ aŭ pronunţatŭ anatema contra celor, ce întrebuinţéză cărţile necorectate de «presviteriul» din Kiev.

In şedinţa a patra, care s'a ţinutŭ la 11 Septemvrie, s'a pusŭ în discuţiune posiţiunea sufletelor creştinilor de după mórte şi după maĭ multe argumente, aduse de Petru Movilă, că ele se află în cerŭ, Sinodul a decisŭ, *ca să se apeleze la patriarchia de Constantinupolŭ* (a). Facêndu-se discuţiune asupra momentuluĭ, când se zemislesce în omŭ sufletul, s'a decisŭ pre basa creaţiuneĭ luĭ Adam, că el trebue săse dea direct de cătrĕ D-ḑeu după zemislire. Apoĭ în acéstă şedinţă aŭ urmatŭ maĭ multe prescripţiunĭ, relative la disciplina clerului şi la ritualul efectuăreĭ misteruluĭ cuminicătureĭ.

La 12 Septemvrie s'a ţinutŭ şedinţa a cincea a Sinoduluĭ şi s'a ocupatŭ cu cetirea catechismuluĭ dela cuvintele : «Intru una, sântă, universală şi apostoléscă Biserică». Aicĭ, după ce Sinodul a discutatŭ asupra acestuĭ tecstŭ al simboluluĭ, a trecutŭ la misterele Bisericeĭ şi la întrebarea : în ce momentŭ şi la care cuvinte se efectuă transformaţiunea. Sinodul, neputêndŭ lua o chotărîre definitivă, a decisŭ, *ca săse refere casul la Patriarchul.* (b) După amiaḑă-ḑi Sinodul a luatŭ decisiunea, ca femeile creştine să nu slujiascĕ la jidanĭ şi Ruşiĭ să nu cumpere carne, tăiată de jidanĭ, carea este spurcată.

In şedinţa a şésa, carea s'a ţinutŭ la 14 Septemvrie, Metropolitul Petru Movilă a liturgisitŭ cu toţĭ membriĭ Sinoduluĭ, când s'a făcutŭ panichidă pentru Domnitoriĭ Moldoveĭ şi pentru părinţiĭ luĭ Petru Movilă. După améḑă-ḑi părinţiĭ Sinoduluĭ s'aŭ întrunitŭ în şedinţă şi s'aŭ cetitŭ şi discutatŭ parţile din catechismŭ, relative la «Aşteptŭ învierea morţilor» şi «Tatăl nostru» şi cele ḑece fericirĭ. Apoĭ s'a regulatŭ nisce cestiunĭ disciplinare pentru frăţiile Bisericeĭ ruse şi s'a chotărîtŭ, ca Rectorul scólelor de Kiev *să slujascĕ cu pateriţă.*

(a) Éca prima împrejurare istorică, care de acum face din catechismul luĭ P. Movilă o carte simbolică a Bisericeĭ ortodocse generale.

(b) Adoa împrejurare de aceĭaşĭ natură.

La 15 Septemvrie, ținêndu-se ședința a șéptea, s'a cetitŭ partea din catechismŭ, despre credință, speranță și dragoste și s'aŭ ficsatŭ regule pentru sĕrbarea serbătorilor, amerințândŭ cu pedepse eclesiastice pre ceĭ, ce vorŭ călca chotărîrile Sinoduluĭ. După amédă-di s'a stabilitŭ, ca să se formeze unŭ consiliŭ bisericescŭ, compusŭ din 24 presviterĭ, care sub denumirea de capitul să judece tóte causele eclesiasticilor. In fine s'a proclamatŭ Isaia Trofimovicĭ, egumenul mônăstireĭ Nicolscaia, *doctorŭ în teologie*.

Ședința a opta, ținută la 16 Septemvrie, a fostŭ ocupată cu cestiunĭ curat disciplinare, care privescŭ pre preuțĭ și pre civilĭ în efectuarea misterelor. Iar la sfârșitŭ s'aŭ chotărîtŭ spesele, ce trebuescŭ date solilor, ce se vorŭ duce la Constantinupolŭ, pentru obținerea opiniuneĭ Patriarchuluĭ în cestiunile neresolvate ale catechismuluĭ, precum și recompensa, ce are a se da Patriarchuluĭ pentru ostenélă.

Ședințele dela 17 și 18 Septemvrie a noa și a decea în ordinea lor și tot-o-dată ultimele, s'aŭ ocupatŭ cu cestiunĭ, relative la viéța monachală, posițiunea monastirilor față cu Episcopiĭ eparchioțĭ, precum și condițiunile înființăreĭ din viitorŭ a mônăstirilor. In fine s'a revenitu asupra poclonuluĭ, cu care soliĭ vor merge la Patriarchul (a).

Deși nu ni s'aŭ conservatŭ tóte chotărîrile acestuĭ Sinodŭ cu practicalele luĭ, dar din descripțiunea, de care dispune astă-dĭ istoria, cunóscemŭ destul de bine valórea lucrărilor acesteĭ întruniri bisericescĭ; și ele se resuméză la cestiunĭ de reorganizațiune eclesiastică și maĭ ales la cercetarea catechismuluĭ, care pĕnĕ acéstă data are încă menirea, de a împlini o lipsă numaĭ a Bisericeĭ de Kiev, ce era încredințată mântuitoruluĭ ortodocsieĭ din seculul al XVII-lea. Că în adevĕr acestŭ Sinodŭ a fostŭ convocatŭ maĭ ales pentru cercetarea acesteĭ cărțĭ simbolice, se vede din cuvintele luĭ Isaia Trofimovicĭ Cozlovski, cu care el deskide în numele Metropolitu-

(a) Описан. Кіевск. собора 1640, publicată în Русск. Истор. библіот. IV, pag. 21—48. că la acestŭ Sinodŭ s'aŭ lucratŭ maĭ multe canóne, despre acéstă atestă însușĭ Petru Movilă, care ne-a conservatŭ canonul 26 și 66; dar din nefericire ele aŭ dispărutŭ cu timpul.

luĭ Sinodul şi din cele şése şedinţe ale Sinoduluĭ, consacrate pentru acéstă lucrare. Dar noĭ să resolvămŭ aicĭ o cestiune, la care ne împinge o bănuială uşóră a I. P. S. Macarie, autorul Istorieĭ Bisericeĭ ruse, care bănuială se fundéză pre actul şedinţeĭ a şéptea a Sinoduluĭ şi rapiditatea lucrărilor luĭ, care Sinodŭ la totŭ pasul pronunţă: «am cetitŭ, ascultatŭ şi am continuatŭ cetirea.» Adecă, dice I. P. S. Sa, că lucrările Sinoduluĭ aŭ fostŭ preparate maĭ de timpuriŭ şi că póte şi catechismul a fostŭ lucratŭ de Archimandritul Isaia Trofimovicĭ Cozlovski, maĭ ales că acestŭ Isaia în şedinţa a şéptea a fostŭ proclamatŭ *doctorŭ în teologie*. Şi noĭ împreună cu I. P. S. Sa, vomŭ pune pre lectoriĭ nostri în posiţiune aşĭ aduce aminte de cuvintele din discursul luĭ Isaia pentru deskiderea Sinoduluĭ, că părintele Movilă «*a scrisŭ catichisis.*» Apoĭ la faptul, că Sinodul a proclamatŭ pre Isaia doctorŭ în teologie, noĭ aducemŭ aminte lectorilor, că tot acelaşĭ Sinodŭ în şedinţa a şésa a regulatŭ, ca Rectorul scólelor de Kiev să slujascĕ cu pateriţă; adecă, dupre opiniunea nóstră, Sinodul din 1640, regulândŭ disciplina şi şcólele Bisericeĭ ruse, nu a pututŭ să uĭte pre ómeniĭ de valóre aĭ acesteĭ Bisericĭ, *maĭ ales că în Kiev era întronată valórea eclesiastică a seculuĭ al XVII-lea.* Şi în fine, avêndu-se doĕ voturĭ ale Sinoduluĭ, ca să se întrebe Patriarchia printr'o deputaţiune pentru soluţiunea a doĕ puncte din catechismŭ, şi maĭ presupunêndŭ cu multă probabilitate, că Petru Movilă şi regulase pentru anul viitorŭ cu Vasilie Lupul ţinerea Sinoduluĭ dela Iaşĭ, şi el de sigur avea destinaţĭ pre Isaia, proclamatŭ doctorŭ în teologie, încă dela 1635 de cătrĕ Silvestru Cosov prin patericonul seŭ şi pre Rectorul scólelor din Kiev, Iosif Cononovicĭ, pentru Sinodul dela Iaşĭ şi deputaţiunea, ce avea a se trămite la patriarchie, de aceia el a credutŭ de cuviinţă şi era kĭar în interesul lucrăreĭ, ca Isaia să aibă şi sinodicesce titlul de doctorŭ în teologie şi de acum să fie titulatul Bisericeĭ ruse, precum şi Iosif a fostŭ distinsŭ cu onórea de a purta pateriţă în timpul serviciilor divine. Pentru aceste cuvinte noĭ înkeiemŭ cestiunea, remânêndŭ

pre lângă *opiniunea* comună, că catechismul, care în curênd are să devină «Mărturisirea ortodocsă a Bisericeĭ ortodocse, universale și apostolice a Rĕsărituluĭ» este opera luĭ Petru Movilă, care dupre cum l'a supusŭ cercetăreĭ Sinoduluĭ din 1640, tot ast-felĭŭ a pututŭ să fie vĕḍutŭ prealabil de către Isaia și alte, persóne de valóre din Biserica de Kiev (a).

Terminată fiind cercetarea catechismuluĭ luĭ Petru Movilă în Sinodul de Kiev, noĭ am vĕḍutŭ, că acéstă carte nu întrunia confirmarea deplină nicĭ a aceste Bisericĭ și ea trebuia să fie trămisă la patriarchia de Constantinupolŭ, pentru soluțiunea a doĕ cestiunĭ. De altă parte, patriarchia de Constantinupolŭ ține doĕ sinóde și ĭea doĕ chotărîrĭ, în cestiunea confesiuneĭ de Geneva, comunicându-le în formă de enciclice și Bisericilor surorĭ. Biserica ortodocsă conform circumstărilor istorice, este turburată în tóte părțile și elementul alinătorŭ, dupre cum ni-lŭ presintă istoria, capătă ființă în sufletul luĭ Vasilie Lupul, în «zelul luĭ pentru ortodocsie». Acestŭ evenimentŭ istoricŭ dupre noĭ nu 'șĭ are locul fórĕ de nisce cause chotăritóre în cursul vieţeĭ omenescĭ și de aceia vomŭ insista asupra motivelor reale, ce aŭ determinatŭ pre Vasilie Lupul pentru convocarea Sinoduluĭ dela Iașĭ.

Dispositiunile psichice ale luĭ Vasilie Lupul vorŭ fi pentru noĭ terenul propriŭ pentru germinarea și nascerea kĭar a evenimentuluĭ, dar autorul intelectualŭ al faptuluĭ rĕmâne tot Petru Movilă, care se afla în relațiunile cele maĭ apropiéte și continue cu Vasilie Lupul și Metropolitul Varlaam. Petru Movilă îĭ procurase, noĭ am vĕḍutŭ, luĭ Vasilie Lupul tipografia domnéscă, îĭ trămisese dascălĭ pentru institutul vasiliénŭ și îĭ prepara măritarea fiiceĭ séle Maria cu Raḍevil, amicul luĭ Petru Movilă, și tot el, avêndŭ a tramite la Constantinupolŭ catechismul seŭ, a trebuitŭ să vină la ideia, că este maĭ nemeritŭ ase cerceta acestŭ catechismŭ într'unŭ Sinodŭ comunŭ al ortodocșilor, căcĭ atuncĭ valórea cărțeĭ va deveni generală.

(a) Veḍĭ în privința acesteĭ bănuele opera ; Ист. русск- Церкви. Макарія. 1882- T. XI, pag 589—591

Astŭ feliŭ la 1640 Luna Maĭ, când în Constantinupolŭ s'a elaboratŭ enciclica contra capitulelor confesiuneĭ din Geneva, și capitulele s'aŭ anatematisatŭ adoa óră, trămițîndu-se enciclica la Iașĭ și Kiev spre ase subsemna și de prelațiĭ acestor Bisericĭ, dupre cum am aratatŭ maĭ sus, atuncĭ s'a născutŭ sub influința luĭ Petru Movilă ideja unuĭ Sinodŭ comunŭ al Ortodocșilor; adecă când Metropolitul Petru Movilă avea obligațiunea din partea Sinoduluĭ, ținutŭ la Kiev în luna Septemvrie acelașĭ anŭ, ca să trămiță la Patriarchie pentru deslegarea celor doĕ cestiunĭ, rĕmase neresolvate în acestŭ Sinodŭ, Petru Movilă, înlocŭ să trămită catechismul seŭ la Constantinupolŭ, unde se putea ecspune la multe nemulțemirĭ din partea prelaților acesteĭ Bisericĭ, se înțelege cu Vasilie Lupul, nu numaĭ să conbată confesiunea de Geneva, ca Biserica de Constantinupolŭ, dar sa o înlocuiască cu o confesiune adevĕrat ortodocsă, carea ar fi fostŭ și kĭar a fostŭ în stare, a înlocui confesiunea de Geneva, și a face pre ortodocșĭ să aĭbă o adevĕrată confesiune ortodocsă. Atuncĭ Vasilie Lupul se chotăresce, dupre cum ni spune Patriarchul Ierusalemuluĭ, Dositeĭ prin opera, întitulată «Meletie Sirigul» și:

«писа въ Полшꙋ въ Кіевъ и къ великомꙋ синодꙋ въ Константинополь, непощади имѣнія, но расточи имѣнія Христа ради множайшія, и собра мѣстный синодъ въ Іасѣ при Парѳеніи старомъ, патріархѣ Константинопольскомъ, приꙋщимь мѣстоблюстителемъ изъ Константинополя и Кіева и самого митрополита россійскаго Петра Могила, христолюбивaго и истиннопреосвященнаго, и анаѳематствоваша ꙋбо главы сія и списателя ихъ .... Ꙋ подвигне, кꙋпно съ всесват. патриархомъ Парѳеніемъ старымъ, ꙋчителя Мелетія сложити нꙋстоящꙋю книгꙋ» (a)

«scrie în Polonia în Kiev și la marele Sinodŭ în Constantinupolŭ, necruțândŭ averea, dar keltuindu fórte multă avere pentru Christos, a adunatŭ sinodŭ locălŭ în Iași, în timpul luĭ Partenie celu batrînŭ, Patriarchul de Constantinupolŭ, fiindŭ locoțiitorŭ dela Constantinupolŭ și din Kiev și kĭar dela Petru Movilă, Metropolitul rusŭ, iubitoriul de Christos și adeveratŭ Prea Sânțitŭ și aŭ anatematisatu decĭ aceste capitule și pre scriitorul lor .... Și s'a ostenitŭ, împreună cu întru tot prea Sânțitul Patriarchŭ Partenie celŭ bătrânŭ, dascălul Meletie, ca să compunĕ cartea acésta».

(a) Соорн. Моск. синод. библіот. lit A. No. 1. Din scrisórea a doa a luĭ Dositeĭ,

Că Sinodul din Iaşĭ s'a ocupatŭ nu numaĭ cu refutaţiunea capitulelor confesiuneĭ din Geneva, noĭ scimŭ acésta şi dintr'o scisóre a luĭ Meletie Sirigul din 1644 Decemvrie 15 cătrĕ Ţarul Moscveĭ Michail Teodorovicĭ (a), precum şi dintr'o altă scrisóre a luĭ Meletie, Metropolitul de Proilava (Brăila) cătrĕ acelaşĭ Ţarŭ şi cu aceiaşĭ dată, unde între altele acesta se ecsparimă : «In scrisórea mea de maĭ nainte, am arătatŭ că eŭ, împreună cu Prea Sânţitul Metropolitŭ de Kiev din Iaşĭ, am compusŭ cartea contra catechismuluĭ ereticilor şi am depărtatŭ dela faţa Bisericeĭ ortodocse noĭ membriĭ sântuluĭ Sinodŭ óre-care capitule calvinescĭ şi am declaratŭ, că nu le-am primitŭ pre dînsele şi nu le va primi nicĭ odată s-ta nóstră Biserică. Nu se scie cu siguranţă décă pre acele capitule le-a scrisŭ bătrânul patriarchŭ Kiril séŭ altul. Şi pentru acésta şi noĭ n'am scrisŭ numele luĭ, fie ele ale altuia, séŭ aceluĭ multŭ amintitŭ. (b)»

Găsindŭ pre Petru Movilă, ca motorŭ intelectualŭ al Sinoduluĭ dela Iaşĭ, acùm să maĭ resolvămŭ încă doĕ cestiunĭ prealabile ale acesteĭ întruniri ortodocse, maĭ nainte de ce vomŭ întra în desbateri'e Sinoduluĭ; adecă cestiunea timpuluĭ, când s'a ţinutŭ Sinodul şi persónele, ce l'aŭ compusŭ. Dintre persónele seculu luĭ al XVII, care s'aŭ ocupatŭ de Sinodul din Iaşĭ, suntŭcunoscute în genere istoricilor occidentalĭ Alatie şi Dositeĭ, Patriarchul de Ierusalem. Cu desvoltarea studiuluĭ istoricŭ şi în Rusia aŭ începutŭ a esi la lumina şi documente mult maĭ amĕrunţite şi care se datorescŭ kĭar persónelor, ce aŭ luatŭ parte la acestŭ Sinodŭ. Aşa celŭ întâiŭ lucru al Sinoduluĭ de Iaşĭ, şi maĭ ales al representanţilor Bisericeĭ de Constantinupolŭ şi de Kiev a fostŭ o scrisóre

pusă a începutul cărţeĭ „Meletie Sirigul". Opera acésta se conservă în doĕ ediţiunĭ, una tipărită în Bucureştĭ şi în limba grécă la 1690, sub Constantin Brâncovénu şi alta în manuscriptŭ şi în limba slavonă. Acéstă operă, datorită peneĭ luĭ Dositeĭ, coprinde doĕ scrisorĭ, puse la începutul opereĭ, una cătrĕ Domnitorŭ, alta cătrĕ cetitorŭ şi în fine biografia luĭ Meletie Sirigul. Citatul de maĭ sus este luatŭ de noĭ din acestŭ manucriptŭ şi se află pre fóia 349.

(a) Сноm. Россія съ Востокомъ II, 305 — 306.

(b) Ibidem. Noĭ ne avêndŭ la îndemână tecstul originalŭ al epistoleĭ, am tradusŭ de pre celŭ rusŭ.

de mulţemire şi recunoscinţă, adresată luĭ Vasilie Lupul, pentru enciclica din 1640 a Patriarchieĭ din Constantinupolŭ îndreptată contra confesiuneĭ din Geneva, şi tipărită în tipografia domnéscă din Iaşĭ, despre care am vorbitŭ maĭ sus. În acéstă scrisóre a membrilor Sinoduluĭ se ḑice :

| | |
|---|---|
| «типомь изобразилсѧ въ мѣсѣхъ... въ лѣто 1642 мѣсѧца Декабрѧ». (a) | «s'a representatŭ prin tiparŭ în Iaşí . . . . în anul 1642, luna Dekemyrie». |

adecă dupre calculul nostru de astă-ḑĭ în aceiaşĭ lună, dar numaĭ în anul 1641. (a) Că Sinodul din Iaşĭ a fostŭ covocatŭ în luna Decemvrie 1641, se maĭ póte vedea şi din cartea luĭ Teodor Scuminovicĭ din 1643, care voindŭ aşĭ motiva trecerea sa la unie prin lipsa de doctrină positivă în Biserica ortodocsă, adaugă : «v'aţĭ duşŭ cu catechismul în Valachia, şi neterminândŭ lucrul, v'aţĭ întorsŭ acasă încă din tómna trecută» adecă începutul anuluĭ 1642 (b). Şi nu trebue pre noĭ să ne turbure enciclica patriarchieĭ de Constantinupolŭ din 1642 luna Maĭ, prin care se refutéză pentru a treia óră capitulele confesiuneĭ de Geneva, şi după opt lunĭ dela închiderea Sinoduluĭ din Iaşĭ. (c) Acéstă enciclică are menirea de a confirma în Sinodul Bisericeĭ de Constantinupolŭ lucrările Sinoduluĭ din Iaşĭ, atingĕtóre de confesiunea de Geneva, dupre cum şi o altă enciclică din 1643 Maĭ 11, tot din acelaşĭ locŭ şi tot de sub Patriarchul Partenie cèlŭ bătrînŭ confirmă «Mărturisirea ortodocsă». Prin urmare, *la 1641 luna Dekemvrie s'a convocatŭ sinodul de Iaşĭ, la începutul anuluĭ 1642 tómna s'a reîntorsŭ acasă delegaţiĭ Bisericeĭ de Kiev, în anul 1642 luna Maĭ Patriarchul Partenie a scrisŭ enciclica contra confesiuneĭ de Geneva şi în fine la 1643 Martie 11 s'a scrisŭ a doa enciclică pentru confirmarea «Mărturisireĭ ortodocse.»*

Ficsândŭ timpul, când s'a convocatŭ Sinodul din Iaşĭ, a-

(a) Рукоп. непериплет. Сборн. Моск. синод. библiотек. lit. A. No. 1. fóia 5. veḑĭ şi Ист. руск. Церкви. Макарiя. T. XI, pag. 593 Nota 470.

(b) Przyczyny porzycenia disuniey. Rozd. V, §§ 1. 3, 4. Noĭ ne avênd originalul, am datŭ tecstul dupre traducţiunea I. P. S. Macarie (Ист. р. церкви T. XI. pag. 396)

[c]. De ecclesiac perpetua consensione Lib. III, cap. X, col. 1082 — 1086.

cum să ne ocupămŭ şi de persónele, ce aŭ compusŭ acéstă adunare, rĕmânêndŭ, ca să determinămŭ durata lucrărilor Sinoduluĭ maĭ jos. Uniĭ, nebăgând bine de sémă la cuvintele luĭ Dositeĭ, «fiind de faţă loçoţiitorul din Constantinupolŭ şi Kiev şi a Metropolituluĭ Rusieĭ Petru Movilă,» credŭ, ca cu acéstă ocasiune a venitŭ Petru Movilă la Iaşĭ şi a luatŭ kĭar parte la lucrările acestuĭ Sinodŭ. Nu, Petru Movilă a venitŭ la Iaşĭ în anul 1645, când a celebratŭ nunta fiĭceĭ luĭ Vasilie Lupul, Maria cu Radevil, dupre cum am vĕdutŭ maĭ sus; ĭar la Sinodul de Iaşĭ, el şĭ-a trămisŭ numaĭ representanţiĭ sĕĭ, în persónele luĭ Isaia Trofimovicĭ Cozlovski, doctorul în teologie şi egumenul mônăstireĭ Nicolsca, Iosif Canonovicĭ, Rectorul colegiuluĭ Kievo-movilénu şi predicatorul Ignatie Ocsenovicĭ. Nu putea Petru Movilă a se ecspune în persónă la unŭ Sinodŭ, unde Patriarchia de Constantinupolŭ era representată tot prin delegaţĭ, şi anume prin Porfirie, fostul Metropolitŭ al Nikeeĭ şi Meletie Sirigul, ieromonachul şi predicatorul Bisericeĭ din Constantinupolŭ. (a) Aşa că resumându-ne în privinţa persónelor, ce aŭ compusŭ Sinodul din Iaşĭ, stabilimŭ, că la dînsul aŭ luatŭ parte prelaţiĭ cu clericiĭ Moldoveĭ, representanţiĭ Patriarchieĭ de Constantinupolŭ şi aĭ luĭ Petru Movilă.

In privinţa timpuluĭ, cât aŭ duratŭ şedinţele Sinoduluĭ, precum şi a lucrărilor, de care s'a ocupatŭ el, noĭ avemŭ la îndĕmână unŭ actŭ contimpuranŭ, şi anume o scrisóre a Metropolituluĭ Meletie de Proilava cătrĕ Ţarul Moscveĭ Michail Teodorovicĭ din anul 1644 Dekemvrie 15. Aicĭ Meletie este fórte ecsplicitŭ, când, cerêndŭ dela Ţarul banĭ pentru tipărirea »Mărturisireĭ ortodocse», ce dice că o tradusese în limba grécă nouă, se esprimă: «Şi la Sinodŭ s'a vorbitŭ, că botezul lor (al ereticilor) nu póte să fie consideratŭ, ca botezŭ, fiind-că preuţiĭ lor nu suntŭ sânţiţĭ. Şedinţele Sinoduluĭ s'aŭ continuatŭ *doĕ-decĭ de dile* şi în adevĕr s'aŭ disŭ, că pre dînşiĭ trebue să-ĭ boteze a doa óră şi aŭ cercetatŭ şi canónele, de unde se vede, că pre ereticĭ trebue a-ĭ bo-

(a) Ист. русск. Церкви. Макарія Т. XI, pag. 591—592.

teza din noŭ; și pre lóngă aceste s'aŭ maĭ ḑisŭ, că Luteraniĭ consideră botezul, nu ca pre unŭ actŭ al ertăreĭ pĕcatelor, ci ca pre unŭ actŭ de distincțiune și se botézá, nu ca noĭ cu apă, ci se stropescŭ cu totŭ feliul de spirturĭ mirositóre. Autoritățile aŭ cercetatŭ canónele Sinoduluĭ al doilea, care ḑicŭ, ca tóțĭ ereticiĭ să fie botezațĭ și eĭ trebue să renunță la credința lor și atuncĭ numaĭ să fie primițĭ în credința nóstră ortodocsă, să fie unșĭ cu mirŭ și să fie sânțițĭ și în celelalte mistere. Dar *adunarea încă nu s'a terminatŭ* și voĭescŭ, ca să adune maĭ mulțĭ archiereĭ și să estragĕ dela cele șépte Sinóde toțĭ, ce se atinge de ereticĭ.» (a).

Apoĭ Patriarchul Dositeĭ în opera, întitulată «Meletie Sirigul», ni maĭ spune:

«Въ наши времена мѣшани ересей, негестіе, глаголіо, калуѵина усмотрися и сосрамися; блаженный Василій воевода, синодъ собравъ въ Тіасѣ и повелѣвъ блаженному Мелетію Сиригу написати сію книгу во всеконегное изпічтоженіе» (b).

«In timpurile nóstre o mulțime de eresurĭ, necinstirea, ḑicŭ, calvină s'a observatŭ și s'a datŭ de rușine; ĭar fericitul Vasile vodă, a adunatŭ Sinodŭ în Iașĭ și a poruncitŭ fericituluĭ Meletie Sirigul să scrie cartea acésta, pentru nimicirea definitivă a luı (eresuluĭ).»

Acum putemŭ și noĭ să stabilimŭ, că Sinodul de Iașĭ a duratŭ dela Decemvrie 1641 pĕnĕ la începutul anuluĭ 1642, lunele Septemvrie séŭ celŭ mult Octomvrie; adecă cam vr'o ḑece lunĭ. Iar în timpul acesta s'aŭ ținutŭ doĕ-ḑecĭ ședințe în care s'aŭ respinsŭ cele 18 capitule calvinescĭ și s'aŭ cercetatŭ «Mărturisirea ortodocsă» prin Meletie Sirigul, ca delegatŭ al Sinoduluĭ, s'aŭ ocupatŭ cu botezul ereticilor în vedere cu canónele Sinoduluĭ al doilea ecumenicŭ și s'aŭ pusŭ luĭ Meletie Sirigul obligațiunea, de a scrie cartea sa, carea avea misiunea specială, de arefuta doctrinele protestante. Dar de altă parte nu putemŭ să nu observămŭ și aicĭ acea particularitate a cleruluĭ grecŭ, de a nu face nimicŭ definitivŭ, pentru că astŭ-felĭŭ să maĭ aĭbă ocasiunea, de a se maĭ întrevedea cu Vasilie Lupul, care, dupre espresiunea Patri-

(a Снош. Россія съ Востокомъ II, pag. 305—306.

(b) Моск. Синод. библіот. sub lit. A. No. 1.

archuluĭ Diositeĭ «nu cruța baniĭ, împrăștiindu-ĭ pentru Christos». De aceia și Patriarchia de Constantinupolŭ, în conformitate cu modul lucrăreĭ delegaților sĕĭ dela Sinodul din Iașĭ, publică în anul 1642 luna Maĭ enciclica atreĭa în contra celor 18 capitule din confesiunea de Geneva într'unŭ modŭ cu totul independentă de lucrările Sinoduluĭ din Iașĭ și tocmaĭ la 1643 Martie 11, Patriarchul Partenie confirmă «Mărturisirea ortodocsă» nu ca pre o producțiune a Bisericeĭ Rusieĭ micĭ. (a) Noĭ dămŭ aicĭ partea finală a acesteĭ enciclice și specialminte aceia, carea cuprinde subsemnăturile și confirmarea encicliceĭ din partea luĭ Petru Movilă și a prelaților Moldoveĭ din anul 1642 luna Maĭ, precum și a luĭ Sofronie ieromonachul și egumenul mônăstireĭ S-țiĭ Treĭ-ierarchĭ, care, fiindŭ trămisu de cătrĕ Petru Movilă, ca să înființeze Academia vasiliénă din Iașĭ, îĭ daduse, se vede, aceĭașĭ organisațiune, ca și Colegiuluĭ movilénŭ din mônăstirea Brațca din Kiev; adecă făcuse, ca Rectorul Academieĭ vasiliéne să fie și egumenul mônstireĭ Treĭ-ierarchĭ din Iașĭ:

«Τῇ συνοδικῇ ταύτῃ ἐπιστολῇ τοῦ παναγιωτάτου πατρὸς καὶ ποιμένος ἡμῶν Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως συμφωνῶν ἐν πᾶσι καὶ συναινῶν ἐγὼ Πετρος Μογίλας ταπηνὸς Αρχιεπίσκοπος Μητροπολίτης Κιόβου, καὶ Ἀλικίας, καὶ πάσης Ρωσσίας, ἐξαρχος τοῦ Ἁγίου Ἀποστολικοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἀρχιμανδρίτης τῆς λάυρας Πεετζαρίου, ὑπογράφω ἰδόα χειρὶ δι᾽ἐμέ τε.

„Eŭ Petru Movilă, smeritul Archiepiscop (și) Metropolitŭ al Kievuluĭ, al Galiției și al tóteĭ Rusiĭ, Ecsarchul S. tronŭ apostolicŭ al Constantinupoluluĭ, Archimandritŭ al Lavreĭ Pecersca, consimțindŭ în tóte și unindu-mĕ cu acéstă epistolă sinodala a în-tru-tot-prea Sântuluĭ părinte și păstorŭ al nostru, Patriarchul de Constantinupolŭ, subsemnezŭ cu propria mână prin mine.

Urmândŭ apoĭ sub-sĕmnăturile prelaților Bisericeĭ ruse și acelcĭ de Constantinupolŭ, aĭ Moldoveĭ se sub-semnéză:

«Βαρλαὰμ Μητροπολίτης Σουτζάβας καὶ πάσης Μολδοβλαχίας, καὶ ἔξαρχος πλαγινῶν. Εὐ-

„Varlaam Metropolitul Suceveĭ și al tóteĭ Moldo-vlachiĭ și Ecsarchŭ al laturelor. Evloghie, E-

(a) Veḑĭ Enciclica Patriarchuluĭ Partenie dela începutul „Mărturisireĭ ortodocse" Iașĭ 1874 pag. 14—15. Și enciclica luĭ Nectarie Patriarchul de Ierusalem bid. pag. 9—13.

λόγιος Ἐπίσκοπος ῥωμάνου. Ἀναστάσιος Ἐπίσκοπος Ραδαουτζίου. Γεώργιος Ἐπίσκοπος Χουσίου. Σωφρόνιος ἱερομόναχος καὶ καθηγούμενος τῆς ἡγεμονικῆς μονῆς τῶν τριῶν ἱεραρχῶν τῆς ἐν Γιασίῳ Μολδοβλαχίας". (a)

piscopul Romanuluĭ. Atanasie Episcopul Rădăuţilor. Gheorghie Episcopul Chuşilor. Sofronie, ieromonachul şi egumenul mônăstireı domnescı a S-ţilor Treĭ-ierarchĭ din Iaşiĭ Moldoveĭ.»

Éca totŭ, ce noĭ amŭ pututŭ descoperi despre Sinodul din Iaşĭ. De acum să ne ocupămŭ şi de sórta de după acestŭ Sinodŭ a «Mărturisireĭ ortodocse».

Meletie Metropolitul de Proilava, prin scrisórea sa cătrĕ Ţarul Michail Teodorovicĭ, din anul 1644 Decemvrie 15, ni maĭ spune: «Am compusŭ noĭ maĭ sus numita carte (Mărturisirea ortodocsă) şi în dînsa noĭ am scrisŭ tóte dogmele Bisericeĭ şi *am tradus'o în limba cea înţelésă grécă nouă,* pre cum noĭ o vorbimŭ, ca să înţelégĕ toţĭ creştiniĭ. Pentru care rogŭ îndurarea Măriteĭ vóstre Impĕrăţiĭ, ca să am cu ce tipări acéstă carte, fiind-că aicĭ tótă lumea este turburată de Luteranĭ şi Calvinĭ, turbură eĭ pre bieţiĭ creştinĭ şi vorbescŭ aşa, ca să asculte de dogmele lor şi ómeniĭ ceĭ simpli îĭ credŭ. Nicĭ o miluire nu m'am învrednicitŭ eŭ să primescŭ, ĭar din causa sărăcieĭ n'am tipăritŭ acéa carte». (b) Judecândŭ dupre acéstă aserţiune a luĭ Meletie, noĭ ar trebuĭ să admitemŭ, că cea întâia traducere a «Mărturisireĭ ortodocse» s'a făcutŭ între aniĭ 1642—1644 şi în limba grécă á seculuĭ al XVII-lea. Dar scopul acesteĭ aserţiunĭ este bine vĕdutŭ din cuprinderea scrisoreĭ şi apoĭ Metropolitul Meletie, kĭar décă va fi luatŭ parte la Sinodul din Iaşĭ, nu a fostŭ o persónă notabilă, şi prin urmare cu capacităţĭ, de «a lucra Mărturisirea orthodocsă» cum dice el prin acéstă scrisóre «înpreună cu Metropolitul Petru Movilă» şi apoĭ a o şi traduce în limba grécă nouă.

Sórta reala a «Mărturisireĭ ortodocse» a fostŭ astŭ-feliŭ. Delegaţiĭ Patriarchieĭ de Constantinupolu, Metropolitul de Nikeia, Porfirie şi Meletie Sirigul, aŭ înaintatŭ cartea la Pa-

[a] De Ecclesiæ perpetua consensione. L. Allat. col. 1082—1086.

(b) Vedĭ locul citatŭ dîne opra СвощенР.осиис.

triarchie imediat după închiderea Sinodului din Iaşĭ, şi anume în anul 1642. La 1643 Maĭ 11, ĭar dupre confirmarea cărţeĭ la 1645 Martie 11, (a) «Mărturisireă ortodocsă» deşi lucrată, dupre tótă probabilitatea de cătrĕ Petru Movilă în limba latină şi tradusă în cea grécă de cătrĕ Meletie Sirigul la Iaşĭ, a primitŭ confirmarea eĭ din partea celor patru Patriarchĭ şi a sinoduluĭ Bisericeĭ de Constantinupolŭ, numaĭ în tecstulŭ grecŭ şi în starea eĭ tot de manuscriptŭ. (b) La începutul anuluĭ 1655 «Mărturisirea ortodocsă» se afla tot în manuscriptŭ, conservată în Patriarchia de Constantinupolŭ; căcĭ éca ce ni spune Patriarchul acesteĭ Bisericĭ din anul citatŭ, Paisie, prin gramata sa cătrĕ Patriarchul Mosceveĭ, Nicon: «Pentru ca să se scie, care sûntŭ adevĕrurile necesare şi esenţiale ale credinţeĭ nóstre, la noĭ în Sinodŭ s'a compusŭ o carte pentru toţĭ »Mărturisirea ortodocsă a credinţeĭ din Biserica catolică şi apostolică a Rĕsărituluĭ,« în ea se cuprindŭ tóte articulele credinţeĭ nóstre ceĭ vekĭ (c). Şi cartea acésta a fostŭ confirmată şi subsemnată de toţĭ archiereiĭ şi clericiĭ latureĭ nóstre împreună cu preşedintele de atuncĭ al Sinoduluĭ de fericită amintire D. Partenie celŭ bătrînŭ, de asemenea şi ceialalţĭ treĭ patriarchĭ aŭ subscrisŭ şi confirmatŭ. Şi décă voĭ doriţĭ, ca să o aveţĭ, şi voĭ trebue să o aveţĭ, ca să fimŭ toţĭ cincĭ patriarchiĭ într'unŭ cugetŭ, atuncĭ noĭ vĕ vomŭ trămite o copie de pre acéstă carte.» (d) Şi tocmaĭ în anul 1662, adecă după doĕ-decĭ de anĭ de la confirmarea eĭ sinodale «Mărturisirea ortodocsă» a fostŭ publicată pentru prima dată la Amsterdam în tecstul grecŭ de cătrĕ Panaiot, translatorul porţeĭ otomane. Acéstă trăgănare a publicăreĭ cărţeĭ simbolice a Metropolituluĭ Petru Movilă se maĭ vede şi din cuvintele luĭ Teodor Scuminovicĭ, care în anul 1643, adresândŭ-se cătrĕ ortodocşiĭ Bisericeĭ din Kiev, îĭ dice luĭ Petru Movilă :

(a] Vedĭ confirmarea patriarchală a Mărturisireĭ ortodocse la începutul cărţeĭ.

(b) Vedĭ „Mărturisirea ortodocsă" Iaşĭ 1874 pag. 9—13.

(c) Éca Mărturisirea ortodocsă *compusă* şi de cătrĕ Sinodul Patriarchieĭ de Constantinupolŭ ! ! ! . . . . . . . . . . .

(d) Neavênd originalul acesteĭ epistole, am tradus'o din opera Ист. русск. Церкви Макарія T. XI, pag. 595. cfr. Скрижали Patr. Nicon. 648—649.

„Изъ Константинополѧ доселѧ нѣтъ никого рѣшенія, и еще неизвѣстно, что-то породитсѧ отъ такихъ продолжительныхъ разсужденій. Слышно только, что греки говорятъ: „не Руси учить насъ вѣрѣ“. (a)

„Din Constantinupolŭ pĕnĕ acum nu este nicĭ o chotărîre şi încă nu se scrie, ce va eşi din aceste rĕsgândirĭ lungĭ. Se aude numaĭ, că Greciĭ ḑicŭ: „Nu Ruşiĭ aŭ a ne învĕţa pre noĭ în ale credinţeĭ.“

Tóte aceste tergiversărĭ din partea cleruluĭ grecŭ umpluse de cea maĭ otrăvitóre amărăciune sufletul luĭ Petru Movilă; şi apoĭ el, pre lôngă interesul de autorŭ al «Mărturisireĭ ortodocse» ceĭ «sfeterisite» acum de Grecĭ, avea, şi rĕspunderea faţă cu Biserica de Kiev şi încele de pre urmă uniaţiĭ, ca de aĭ de Scuminovicĭ, nu încetaŭ de a face din acéstă întârḑiere obiectul a totŭ feliul de sarcasmurĭ. Aceste împrejurărĭ îlŭ chotărescŭ pre Petru Movilă, ca, neasceptândŭ maĭ mult tipărirea «Mărturisireĭ ortodocse» să compună unŭ altŭ catechismŭ pentru usul Bisericeĭ de Kiev, séŭ, dupre cum se esprimă singur Petru Movilă prin prefaţa acestuĭ catechismŭ:

„Чтобъ зажать ротъ безстыднымъ непріятелямъ восточнаго православія, которые осмѣливаются взводити на него разныя ереси.“

„Ca să se închiḑĕ gura vrăjmaşilor neruşinaţĭ aĭ ortodocsieĭ de Rĕsăritŭ, cariĭ îndrăznescŭ a introduce în dînsa eresurĭ deosebite.“

Acestŭ catechismu, destinatŭ a satisface atâtea nevoĭ ale Bisericeĭ de Kiev, nu sémănă de loc cu «Mărturisirea ortodocsă,» cea cercetată în Sinodul de Iaşĭ şi Petru Movilă nu putea să tipăréscĕ acéstă carte, carea acum devenise proprietatea Bisericeĭ ortodocse generale şi suportase unele schimbărĭ. Catechismul luĭ Petru Movilă, scrisŭ după Sinodul din Iaşĭ, cam pre la 1643, în limba poloneză şi tipăritŭ în Lavra de Kiev, apoĭ la 1645 tradusŭ şi tipăritŭ în limba

(a) Przyczyny porzucenia disuniey. Rozd V. §§. 1, 3, 4 Cfr. Ист. русской Церкви Макарія. T. XI, pag. 596.

Rusieĭ mică cu tecsturile biblice tot în acéstă limbă, este o persecutare din «Mărturisirea ortodocsă» şi se titulézá:

„Собраніе короткой науки о артикулахъ вѣры православно-каѳолической христіанской ведлугъ выкнана и науки церкве Св. восточной, соборной и апостольской." (a)

„Adunarea sciinţeĭ scurte despre articulele credinţeĭ ortodocse, catolice creştine; adecă, cunóscerea şi sciinţa St. Bisericĭ a Rĕsărituluĭ, ceĭ universale şi apostolice."

Cât era de mare necesitatea unuĭ asemenea catechismŭ în Biserica rusă se póte vedea şi din ediţiunele, ce elŭ a obţinutŭ. După ce s'a tipăritŭ el în anul 1645 de cătrĕ Petru Movilă în Lavra de Kiev, la 1646 acestŭ catechismŭ a fostŭ tipăritŭ în doĕ ediţiunĭ la Liov, una sub direcţiunea Episcopuluĭ de Liov, Arsenie Jelnborski, şi alta de cătrĕ tipograful Slezca; şi pentru cuvêntul, că Slezca a tipăritŭ cartea fōrĕ bine-cuvêntarea luĭ Petru Movilă şi cu unele skimbărĭ, el a fostŭ depărtatŭ dela Biserică kĭar în anul 1646. In fine la 1649 acestŭ catechismŭ a luĭ Petru Movilă, care în Rusia ţinea locul «Mărturisireĭ ortodocse», a fostŭ din noŭ tipăritŭ cu bine-cuvêntarea Patriarchuluĭ de Moscva şi cu micĭ skimbărĭ. (b)

N'a apucatŭ Petru Movilă ase akita de datoriă, ca să dea păstoriţilor seĭ o carte manualŭ, relativă la dogmele şi credinţele ortodocse, când éca el trebuea săse ocupe şi de alte publicaţiunĭ, care avéŭ unŭ caracterŭ maĭ mult apologeticŭ. Casian Sacovicĭ renegatul Bisericeĭ ortodocse din Kiev, trecêndŭ maĭ întâiŭ la unie şi apoĭ devenindŭ preutŭ catolicŭ în Cracovia, a scrisŭ şi publicatŭ în anul 1642 o carte, întitulată «Perspectiva», pre carea a îndreptat'o în contra dogmelor şi a ritualuluĭ Bisericeĭ ortodocse. Acéstă tipăritură atâta a mişcatŭ pre Archipăstorul Bisericeĭ de Kiev, că el în

[a] Ист. русск. Церкви Макарія. Т. XI, pag. 597.
(b) Сахаров. обозр. славяно-русск. библіогр. NNo. 465, 466, 510.

anul 1644 a publicatŭ o carte fórte voluminósă, îndreptată contra «Perspectiveĭ» luĭ Sacovicĭ şi pre care a întitulat'o:

„Лиѳосъ или камень, брошанный съ пращи истины св. православной рускои церкви смиренным отцемъ Евсевіемъ Пименомъ на сокрушеніе лживотемной перспективи.“

„Litos séŭ pétră, aruncată din praştia adevěruluĭ St. Bisericĭ ortodocse ruse, de smeritul părintele piosul păstorŭ, (a) spre sfărămarea Perspectiveĭ ceĭ întunecate şi false.

Litosul luĭ Petru Movilă este o carte, cum am ḑisŭ, fórte voluminósă şi de o eruditiune pentru seculul al XVII-lea mare. Urmândŭ în desfăşurarea materiilor planul opereĭ luĭ Sacovicĭ, ea opune o prefaţă prefeţeĭ din «Perspectivă» şi demunstréză, că Biserica ortodocsă n'are necesitate de a se supune Bisericeĭ papale, ca ceia ce'şĭ are propriile séle învěţăturĭ şi ritualul celŭ maĭ curatŭ. Apoĭ urmândŭ pasŭ cu pasŭ împărţirea «Perspectiveĭ», respunde la fie-care obiecţiune a luĭ Sacovicĭ, restabilindŭ adevěratul sensŭ al misterélor, arătândŭ tipicul Bisericeĭ ortodocse în efectuarea tuturor serviciilor divine şi în conclusiune rěspunde autoruluĭ, că Biserica ortodocsă nu este nicĭ luterană şi nicĭ calvină, adăugândŭ şi doě tractate despre purcederea S. Spiritŭ şi supremaţia Papeĭ, şi ecspunêndŭ argumentele Bisericeĭ ortodocse la fie-care cestiune. Asupra valoreĭ acesteĭ opere toţĭ criticiĭ se învoiescŭ, că ea a rěspunsŭ la una din trebuinţele cele maĭ esenţiale ale seculuĭ al XVII-lea, că adecă, Biserica ortodocsă nu trebuesce confundată cu protestantismul, dar nicĭ nu se póte identifica cu papismul. Dar cestiunea stă în aceia: Este însuşĭ Petru Movilă autoru. materialŭ al acesteĭ opere voluminóse şi plină de o eruditiune, carea reclamă atâtea citaţiunĭ şi reflecsiunĭ, maĭ ales că timpul

(a) Petru Movilă întrebuinţază vorbele grece εὐσεβὴς şi ποιμὴν cu sensul lor literarŭ, şi nu ca nume propriŭ. (Vedĭ şi Истор. русск. Церкви Макарія Т. XI, pag. 600).

dintre apariţiunea «Perspectiveĭ» şi a «Litosuluĭ» nu este, de cât de 15—18 lunĭ? Că opera are o unitate de cugetărĭ şi stilŭ acésta este incontestabilŭ, şi că prin urmare a trebuitŭ să fie unul redactorul eĭ şi anume «păstorul celŭ piosŭ», dar l'a compunerea părţilor opereĭ Petru Movilă trebue să fi întrebuinţatŭ, dupre cum observă şi I. P. S. Macarie, pre învĕţaţiĭ din colegiul seŭ (a).

O altă lucrare colosală dupre cuprinderea şi volumul eĭ este «Euchologiul» luĭ Petru Movilă, pre care noĭ ne propunemŭ a'lŭ analisa aicĭ în modŭ specialŭ. Titlul acesteĭ cărţĭ, dupre cum la ficsatŭ Petru Movilă, sună: «Euchologiu, adecă Molitvnicŭ séŭ necesariul», ĭar volumul luĭ este representatŭ prin 1529 pagine în folio cu 126 serviciĭ şi tractate. Motivul publicăreĭ acesteĭ cărţĭ este cuprinsŭ în prefaţă când autorul se ecsprimă:

„Удостоенны, изволенiемъ Божiимъ, архiерейскаго сана въ Церкви русской православно-каѳолической и званiя архiепископа въ Митрополiи Кiевской, Галицкой и всея Россiи, а во вся дни жизни моей соболезновалъ сердцемъ о скудости моихъ познанiй. Но твердо помня, что Спаситель нашъ I. Христосъ взыщетъ отъ меня словесныхъ овецъ своихъ, вѣрен-

„Invrednicindu-mĕ, din mila luĭ D-ḑeŭ, de trépta archieriereĭ în Biserica rusă ortodocsă, catolică şi de kĭemarea archiepiscopieĭ în Metropolia de Kiev, a Galiţieĭ şi a tóteĭ Rusiĭ, eŭ în tóte ḑilele vieţeĭ mele am suferitŭ cu inima pentru cunoscinţele mele cele mărginite. Ci aducêndu-mĭ aminte cu tărie, că Mântuitorul nostru Iisus Christos va cere dela mine

(a) Ист. русск. Церкви Макарiя Т. XI, pag. 602—603.

нышъ мнѣ въ паствѹ, и вѣдаа несомнѣнно, что противники наши и лжебратїа св. православїа тяжко и съ насїлїемъ оскорбляютъ православныхъ разными досаждейнїами и обидами, безстыдно нарываютъ нашихъ духовныхъ неѹчами и невѣждамѝ въ совершенїи божественныхъ таинствъ и другихъ богослѹженїй, ѹтверждаютъ, что Рѹсь православнаа ѹклонилась въ ересь, не знаетъ ни числа, ни формы, ни матерїи, ни интенцїи, ни обрядовъ божественныхъ таинствъ, не ѹмѣетъ дать о нихъ отчета и въ совершенїи ихъ держится различнаго способа, а потрѹдившись по силамъ моимъ; оѹкрѣпляющемъ меня Інсѹсѣ, придприналъ

oile séle cele cuvêntătóre, încredințate mie spre păstorire, și sciindŭ fărĕ îndoială, că oposanțiĭ noștri cu frațiĭ ceĭ falșĭ aĭ s. ortodocsiĭ supără greŭ și tare pre ortodocșĭ cu diferite supărărĭ și întristărĭ și fărĕ de rușine numescŭ pre clerul nostru neînvĕțatŭ și prostŭ în sĕvêrșirea misterelor divine și aceloralalte serviciĭ divine și afirmă, că Rusia cea ortodocsă a înclinatŭ spre eresie, și nu scie nicĭ numĕrul, nicĭ formele nicĭ materiile, nicĭ intențiile (scopul), nicĭ ceremoniile misterelor divine, nu scie așĭ da despre dînsele nicĭ unŭ comptŭ și în sĕvêrșirea lor se ține de diferite metóde, eŭ ocupându-mĕ dupre puterile mele, pentru care m'a în-

отнѧть такое тѧжкое поношеніе противниковъ отъ православнаго причта св. россійской церкви. А, по благодати Божіей, не вотще потрудилсѧ. Какъ можетъ видѣть каждый просвѣщенный и благочестивый читатель сей книги, названной Требникомъ.(a)

tăritŭ Christos, am întreprinsŭ să rădicŭ acéstă înculpare grea a vrăjmaşilor de d'asupra clerului ortodocsŭ al s. Bisericĭ rusescĭ. Şi cu îndurarea luĭ D-ḑeŭ, nu în zadar m'am ostenitŭ, dupre cum póte vedea fiecare cetitorŭ luminatŭ şi piosŭ al acesteĭ cărţĭ, numită Necesariul.

Cu modul acesta, însuşĭ Petru Movilă ni spune, că scopul acesteĭ lucrărĭ este înfrutarea vrăjmaşilor Bisericeĭ ruse din Kiev, şi de altă parte, el maĭ adaugă, că Euchologiile rusescĭ ecsistânde sûntŭ nesatisfăcătóre, pline de erorĭ, cu lipsurĭ şi adausurĭ nenecesare, provenite din diferite împrejurărĭ.

Dar acum se întrébă, care este materialul şi părţile, din care se compune «Euchologiul luĭ Petru Movilă care «Euchologiŭ» a servitŭ, ca manualŭ pentru toţĭ ortodocşiĭ Bisericeĭ ruse şi pênĕ astă-ḑĭ el trebue să fie consultatŭ de toţĭ aceia, cariĭ îşĭ propunŭ a se ocupa de ritualul Bisericeĭ nóstre? El şĭ-a împărţitŭ «Euchologiul» seŭ în treĭ părţĭ, şi în dînsul a introdusŭ serviciĭ luate din Euchologiul grecŭ, cele vekĭ slavone, kĭar şi din cele papale şi a compusŭ de la sine maĭ multe serviciĭ, însoţindŭ pre cele maĭ principale cu câte o esplicaţiune liturgică a serviciuluĭ, precum şi cu câte o învĕţătură proprie. In partea întâia a Euchologiuluĭ el a pusŭ serviciul celor şépte mistere, precum şi unele serviciĭ colaterale lor, ca primirea Iudeilor, păgânilor şi a ereticilor în creştinismŭ, rugăciunile pentru ceĭ bolnavĭ, la eşirea sufletu-

(a) Ист. русск. Церкви Макарія, T. XI, pag. 605.

luĭ etc. În partea adoa se găsescŭ servicii la diferite sânţirĭ, ca Biserici, case, st. vase, vestminte etc. În fine în partea a treia se află servicii la diferite ocasiunĭ, ca serviciul Cincĭ-ḑecĭ meĭ, a anuluĭ noŭ, a rĕsbóelor, la neploaie, fómete, epidemiĭ etc. Pre lôngă fie-care serviciŭ a adausŭ ecsplicaţiunile liturgice şi dogmatice ale serviciuluĭ, regule de conduită pentru preuţĭ în momentele efectuăreĭ serviciuluĭ şi în fine şése învĕţătorĭ, atingĕtóre de sentimentele, ce trebue să provóce în sufletul creştinuluĭ fie-care misterŭ. Aceste de pre urmă suntŭ composiţiunĭ propriĭ ale luĭ Petru Movilă, din care cea dela misteriul nunţeĭ a pronunţat'o la cununia luĭ Ian Raḑevil din 1645 în Iaşĭ cu Maria, fiica luĭ Vasilie Lupul (a). Şi écă cum represintă însuşĭ Petru Movilă lucrare a sa, numita «Euchologiu :»

„Ты имѣешъ тепе рь, благочестивый читатель, весьма потребнѹю да тебѣ книгѹ, собраннѹю ѹбоги мъ тщаніемъ и трѹдомъ моего смиренія. Найдешъ въ ней чинное отправленіе св. седми таинствъ церковныхъ, извлеченное мно ю изъ греческихъ евхологіевъ и древнихъ рѹкописей славянскихъ требниковъ. Имѣешъ въ ней и достаточнѹю наѹкѹ о томъ, что такое таин-

„Tu acum aĭ, piosule cetitorŭ, o carte fórte trebuitóre pentru tine, adunată cu o îngrijire sântă şi cu osteneéla modestieĭ mele. In dînsa veĭ afla sĕvêrşirea îngrijită a celor şépte Mistere bisericescĭ, ecstrasă de mine din euchologiile grecescĭ şi din manuscriptele molitevnicelor vekĭ slavone. Aĭ în dînsa şi sciinţă destulă despre aceia, ce este misterul, în ce stă puterea şi

[a] Ист. русяк. Церкви Макарія Т. XI, pag. 607.

ство, въ чемъ сила и дѣйственность каждаго таинства, съ какимъ приготовленіемъ должно пристȣпать къ совершенію таинствъ, съ какою тщательноностію и благоговѣніемъ совершать ихъ и преподавать вѣрнымъ, какъ наȣчать народъ Божіи, чтобы онъ пристȣпалъ къ принятію таинствъ и надлежащимъ образомъ велъ себя при разныхъ слȣчаяхъ, какіе могȣтъ емȣ встрѣтиться при етомъ. Имѣишъ въ етой книги живой чинъ и порядокъ, какъ различныхъ освященій, такъ и разныхъ молитвъ и молебновъ.....; имѣешь о всемъ церковномъ порядкѣ достаточнȣю наȣкȣ". (a)

activitatea fie-căruĭ misterŭ, cu ce pregătire trebue să ne apropiemŭ de sŏvêrşirea misţeriilor, cu ce îngrijire şi pietate să le sŏvêrşimŭ pre dînsele şi să le predămŭ credincioşilor, cum să învĕţămŭ pre poporul luĭ D-ḑeŭ, ca să se apropie şi el de primirea misterelor şi să se pórte în modŭ cuviinciosŭ la diferitele ocasiunĭ, care i se potŭ şi luĭ presenta în dînsele. Aĭ în acéstă carte rânduiala vie şi ordinea, precum a deosebitelor sânţirĭ, aşa şi a diferitelor rugaciunĭ şi serviciĭ.... Şi aĭ pentru tótă rânduiala biscricéscă învĕţătură de ajunsŭ".

Aicĭ în modŭ sumarŭ adăugămŭ, că Petru Movilă, avêndŭ

(a) Ibid. pag. 608.

în vedere la compunerea «Euchologiuluĭ» seŭ pre cele slavone maĭ ales ale Bisericeĭ de Kiev, a întercalatŭ în cartea sa serviciĭ, care se găsescŭ în euchologiile papale, dar care serviciĭ eraŭ în usul Bisericeĭ din Rusia mică. Apoĭ el a compusŭ de la sine vro doĕ-ḑecĭ serviciĭ, care nu se găsescŭ în nicĭ unŭ Euchologiu, dar care, se vede, că eraŭ iarășĭ în practica Bisericeĭ de Kiev.

De când a întreprinsŭ Petru Mopilă lucrarea «Euchologiuluĭ» seŭ, nu se scie cu preisiune. Dar la Sinodul de Kiev, 1640, el îlŭ avea terminatŭ, și Ioanikie Galiatovicĭ ni spune, că «Euchologiul a fostŭ aprobatŭ de Sinodul din Kiev și de cătrĕ patriarchul de Constantinupolŭ» (a). Décă «Euchologiul» luĭ Petru Movilă a fostŭ aprobatŭ și de Patriarchul, aceste o scie numaĭ Goliatovicĭ, dar în Euchologiu întâlnimŭ maĭ multe decisiunĭ ale sinoduluĭ dni Kiev, ca a 26 a 66 etc.. Complectarea «Euchologiuluĭ» trebue să-se fi efectuatŭ și după anul 1642, când a apărutŭ Perspectiva luĭ Socovicĭ și ea s'a continuatŭ pênĕ după anul 1645, când a întrodusŭ în dînsul și discursul nupțialŭ dela Iașĭ. Iar publicarea luĭ s'a petrecutŭ cu jumătatea de lună înaintea morțeĭ luĭ Petru Movilă, adecă, în capĕtul anuluĭ bisericescŭ 1647, séŭ finele celuĭ civilŭ 1646.

Petru Movilă numĕră și alte lucrărĭ literare, dar nepublicate, iar altele și neterminate. El a adunatŭ banĭ pentru tipărirea Biblieĭ slavone, pre carea din causa morțeĭ séle n'a pututŭ să o scóță la lumină. Apoĭ a scrisŭ la Aton de i s'aŭ trămisŭ copiĭ de pre viețile sânților de Metafrast, care ĭarășĭ aŭ rĕmasŭ neterminate, despre care lucru ni mărturisesce însușĭ S. Dimitrie al Rostovuluĭ în viețile sânților, datorite peneĭ acestuĭ prelatŭ al Bisericeĭ ruse. In genere se póte ḑice, că Petru Movilă șĭ-a consacratŭ viéța sa Bisericeĭ. *Ĭar «în momentele de recreație» scriea cărțĭ pentru creștinĭ.*

(a) Goliatovicĭ opera citată pag. 321.

**Conclusiune.** Nu ne vomŭ încerca aicĭ, de a resuma faptele acestuĭ mare bărbatŭ al biografieĭ nóstre; acésta o póte face cetitorul nostru. Nicĭ nŭ vomŭ discuta aicĭ cu aceĭ şovenişti ruşĭ, cariĭ asĕmănândŭ pre Petru Movilă cu Petru celŭ mare, Imperatorul Rusiilor, îlŭ inculpă, caşi pre acesta, cu întroducerea în Rusia a cultureĭ occidentale. Vomŭ înkeia biografia luĭ Petru Movilă cu privirile Ĭ. P. S. Macarie, Metropolitul de Moscva, care în opera sa cea vastă, şi plină de erudiţiune, în ce privesce istoria Bisericeĭ ruse, se ecsprimă : «Numele luĭ Petru Movilă este din podóbele cele maĭ marĭ ale istorieĭ nóstre bisericescĭ. El, fĕrĕ de tótă îndoiala, a întrecutŭ pre ierarchiĭ contimpuranĭ luĭ nu numaĭ aĭ Bisericeĭ din Rusia mică, dar şi pre ceĭ din Rusia mare, şi din totŭ Orientul. El, i-a întrecutŭ cu cultura sa, dar maĭ ales cu dragostea pentru cultură şi cu activitatea sa în folosul Bisericeĭ şi a cultureĭ. Bisericeĭ séle din Rusia mică el ĭ-a adusŭ serviciul celŭ maĭ mare, că a câscigatŭ dela Regele Vladislaŭ al IV-lea drepturile eĭ cele maĭ principale, despreţuite de cătrĕ Latinĭ şi Uniaţĭ, şi cu bărbăţie a apărat'o în totŭ timpul archipăstorieĭ séle. A restabilitŭ în Biserică multe lucrurĭ, care eraŭ ruinate de vrăjmaşiĭ eĭ şi a întrodusŭ ordinea. Intregeĭ Biserice ruse i-a făcutŭ unŭ mare serviciu cu fundarea şi asigurarea colegiuluĭ seŭ, fiindŭ cea întâia pepinieră şi modelul celoralalte înstitute ale Rusieĭ pentru cultura cleruluĭ. Iar pre Biserica ortodocsă în genere a servit'o prin aceia, că s'a ocupatŭ de compunerea «Mărturisireĭ ortodocse» admisă şi confirmată de toţĭ kiriarchiĭ eĭ şi carea şi pênĕ astă-dĭ a rĕmasŭ singura carte simbolică a eĭ (a). Contimpuranìĭ punéŭ preţŭ mare pre meritele luĭ Movilă. Insuşĭ Papa

(a) Noĭ Româniĭ la aceste merite ale luĭ Petru Movilă trebue să adăogămŭ, că el a colucratŭ pentru Românĭ la renascerea literatureĭ lor, încurajândŭ pre Metropolitul Varlaam şi Vasilie Lupul la unŭ asemenea lucru şi procurându-li dascalĭ şi tipografie românéscă.

Urban VIII-lea i-a scrisŭ o scrisóre dela 3 Noemvrie 1643 (ceia-ce nu s'a petrecutŭ cu nicĭ unul din predecesoriĭ luĭ), prin carea îlŭ gratuléză cu titlul de «onorabilul seŭ frate» și căuta a-lŭ atrage în partea sa, adecă la primirea unieĭ, adăugândŭ, că despre amărunțimĭ îĭ va scrie congregatia cardinalilor, și că, décă el voĭesce a trimite la Roma pentru acestŭ scopŭ doĭ monachĭ capabilĭ, eĭ vorŭ fi primițĭ cu bună-voință (a). Și kĭar unŭ vrăjmașŭ al ortodocsieĭ, ca Sacovicĭ, a fostŭ necesitatŭ să dică despre Movilă : «a luatŭ părintele Movilă Bĭserica S. Sofiĭ din Kiev, care stândŭ o sută de anĭ pustie, acum așa a înfrumusețat'o, că are laudă dela toțĭ; de asemenea construesce și mônăstirĭ și șcóle introduce și multŭ bine în țéră poporuluĭ seŭ face. Și numaĭ décă ar părăsi schisma, și să între în unire cu bărăția romană, fără de multă rĕsgândire ar fi pututŭ fi vrednicŭ nu numaĭ de metropolie, dar kĭar de demnitatea patriarchală» (b). Ne amintindŭ de panigiricele, ce ĭ-aŭ făcutŭ luĭ Movila ortodocșiĭ, fiindŭ el în viéță, noĭ vomŭ aminti aicĭ numaĭ unele opiniunĭ despre dînsul, manifestate după mórtea luĭ. Șléchticĭul de Kiev, Ioakim Ierlicĭ, care se vede a face parte din persónele nesimpatice luĭ Movilă în timpul viețeĭ luĭ, și carele în cronicele séle spune fĕrĕ să probeze, că poporul vorbia despre ne'ndurarea luĭ Petru Movilă cătrĕ fostul Metropolitŭ Isaia Copinski și cătrĕ nisce monachĭ, cu tóte aceste același Ierlicĭ în aceléșĭ cronice mărturisesce, că: «*a trăitŭ pe lume cu frica de D-ḑeŭ, bine și trézu, s'a ostenitŭ în acte de pietate, ocupându-se tot-dé-una de întregimea Bisericeĭ luĭ D-ḑeŭ și păḑindu-șĭ turma sa, deși nu era streinŭ de gloria lumeĭ*» (*a*). Unul din foștiĭ colegianțĭ de pre timpul luĭ Movilă, și apoĭ profesorŭ în colegiul luĭ, ĭar dela 1650 și Rectorŭ al colegiuluĭ, unul din persónele predate luĭ Movilă, Lazăr Bara-

(a) Theiner Veter. Monum. Poloniae et Lith. III, No. 374 pag. 424. Hist. Russiae Monum. II, No. 113 pag. 215.

(b) Perspectiva în traducerea rusă. Рукопис. Моск. дух. Академіи No. 223 fóia 244.

(a) Іерлич, Letopisiec. I, 56.

novicĭ, céa cum se ecsprimă în poesiele séle despre Movilă : «movila (mormêntul) a ascunsŭ pre Movilă al nostru. In timpul acestuĭ păstorŭ s'a ivitŭ la noĭ aurora cea frumósă. Nu putemŭ în deajuns să jălimŭ pre Movilă : el a fostŭ părintele nostru şi păstorŭ iubitorŭ. Am primitŭ noĭ pre celŭ ce iubia cu iubire, şi tot noî ne-ar trebui unŭ al doilea Movilă... Noĭ plângemŭ, ĭar tu te mângâĭ lôngă Domnul : îngrijesce-te de noĭ, păstorule! Fă, ca, sĕmănândŭ lacrimĭ, să săcerămŭ bucurie; dar fŏrĕ de rugăciunile tale noĭ acésta nu o vomŭ ajunge» (b),

**Archim. Ghenadie Enăcénu.**

(b) Барановiг. Sutnia Appolinova strf. 490 Kiev. 1675.

# AL TREILEA DISCURSŬ

al

# Sântuluĭ Ión Chrisostom

contra

## Adversarilor vieţeĭ monastice

TRADUCŢIUNE DE PROTOSYNCELUL GHERASIM SAFFIR.N

---

Urmare. Vedĭ No. 2 anul al VIII-lea pag. 147.

8. Incă n'amŭ vorbitŭ pênĕ aicĭ de celŭ maĭ tristŭ din tóte aceste rele, şi n'amŭ descoperitŭ partea cea maĭ urîciósă a acestor calamităţĭ. De câte-orĭ, în momentul de a trata acestŭ subiectŭ, m'am reţinutŭ cândŭ de confusiune, cândŭ de ruşine! La ce facŭ darŭ alusiune? căcĭ este timpul în fine de a îndrăsni şi de a vorbi. Ar fi culmea slăbiciuneĭ dacă, propunându-ne de a stêrpi unŭ viţiŭ, n'amŭ îndrăsni să ḑicemŭ necĭ măcarŭ câte-va cuvinte, în speranţa că prin tăcere se va vindeca rĕulŭ de la sine. Să nu maĭ tăcemŭ, prin urmare, chiarŭ de ar trebui să fimŭ acoperiţĭ de confusiune şi de roşélă. Cândŭ este trebuinţă de a tăia din corpŭ o parte gangrenată, medicul nu întârḑiă de-a apuca ferulŭ şi de a-şĭ afunda degetele în partea cea maĭ adâncă a raneĭ. Şi nicĭ noĭ, nu vomŭ sta nechotărîţĭ de a spune ce cugetămŭ asupra acesteĭ rane, orĭ-câtŭ de urîciósă ar fi ea. De care flagelŭ voimŭ noĭ darŭ să vorbimŭ? O pasiune nouă şi detestabilă s'aŭ produsŭ în epoca nóstră. Unŭ rĕŭ incurabil şi teribil, ciumă maĭ primejdiósă de câtŭ ciuma cea aducătóre de mórte aŭ isbucnitŭ printre noĭ. O crimă înfricoşĕtóre şi neauḑită s'aŭ inventatŭ; crimă care restórnĕ nu numaĭ legile scrise, ci şi legile natureĭ. Este puţinŭ lucru astăḑĭ, pentru necurăţiă, curvia. Dupĕ cumŭ,

cândŭ e vorba de suferințe, sentimentul uneĭ suferințe nouĭ și maĭ viĭ sterge sentimentul suferințeĭ precedinte; așa, grațiă acestuĭ monstruosŭ rafinamentŭ de desfrênare, unŭ lucru învederatŭ rĕŭ, adecă, frecuentarea criminalĕ a femeilorŭ, nu maĭ pare atâtŭ de rĕŭ. Se socotesce cine-va, pare-se fericitŭ de a se scăpa de aceste curse vulgarĭ și femeile sûntŭ amenințate de a deveni netrebŭinciŏse, tineriĭ împlinindŭ oficiele lorŭ. Adauge la acésta că aceste crimĭ scârbóse se facŭ cunoscute cu o cutedanță și o nerușinare fŏrĕ mĕsură, și că fŏră de legea aŭ devenitŭ lege. Nu maĭ e frică, numaĭ e temere, numaĭ e rușine, nu se maĭ cunósce roșirea fețeĭ. Astŭ-felŭ de desordine nu deștéptă decâtŭ rîsulŭ. Intelepciunea trece de nebuniă și observațiunile de extravaganțe. Din partea celorŭ slabĭ, nu suntŭ priimite decâtŭ cu próste tratărĭ; din partea celorŭ puternicĭ, sunt priimite cu luarea în rîsŭ, cu bătaia-de-jocŭ, și cu miĭ de sarcasme. Tribunalile, legile, guvernatoriĭ, părințiĭ, stăpâniĭ, servitoriĭ nu potŭ sŏ facă nimica. Aceștia suntŭ corupțĭ prin banĭ, aceia nu se ocupă decâtŭ de a pune mâna pe prețulŭ serviciuluĭ lorŭ.

Pintre persónele consciinciόse și carĭ se gândescŭ la mântuirea tinerilorŭ cu care s'aŭ însărcinatŭ, uniĭ vorŭ fi jucăria înșelătorieĭ și a minciuneĭ, alțiĭ vorŭ fi intimidațĭ prin violința celorŭ desfrânațĭ. Este, într'adevĕrŭ, maĭ lesne de a se scăpa de loviturele uneĭ tiraniĭ bănuitóre, decâtŭ de a se scăpa din mânele acestorŭ scelerațĭ, cândŭ aŭ încercatŭ cine-va de a sustrage vre ó victimă dela nerușinarea lorŭ. Infamia se desfășură în mijloculŭ orașelorŭ cu atîta libertate ca într'o completă solitudine. Décă se găsescŭ ómenĭ carĭ scapă de asemenea murdăriĭ, cu anevoiă vorŭ evita de a împărtăși reputațiunea acestorŭ desfrânațĭ: maĭ ânteiŭ, pentru că, fiindŭ puținĭ la numĕrŭ, sûntŭ expușĭ de a fi confundațĭ cu mulțimea celorŭ perverșĭ; alŭ douile, pentru că aceștĭ înspăĭmêntătorĭ și necurațĭ demonĭ, neavêndŭ altŭ mijlocŭ de a'șĭ resbuna asupra acelora carĭ 'ĭ desprețuescŭ, caută de aĭ compromite în felulŭ acesta. In

neputința în care se află de a 'ĭ lovi de mórte și de a pĕtrunde pĕnĕ la sufletŭ, eĭ se aplică de a le răpi considerațiunea de carĭ sûntŭ încongiurațĭ și buna lorŭ reputațiune. Așa amŭ audițŭ pre multe persóne mirându-se că o plóiă de focŭ încŏ nu aŭ cădutŭ, că orașulŭ nostru încŏ n'a încercatŭ sórta Sodomeĭ, sórtĕ de care este cu atâta maĭ vrednicŭ cu câtŭ elŭ nu aŭ profitatŭ de catastrofa aceluĭ orașŭ infamŭ. Sĭ cu tóte acestea, deși ținutulŭ unde fu Sodoma încunosciințédă de douĕ miĭ de anĭ prin singurŭ aspectulŭ sĕŭ maĭ clarŭ decâtŭ prin vocea cea maĭ pĕtrundĕtóre, universulŭ întregŭ de a se presérva de asemenia atentate, departe de a se opri în acéstă nefericită cale, desfrânațiĭ noștri nu afectédă decâtŭ maĭ mare nerușinare, ca și cumŭ arŭ intra în luptă cu Dumnedeŭ și ca și cumŭ arŭ pretinde să 'ĭ-arate prin faptele lorŭ că se vorŭ deda cu atâtŭ maĭ multŭ la aceste desordinĭ, cu câtŭ Dumnedeŭ 'ĭ-amenință cu o maĭ teribil pedépsă. Cumŭ déră de n'aŭ isbucnitŭ încă acéstă pedépsă? Cumŭ se face că desfrânările Sodomeĭ n'aŭ fostŭ urmate de relele Sodomeĭ? Pentru-că li se reservă unŭ focŭ cu multŭ maĭ teribil, unŭ kinŭ care nu va avea sfârșitŭ. S'aŭ comisŭ după deluviŭ crime cu multŭ maĭ grave decâtŭ crimile a cărorŭ punițiune fusese diluviulŭ; și cu tóte acestea nu s'aŭ întâmplatŭ de atuncĭ unŭ asemenea cataclismŭ. Trebue să se explice casulŭ de facia într'aceiașĭ modŭ. Pentru ce ómeniĭ din primele secule ale lumeĭ, ómenĭ carĭ trăiaŭ într'unŭ timpŭ în care tribunalile, frica ce inspiră puterea, legile și amenințările lorŭ, profețiĭ și acțiunea lorŭ moderătóre, perspectiva infernuluĭ, speranța ceresceĭ împĕrățiĭ, totŭ felulŭ de doctrine și orĭ-ce minunĭ capabilĭ de a mișca stâncele eraŭ lucrurĭ absolutŭ necunoscute; pentru ce aceĭ ómenĭ lipsițĭ de atâtea preservative, aŭ espiatŭ atâtŭ de aspru crimile lorŭ? Pentru ce, din contra desfrânațiĭ noștri, carĭ aŭ la disposițiunea lorŭ tóte aceste adjutóre și a cărorŭ viéță se petrece tótă cu perspectiva vrednică de temutŭ a tribunalilorŭ séŭ omenescĭ séŭ Dumnedeescĭ, n'aŭ suferitŭ încă pĕnĕ acumŭ aceeașĭ

pedépsă, cândŭ merită kinurĭ încă şi maĭ considerabilĭ? Nu este (óre) evidinte, chiarŭ pentru inteliginţa unuĭ copilŭ, că eĭ suntŭ reservaţĭ pentru o resbunare şi maĭ teribilĕ? Décă pre noĭ purtarea lorŭ ne revoltă şi ne indignă pĕnĕ la acestŭ punctŭ, cumŭ Dumnedeŭ a căruĭ Providenţă se ocupă cu unŭ interesŭ special de omenire, şi pentru care rĕulŭ este unŭ obiectŭ de supremă aversiune şi de supremă oróre, cumŭ Dumnedeŭ va lăsa asemenea atentate nepedepsite? Nu, nu va fi aşa; nu, acésta nu este cu putinţă. Elŭ va îngreuia asupra acestorŭ nefericiţĭ puternica sa mână; i-va lovi cu o rană înspăĭmêntătóre i-va amărî cu turmente atâtŭ de teribilĭ încàtŭ pedépsa Sodomeĭ comparată cu acéstă pedépsă nouĕ va părea unŭ jocŭ de copiĭ.

Căcĭ în fine, unde sûntŭ barbariĭ pre cariĭ să nu 'ĭ fi întrecutŭ eĭ printr'acéstă monstruósă desfrânare; carĭ sûntŭ bestiele sĕlbatice maĭ pre joşŭ de carĭ desfrânaţiĭ noştriĭ să nu se fi coborîtŭ prin moralile lor? Se va observa la orĭcàre animale turburărĭ, furiĭ sensualĭ care sémĕnă cu o adevĕrată nebunia. Tot dé una (ênsă) este sciutŭ că ele nu cunoscŭ acéstă pasiune ruşinósă şi că nu trecŭ preste limitile însemnate de natură; orĭ-care ar fi aprinderile de cariĭ sûntŭ posedate, ele respectă legile ce natura aŭ fixatŭ. Si écă aicĭ fiinţe raţionabile, fiinţe luminate printr'o învĕţătură dumnedeéscă, fiinţe carĭ instruescŭ pre alţiĭ despre ceea-ce trebue să facă şi despre ceea-ce trebue să evite, ale cărorŭ urechĭ sûntŭ întreţinute cu o doctrină pogorîtă din cerŭ, cariĭ se pórtă maĭ nedemnŭ cu tineriĭ de câtŭ cu curtesanele. Caşi cândŭ nu ar fi ómenĭ, caşi cândŭ Dumnedeŭ nu ar întinde providenţa sa preste lucrurile omenescĭ şi n'arŭ avea să judece înstr'o di faptele nóstre, caşi când purtarea lor ar fi invisibile şi nesciută, patima lor îndrăsnéţă şi nebună nu cunósce nicĭ unŭ frâŭ. De altă parte, părinţiĭ copiilor desonoraţĭ suferŭ aceste lucrurĭ în tăcere, şi nu se ascundŭ cu dênşiĭ dela tóte privirile, şi nu se gândescŭ nicĭcum la remediile capabile de a curma rĕulŭ. De ar trebui

cu tóte acestea, pentru a scăpa pre copiiĭ lor de acéstă epidemiă, să se exilieḍe eĭ însișĭ, să se ducă pre marea, prin insule, prin locurĭ deșerte, prin ținuturile depărtate de acela pre care 'lŭ locuimŭ, nu ar fi o obligațiune rigurósă pentru dênșiĭ de a o face și de a încerca totul maĭ bine de câtŭ să permită asemenea infamiĭ? Dacă locuința copiilor noștri ar fi o țéră nesănĕtósă și fecundă în bóle pestilențialĭ, aŭ nu i-am scóte dintr'ênsa, atuncĭ chiarŭ cândŭ arŭ afla în ea marĭ avantagie și cândŭ s'ar bucura acolea de o bună sănĕtate? Dar acuma cândŭ acéstă contagiune înspăĭmêntătórese respândesce în tóte părțile, sûntemŭ chiar noĭ carĭ, nu numaĭ că'ĭ prăpăstuimŭ în vultóre, ci încă și alungămŭ ca pre nisce corrumpĕtorĭ pre aceia carĭ se silescŭ de a 'ĭ depărta dela dênsa. Ce mâniă, ce fulgere aŭ să se aprindă asupra nóstră carĭ, căutândŭ de a curăți vorbirea copiilor noștri prin studiul înțelegciuneĭ prófane, delăsămŭ sufletele lor în noroiul necuratŭ în care ele joc și se corumpŭ, și cariĭ mergemŭ pênĕ ale împedica, dacă voescŭ, de a se rădica! Indrăsni-va cine-va după acésta să susțină că mântuirea este posibilă, pentru nefericițiĭ cariĭ, respiră acéstă atmosferă de corumpțiune? Șĭ pre ce s'ar întemeia? Daeă se află persóne, și ele sûntŭ de sigurŭ puține la numĕrŭ, dacă se află persóne, ḍicŭ, care evită aceste rușinóse desordinĭ, ele nu scapă de aceste pasiunĭ tiranice, pasiunea glorieĭ și aceea a avuțielor, care amêndouĕ ne ducŭ cătrĕ ruina nóstră. Celŭ maĭ mare numĕrŭ, este în acelașĭ timpŭ sclavulŭ și alŭ acestorŭ pasiunĭ și alŭ necurățieĭ celeĭ maĭ neînfrênate.

Cândŭ voimŭ să asigurămŭ succesul educațiuneĭ literarie a copiilor noștri, nu ne mărginimŭ întru a depărta obstaculele ce l'ar împedica; luândŭ încă tóte mijlócele capabilĭ de a'lŭ favorisa, ne procurămŭ învĕțătorĭ și guvernorĭ, cheltuimŭ banĭ, depărtămŭ orĭ-ce altă ocupațiune; maĭ grabnicĭ decâtŭ eroḍiĭ dela jocurile olimpice, le aducemŭ maĭ adesea a minte sărăcia pre care o nasce ignoranța, avuția pre care ne o aduce sciința, nu neglegemŭ, orĭ prin

noï înșine, orï prin altul, orï prin fapte, orï prin cuvinte, nimica din ceea-ce póte să ne conducă la acestŭ resultatŭ atâtŭ de doritŭ; și cu tóte acestea, silințele nóstre nu sûntŭ tot-dé-una încununate de succesŭ. Crede-vomŭ după acésta că curățenia moralilorŭ, regularitatea uneï vieţï neimputabile se vorŭ produce dela sineșï, atuncï cândŭ atâția inimicï le urmărescŭ ruina? Șï nu este culmea absurdităţeï de a pune atâta prețŭ și solicitudine pre unŭ lucru din cele maï ușióre, ca cumŭ ar fi imposibile de a'lŭ căpĕta cu altă condițiune, în vreme ce unŭ lucru cu multŭ maï dificile, ne imaginămŭ că are să ne vină în timpul somnuluï, ca fiindŭ de cea maï neînsemnată valóre și fărĕ importanță seriósă? Dar educațiunea sufletuluï, comparată cu educațiunea literarià, este cu atâta maï grea și maï laboriósă, cu cât este maï anevoiă de a lucra decâtŭ de a vorbi, cu câtŭ faptele costă maï multŭ decâtŭ cuvintele.

9. Și pentru-ce, va dice cine-va, copiiï noștriï arŭ avea trebuință de educațiune pură și austeră? — Ah! écă ceea-ce este maï funestŭ, că unŭ lucru atâtŭ de indispensabile, unŭ lucru de care depinde viéța nóstră întrégă, se socotesce nefolositorŭ și de prisosŭ. Dacă aï avea suptŭ ochiï teï pre fiulŭ teŭ în prada uneï bóle corporalï, de sigurŭ nu aï dice: «Șï pentru-ce ar avea el trebuință de o bună și solidă sănĕtate?» Ci tóte silințele téle ar tinde ca să 'ï redée așa de bine sănĕtatea încâtŭ bóla să nu maï reviiă pe viitorŭ. Și înaintea sufletuluï seŭ bolnavŭ, tu dicï că puțin îțï pasă de sănĕtatea morală; și, după astŭ-felŭ de vorbă, îndrăsnescï să maï reclamï titlul de tată! — Atuncï, dice cine-va ne trebue ca toțï să urmămŭ potecele filosofieï, cu riscul de a compromite tóte interesile vieţeï. — Nu, amicul meŭ, nu e cultul filosofieï, ci e lipsa de filosofiă care este isvorul și causa tutorŭ relelor nóstre. Cine sûntŭ, spune-mï, ómeniï ceï maï primejdioșï societățeï actualï, aceia ale cărorŭ moralï respectédă cuviința și onestatea, saŭ aceea cariï inventédă aceste rafinamente de plăcerï necunoscute și criminalï? aceea cariï caută să mărescă cu averea altuia pro-

pria lor avere, saŭ aceea pre care 'ĭ satisface puținul ce 'lŭ posedă? aceia cărora se supunŭ trupe de sclavĭ, și pre cariĭ îĭ urmédă pretutindenea o mulțime de lingușitorĭ, saŭ aceea cărora le e de ajunsŭ unŭ singurŭ servitorŭ? Și încă eŭ nu vorbescŭ de o filosofiă înaltă, ci de aceea care este accesibilă celor maĭ mulțĭ ómenĭ. Preferi-vețĭ voĭ pre acești ómenĭ blândĭ, bine-voitorĭ, indiferințĭ către favórea populariă, saŭ pre aceĭ ómenĭ cariĭ pretindŭ dela semeniĭ lor mărturirĭ de respectŭ cu maĭ multă rigóre decâtŭ n'ar pune cine-va ca să reclame o datoriă (bănescă), cariĭ supĕră în miĭ de modurĭ pre orĭ-ce individŭ care nu se va scula înaintea lor, care nu 'ĭ va saluta celŭ d'ântâiŭ, care nu se va înclina profundŭ în presența lor, care nu se va da la demonstrațiunile cele maĭ servilĭ? pre aceea cariĭ iubescŭ maĭ bine să se supună decâtŭ să comande, saŭ pre aceia cariĭ ambiționéză după demnitățĭ și după putere, și carĭ suferŭ totul, încércă totul pentru a 'șĭ ajunge scopurile lor? pre aceea carĭ, îngâmfându-se că suntŭ superiorĭ altora, îșĭ înkipuescŭ prin urmare că le este permisŭ de a dice tóte și de a face totul, saŭ pre aceia carĭ, punêndu-se în rangul celŭ maĭ dupĕ urmă, veștedescŭ prin umilitatea lor licența stupidă a vițiuluĭ? Pre aceea carĭ rĕdică palate mărețe și carĭ prepară mese splendide, saŭ pre aceea carĭ, afară de nutrimêntul și acoperemêntul necesarŭ, nu cer nimicŭ maĭ mult? pre aceia alŭ cărorŭ plugŭ le brăsdédă imensele domeniĭ, sĕŭ pre aceia carĭ nu aspiră se posedă nicĭ măcarĭ colțulŭ de pămêntŭ celŭ maĭ mititel? pre aceia carĭ grămădindŭ usură preste usură, se încurcă în tóte căile nedrepte, de îndată ce suntŭ fructuase, sĕŭ pre aceia carĭ, rupêndŭ aceste contracte de inichitate, ușuréză pre nefericițĭ atâta pre câtŭ mijlócele o permitŭ? pre aceia carĭ nu perdŭ nicĭ-o-dată din vedere vanitatea condițiuneĭ omenescĭ, sĕŭ pre aceia carĭ, orbindu-se de voia asupra acestuĭ punctŭ, alungă mîndria pênă o uita că sunt ómenĭ? pre aceia carĭ întrețin curtesane și carĭ pătéză ornórea altuia, sĕŭ pre aceia carĭ respectéză pre propriele lor soçiĭ? Aŭ uniĭ, asemenea

bubóielor carĭ se formézǎ la suprafaçia corpuluĭ, seŭ vênturilor furióse carĭ țurmentǎ valurile, nu compromitŭ buna economie a omenireĭ, și nu têrǎscŭ în avisŭ, prin licența lŏr neînfrânatǎ, pre nefericițiĭ cari ar fi putut de al trǎmite sǎ se mântuiascǎ; aŭ, din contra, cei-lalțĭ, asemenea unor fǎrǎ carĭ strǎlucescŭ în sînul uneĭ gróse întunerecimĭ, nu aratǎ calea mântuireĭ nenorociților pre carĭ i-amenințǎ grozǎviile naufragiuluĭ; n'aŭ aprinsŭ eĭ întru câtŭ-va facla filosofieĭ, și nu suntŭ eĭ așeḑațĭ la o înǎlțime suficientǎ pentru ca lumina sǎ se servéscǎ de conductorŭ sigurŭ orĭ-cuĭ va dori sǎ intre într'un portŭ la scutélǎ de vijelie? Celor d'ântâiŭ trebuescŭ atribuite rĕscólele, resbelele, bǎtǎliele, ruina orașelor, mulțimele (de ómenĭ) reduse în servitute și condamnate la slcaviǎ, suferințele captivitǎțeĭ, sângele vĕrsatŭ și tóte cele-l-alte flagele ale viețeĭ omenescĭ. La relele cu carĭ ómeniĭ supĕrǎ pre ómenĭ, adauge pre acelea carĭ ne vinŭ din cerŭ: secetele, inundațiunile, cutremurele de pǎmêntŭ, cetǎțile dĕrîmate séŭ înghițite, fómetea, ciuma, cu un cuvêntŭ tóte pedepsele a cǎrorŭ origine nu trebue cǎutatǎ aicia josŭ.

10. Astŭ-feĭ sûntŭ dérǎ ómeniĭ carĭ punŭ într'unŭ pericul de mórte societatea, carĭ 'ĭ compromitŭ interesile cele maĭ scumpe. Eĭ causézǎ semenilor lor o infinitate de turmente; eĭ vorŭ supĕra cu persecuțiunile lor pre aceia carĭ suspinǎ dupǎ liniște și dupǎ pace; i-vorŭ têrî în tóte pǎrțile, 'ĭ vorŭ sfâșia fǎrǎ milostivire. Pentru eĭ s'aŭ stabilitŭ tribunalile, legile, pedepsele și supliciele de toŭ felul. Dupǎ cum într'o casǎ în care se aflǎ mulțĭ bolnavĭ și puținĭ ómenĭ sǎnǎtoșĭ, veĭ gǎsi multe remediĭ, mulțĭ medicĭ eșindŭ și întrândŭ; de asémenea nu se aflǎ preste totŭ pǎmântul națiune, orașŭ unde tribunalile, magistratura, pedepsele sǎ nu fiǎ înfloritóre. Remediele neavêndŭ prin ele însǎșĭ puterea de a vindeca bólele, si ore-care persóne fiindŭ necesarie pentru a le administra, sûntŭ judecǎtoriĭ carĭ obligǎ pre supușĭ, ca, vrêndŭ nevrêndŭ, sǎ sufere exigințele acestuĭ tratamentŭ. Cu tóte acestea rĕul a fǎcutŭ nisce pro-

grese atâtŭ de înspăĭmântătóré încâtŭ triumfă chiar asupra medicineĭ, şi însuşĭ judecătoriĭ s'aŭ molipsitŭ. Ce ar dice cine-va de un bolnavŭ prăpăditŭ de frigurĭ, idropisiă şĭ alte afecţiunĭ âncă şi maĭ primejtióse, care, neputêndu-se vindeca pre sineşĭ, s'ar sili să vindece pre persónele atinse de aceleşĭ bóle? Intr'adevĕrŭ, valurile nedreptăţĭ, resturnândŭ cu impetuositatea unuĭ torentŭ tóte stăvilarile, aŭ adusŭ în suflete violenţa pustiirilorŭ lor.

Şi petru ce vorbescŭ de desordinea morală ce presentéză societatea? Nu sûntem noĭ expuşĭ de a vedea acestŭ flagel, adusŭ în mijlocul nostru de către aceştĭ ómenĭ perverşĭ, schimbândŭ limbagiul ce'l ţinem cu toţĭ de acordŭ asupra providenţeĭ dumnedeescĭ? Rĕul progresédă, se măresce, lucréză să cotropéscă totul, sémănă în drumul sĕŭ o rĕsturnare general, combate în fine pre însuşĭ cerul, şi procură arme limbeĭ muritorilor, nu numaĭ contra semenilor lor, déră contra Domnuluĭ şi suveranuluĭ universuluĭ. Şi de unde provinŭ, te întrebŭ, aceste conversaţiunĭ atâtŭ de dese asupra fatalităţeĭ? Pentru ce o mulţime de ómenĭ caută causa evenimentelor în cursul orbŭ al astrelor? Pentru ce se pomenesce de norocŭ, pentru ce de hasard? de unde vine că se privesce universul ca mişcându-se fără raţiune şi fără scopŭ? Trebue să aruncămŭ responsabilitatea asupra persónelor pure şi oneste, séŭ asupra acelora carĭ după părerea vóstră, protegŭ societatea, şi carĭ constituiescŭ după cele ce am demonstratŭ, un flagelŭ universal pentru întregŭ genul omenescŭ? Asupra acestora învederatŭ. Cea-ce deştéptă indignaţiunea, nu este că cutare cultivă filosofia, că este de o probitate, de o moderaţiune şi de o cumpĕtare nevincibilă, că despreţuesce bunurile lumeĭ acesteia. Cea-ce indignéză, este spectaculul îmbelşugareĭ, alŭ uneĭ vieţe de plăcerĭ; al avariţieĭ, al răpireĭ, alŭ perversităţeĭ, al viţiuluĭ fericitŭ şi triumfătorŭ. Écă textul acusaţiunilor şi invectivelor ómenilor carĭ nu credŭ în Dumnedeŭ. Écă stânca care face multe victime; căcĭ, câtŭ despre persónele ale căror moralĭ suntŭ neimputabilĭ, nu numaĭ că nu vor

ține cuvêntărĭ de asemenea natură, déră ele 'șĭ vorŭ face o crimă loruși de a rădica o voce de blamŭ contra providențeĭ Domnuluĭ. Décă toțĭ omeniĭ, séŭ celŭ puținŭ ceĭ maĭ mulțĭ, arŭ consimți să trăiască ast-fel, nu s'ar fi imaginatŭ nicĭ-odată asemenea discursurĭ, n'amŭ avé să deplângemŭ acestŭ réŭ care face vêrfŭ tuturorŭ celorŭ-l-alte, vroiŭ să zicŭ nebunia de a căuta originea relelor. Inkipuesce-țĭ că nu ar exista rĕul fie aparinte, fie reale, ar fi pututŭ veni cuĭ-va în minte idea de aĭ căutà causa, șĭ de a dà nascere eresielor numeróse a cărorŭ ocasiune aŭ fostŭ acéstă problemă? căcĭ ast-felŭ aŭ fostŭ punctul de plecare a luĭ Marcion, Manes, Valentin și al multora altorŭ Grecĭ. Décă înțelepciunea ar fi fostŭ obiectul unuĭ cultŭ general, nu s'ar fi gânditŭ nimenea nicĭ-o-dată ca să rădice acéstă cestiune și, în lipsă de alte probe, le-ar fi fostŭ de adjunsŭ spectaculul virtuțeĭ pentru a demonstrà că Dumnedeŭ este cu adevăratŭ monarchul nostru, și că el dirige și guvernédă lucrurile omenescĭ cu o prevedere și abilitatea admirabile. Acésta nu este maĭ puțin adevĕrată acum; déră nu se vede cu înlesnire din casa mareluĭ întunerecŭ ce desfrânațiĭ l'aŭ respânditŭ preste totŭ pământul. Cu alt-felŭ de moralĭ, Providența divină ne ar lua ochiĭ de lumina ca sórele in amiză-di pre unŭ cerŭ liniștitŭ și seninŭ. Décă nu arŭ fi nicĭ tribunalĭ, nicĭ denunțătorĭ, nicĭ calomnitorĭ, nicĭ turmente, nicĭ pedepse, nicĭ închisorĭ, nicĭ supliciĭ, nicĭ confiscărĭ, nicĭ amende, nicĭ temerĭ, nicĭ pericule, nicĭ inimicițiĭ, nicĭ curse, nicĭ ure, nicĭ ocărĭ, nicĭ ciumă, nicĭ fómete, nicĭ nicĭ-una din calamitățile carĭ ne întristéză; și décă am trăi toțĭ cu onestitatea convenabilă, unde este omul care s'ar îndoui despre Providența dumnedeéscă? De sigur, nu sar afla nicĭ unul. Se întêmplă printre noĭ ceea-ce s'ar întêmpla într'o corabie alŭ căreĭ cârmaciŭ șĭ-ar expune la primejdiă persóna sa, în casŭ de furtună, șĭ-ar scăpa pre pasagerĭ, fără ca aceștia din urmă să apreciede activitatea și sciința sa, din causa turburăreĭ, a friceĭ și a kinuluĭ în carĭ i-arŭ fi aruncatŭ periculele ce i-amenințatŭ. De asemenea,

de şi Dumnedeŭ ţine în mână cârma universuluĭ întregŭ, vijelia şi agitaţiunea ce viţiele nu încetéză de a întreţine, împedică pre ómenĭ de vede acţiunea sea. De unde urmédă că nu numaĭ moralele publice suferŭ dintr'acésta, ci şi că pietatea este încă cu violenţă atacată; şi nu va exagera cine-va décă va numi inimicĭ aĭ omenireĭ pre aceĭ ómenĭ a cărorŭ viéţă este o conspiraţiune permaninte contra mântuireĭ altuia, şi carĭ prin opiniunile lorŭ detestabilĭ şi purtarea lorŭ infamă, tîrĕscŭ pre companioniĭ lorŭ de călătoriă (pre mare) către unŭ tristŭ naufragiŭ.

II. Nu veĭ găsi nimica de asemenea în monastirĭ. Orĭcare ar fi furia tempesteĭ, credincioşiĭ carĭ locuescŭ în ele se bucură de liniscea şi de siguranţa portuluĭ, şi ca din înălţimea ceruluĭ eĭ vĕdŭ pre ceĭ-l-alţĭ călătorĭ pre mare cufundându-se în abisŭ. Eĭ într'adevĕrŭ aŭ îmbrăţişatŭ unŭ genŭ de viéţă demnŭ de cerŭ, şi condiţiunea lorŭ nu este din nicĭ unŭ punctŭ de vedere maĭ pre josŭ de a ângerilorŭ. Dupĕ cumŭ domnesce printre aceştia o perfectă uniformitate şi, departe de a fi uniĭ în fericire şi alţiĭ în culmea nenorociriĭ eĭ gustă cu toţiĭ bucuriele aceleiaşĭ păcĭ, aceleiaşĭ fericirĭ şi aceleiaşĭ gloriĭ; aşa nicĭ-unŭ solitarŭ nu va imputa frateluĭ sĕŭ pentru sărăcia sa, nicĭ-unulŭ nu se va glorifica cu avuţiele séle: alŭ tĕŭ şi alŭ meŭ, acestŭ isvorŭ a tótă desordinea, sûntŭ alungate dintr'acéstă locuinţă; tóte lucrurile aci suntŭ de obşte, mésă, lăcuinţă haină. Şi ce ar fi întru acésta de mirare, pentru că eĭ cu toţiĭ nu sûntŭ de câtŭ unŭ singurŭ sufletŭ? Nobleţea, sclavia, libertatea unora sûntŭ de asemenea nobleţea, sclavia, libertatea altora. Toţĭ producŭ aceleaşĭ bogăţiĭ, adevĕratele bogăţiĭ; toţĭ aceeaşĭ gloriă, adevĕrata gloriă, căcĭ bunurile lorŭ nu consistŭ numaĭ în cuvinte, ci în realităţĭ. Toţĭ gustă aceleaşĭ dorinţe, aceleaşĭ speranţe ar dice cine-va că lucrurile aci sûntŭ ordonate dupĕ o regulă infalibilĕ şi dupĕ greutăţile uneĭ exacte balanţe. Acolea, nicĭ o desordine nu se vede decâtŭ mĕsură, consonanţă, armoniă, unire, concordia şi subiecte de o bucuriă fŏrĕ întrerumpere. Aşa, orĭ-ce

arŭ face și orĭ-ce arŭ suferi, tóte esŭ pentru dênșiĭ spre mulțămire și fericire. Numaĭ acolea, și nu aiurea, vețĭ găsi în tótă puritatea sa tabloulŭ de ómenĭ carĭ, pre lângă disprețulŭ bunurilor acesteĭ lumĭ, pre lângă lipsa de orĭ-ce motivŭ de împărechierĭ și de luptă, pre lângă speranța unuĭ mărețŭ viitorŭ, însoțescŭ și deprinderea de a socoti ca unŭ patrimoniŭ comunŭ bunurile și relele carĭ potŭ să viiă preste fiiă-care dintre dênșiĭ în particulariŭ. Maĭ ântêiŭ, întristarea piere de grabă dela dênșiĭ, fiă-care luândŭ o parte egală la sarcina ce cade unuia singurŭ; câtŭ despre bucuriă, eĭ aŭ miĭ de rațiunĭ de a o face, nu numaĭ considerândŭ propriele lorŭ bunurĭ, ci și pentru că binele ce dă preste aprópele le causédă totŭ atâta plăcere. Ce resultatŭ ar trebui déră sa asteptămŭ, décă toțĭ amŭ imita exemplulŭ lorŭ? Nu trebue atribuită ceea ce este desolătorŭ în presenta stare de lucrurĭ, persónelorŭ carĭ aŭ urmatŭ o cale cu totulŭ opusă? Sciți voĭ ce facețĭ profesândŭ opiniunea contrariă? vĕ asemĕnațĭ unuĭ omŭ care ar respinge, ca nefolositóre, o liră perfectŭ acordată; în vreme ce, o altă liră în desacordŭ completŭ, fiă că córdele arŭ fi prea întinse, fiă că n'arŭ fi din deajunsŭ (întinse), elŭ arŭ recomanda-o ca bună de a încânta totŭ-de-odată și pre artistŭ și pre auditorĭ. Dupĕ cumŭ n'amŭ maĭ căuta altă probă convingătóriă despre nedestoĭnicia musicală a uneĭ persóne de felul acesta; de asemenea nu vomŭ semnala probă maĭ capabilĕ de a face vĕdute sentimentele invidióse și funeste ale ómenilorŭ carĭ susținŭ asemenea doctrine.

Déră care este limbagiulŭ părințilorŭ carĭ arétă maĭ multă moderațiune? Ca copiiĭ noștri dicŭ, eĭ, să încépă prin a șĭ face educațiunea literariă. Odată educațiunea lorŭ făcută, atuncĭ cândŭ intră în calea aceșteĭ filosofiĭ, nimenea nu i-va împedeca. — Și cine vĕ asigură că eĭ vorŭ ajunge etatea de bărbatŭ? Vaĭ! unŭ mare numĕrŭ disparŭ, rănițĭ de o mórte prematură. Să privimŭ cu tóte acestea acestŭ punctŭ ca afară de îndouélă: presupunêndŭ căcĭ vorŭ ajunge la etatea de bărbatŭ, cine ne va respunde de primiĭ

lorŭ anĭ? Şi întru acésta eŭ nu mĕ supunŭ uneĭ mâniĭ iubitóre de cértă; căcĭ, décă mi s'ar procura acéstă garanţiă, departe de aĭ-smulge din societate, cândŭ îşĭ-vorŭ fi formatŭ inteliginţa lorŭ, iĭ-aşŭ impulsiona din contra să rĕmână într'ênsa, şi în locŭ de a aproba pre persónele carĭ iĭ-arŭ consilia să se retragă în singurătate, le aşŭ privi cu grózà ca pre nisce inimicĭ aĭ bineluĭ publicŭ, pentru-că ascundêndŭ aceste făcliĭ, trămiţêndŭ la pustiă pre aceste focare de lumină, ele arŭ lipsi pre locuitoriĭ cetăţilorŭ nóstre de cele maĭ preţióse avantagie. Dérŏ décă este cine-va în neputinţă de a ne oferi acéstă garanţiă, este cu adevĕratŭ unŭ bine de a trămite pre copiiĭ vostri la învĕţătorĭ unde vorŭ învĕţa viţiulŭ multŭ maĭ degrabă decâtŭ literele, unde de şi se vorŭ aplica a urmări resultate de o maĭ mică importanţă, vorŭ perde unŭ tesaurŭ cu multŭ maĭ importante, tăria sufletuluĭ şi nobleţea caracteriuluĭ. Ce e de făcutŭ, într'acestŭ casŭ? Trebui-va dérŏ să distrugemŭ scólele? veţĭ întreba voĭ. De sigurŭ nu; dérŏ nicĭ érăşĭ nu trebue să distrugemŭ edificiulŭ virtuţeĭ şi să îmmormêntămŭ un sufletŭ din causa ignoranţeĭ literarie; déră de îndată ce s'aŭ coruptŭ, condiţiunea sa devine din cele maĭ triste, orĭ-câtă abilitate de limbagiŭ ar fi căştigatŭ, şi chiarŭ cu atâtŭ maĭ tristĕ cu câtŭ elocinţa sa va fi maĭ însemnată; căcĭ perversitatea unită cu elocinţa va produce de sigurŭ consecinţe maĭ neplăcute decâtŭ însăşĭ ignoranţa.

Şi décă dupĕ ce vorŭ fi părăsitŭ pe concetăţeniĭ lorŭ, s'ar întêmpla acestorŭ copiĭ, ca, cu tótă conservarea necioplireĭ limbagiuluĭ lorŭ, să cadă din virtutea lorŭ? — Şi décă remânêndŭ printre voĭ, vĕ voiŭ întreba eŭ, şi-arŭ perde şi sufletulŭ lorŭ, şi nicĭ la şcólă nu arŭ face nicĭ-unŭ progresŭ în studiulŭ arteĭ oratorie? Amŭ, să sciţĭ, maĭ multŭ decâtŭ voĭ, dreptulŭ de a stărui în respunsulŭ meŭ. Pentru ce acésta? pentru că décă nesiguranţa este şi într' unulŭ şi într'altulŭ, ea este âncĕ maĭ multŭ într'alŭ vostru decâtŭ într'alŭ meŭ. Cumŭ şi pentru care cuvêntŭ? Pentru-că studiulŭ literelorŭ are trebuinţă de bune moralĭ, în

în vrême ce bunele moralĭ se potŭ lipsi fórte bine de studiulŭ literelorŭ. Nu este facile tuturorŭ de a conserva curate moralile nóstre independ.nte de orĭ-ce instrucțiune literariă. Dérĕ o elocință convingătóriă, nimenea nu o va putea avea fĕrĕ ajutorulŭ virtuțeĭ, décă elŭ totŭ timpulŭ seŭ lŭ-consacră pĕcatulŭ și desfrânărĭ. Astŭ-felŭ încâtŭ de ceea-ce ve temețĭ într'un casŭ, avețĭ de asemene să vĕ temețĭ și în cel-l-altŭ, și chiarŭ cu atât maĭ mare cuvêntŭ cu câtŭ în acestŭ casŭ se depărtéză cine-va maĭ adesea orĭ de scopŭ, și cu câtŭ este vorba de interese cu multŭ maĭ înnalte. In primulŭ casŭ, nu îțĭ trebue să te aplicĭ decâtŭ la unŭ singurŭ lucru; într'alŭ douile aĭ o îndouită victoriă de obținutŭ, căcĭ nu veĭ ajunge la unulŭ din aceste lucrurĭ fĕră de a ajunge la celŭ-l-altŭ: nu veĭ ajunge la elocință fĕrĕ ajutorulŭ virtuțeĭ.

Décă voiescĭ cu tóte acestea să presupunemŭ posibile ceea-ce este imposibile; ce folosŭ vomŭ trage din străluc-rea talentuluĭ nostru, décă suntemŭ isbițĭ de o lovitură de mórte? ce vĕtĕmare ne va causa neexperiența nóstră, décă vomŭ avea în stăpânire bunurile cele maĭ prețióse? Acesta nu este unŭ sentimentŭ care să ne fie particulariŭ, nouĕ carĭ dispretiămŭ înțelepciunea profană și carĭ o socotimŭ o adevĕrată nebuniă; 'lŭ-veĭ găsi limpede manifestatŭ chiarŭ la filosofiĭ păgânismuluĭ. Unŭ mare numĕrŭ dintre dênșiĭ nu s'aŭ ocupatŭ decâtŭ fórte puținŭ de studiul literelor. Alțiĭ aŭ profesatŭ pre față dispretiul lor în privința acésta, și, cu tótă ignoranța voluntariă în care aŭ rĕmasŭ, cultul filosofieĭ moralĭ căruia aŭ consacratŭ tótă viéța lor, nu i-aŭ încongiurat maĭ puțin de strĕlucire și de gloriă. Anacharsis, Crate, Diogene, nu s'aŭ ocupat nicĭ-cum de alt ce-va. Putem, dupĕ óre-cariĭ scrietorĭ, să dicemŭ tot atâta despre Socrate; și nu vom fi întru acésta desmențițĭ de filosoful care, în acéstă ordine de cestiunĭ, s'aŭ ridicatŭ cu mult maĭ presus decât alțiĭ, și care aŭ cunoscutŭ maĭ bine ca niminea altul circumstanțele viețeĭ înțeleptuluĭ Atenian. In apologia pre care-lŭ presupune că o pronunță înaintea tribunaluluĭ, Platone-ĭ

împrumută în presența judecătorilor acéstă vorbire : «Vețĭ audi din gura mea tot adevĕrul. De sigur, Atenianĭ, discursurile mele nu ve vor oferi, ca discursurile acestor oratorĭ de aicĭ, meşterşug în cuvinte, eleganța studiată în frasă. Mĕ voiŭ exprima fórĕ pretențiune şi fórĕ prefăcătoriă, servindu-mĕ de termeniĭ care vor veni de sineşĭ pre buzele mele. Am încrederea că nu vorbescŭ decâtŭ dupĕ dreptate; şi aşa bine-voițĭ a nu astepta de la mine alt ce-va, căcĭ n'ar fi cu cuviință ca la etatea mea să mĕ presentedŭ înaintea vóstră ca un scolar care se formédă în arta oratoriă.» Platon. oper., Apolog. Socr. Acestŭ limbagiŭ arată că nu din indiferență, ci din cauza puținei importanțe ce-ĭ da, Socrate renunță la studiul şi la exercițiul elocințeĭ. Nu consideră dar nicĭ-cum o elocuțiune elegantĕ ca indispensabilĕ pentru filosofĭ, nicĭ chiar peutru ómenĭ; vedĭ într'ênsa maĭ de grabă un studiŭ propriŭ de a exercita emulațiunea şi de a ocupa timpul ce rĕmâne liberŭ adolescinților; ast-fel este, într'adevĕrŭ, opiniunea a înşişĭ filosofiilor nu a filosofilor vulgarĭ, dar acel maĭ mare dintre toțĭ, care n'aŭ voitŭ pentru învĕțătorul seŭ un ornamentŭ pre care-lŭ socotea nedemnŭ de geniul filosofic. Aceste ratiunĭ ce se pot invoca contra unuĭ necredincios, le vom invoca cu un maĭ mare cuvêntŭ contra unuĭ creştin. N'ar fi absurdŭ ca, pre`cândŭ ómeniĭ carĭ umblă dupĕ aplausele multimeĭ, şi care n'ar putea ajunge la gloriă decâtŭ prin înțelepciunea profană, desprețuescŭ arta oratoriă, noĭ să o admirămŭ şi să o stimămŭ pênĕ încât să-ĭ sacrificămŭ interesile nóstre cele maĭ scumpe?

(Va urma)

# Actŭ de Donaţiune [1]

Sub-semnaţiĭ locuitorĭ proprietarĭ şi Enoriaşĭ aĭ S-teĭ Bisericĭ cu hramul S-teĭ Treimĭ şi S-tul Nicolae din Comuna Poenari, Cătunul Ciuperceni, plaiul Novacĭ, Judeţul Gorjiŭ, vĕḑênd că aceste S-te Bisericĭ ale nóstre se află vacante de Preotŭ din causă că n'are pogónele legiuite de pămênt, şi ca să putemŭ procura Preotŭ pe Seminaristul Burlănescŭ Ión, dăm ne siliţĭ de nimenea şi de a nóstră bună voinţă pămênt de danie pentru tot-dé-una, menţionatelor Bisericĭ 17 pogóne pămênt, din proprietăţile nóstre după cum se vede la numele fie căruia din noĭ, cu obligaţie ca preotul să nu aibă dreptul de instrăinare şi distrugere ci să se bucure numaĭ de fructele şi veniturile imobiluluĭ, carĭ pogóne costă Suma de Leĭ 500, adică cincĭ sute, şi ca să fie valabil acestŭ actŭ 'lŭ am legalisatŭ de Primăria respectivă şi de Onor. Tribunal local, trecându-se în Registrele respective; ceĭ ce am sciut carte ne am sub-scris înşine, éră ceĭ ce n'am sciut ne-am subscris prin scriitorŭ, trăgênd cu degetele la numele nostru.

1884, Martie 18.

Fl. Aluneanu. Doneḑŭ două pogóne, situate în plaiu Radoşi Cărpinişu.

P. Moculescu. Idem două pogóne moşie situată în plaiul Cernadia, acoperite cu pădure de fagĭ, moştenire dela părinţiĭ meĭ Moşu Bârăscu.

[1] Trimis cu adresa P. S-luĭ Episcop de Râmnicŭ, No. 539. a. c.

Ión C. Alunénu. Donedŭ două pogóne moşie situată în Cătunu Ciuperceni, Comuna Poenari în curéua Gogănéscă din délul Mueri, în vale spre răsărit până unde se vor împlini.

Şiu Hălângescŭ. Idem două pogóne pământ din Hotarul Ponórele, Moşu Gruescu, pământ islazŭ, veche moştenire.

Const. Arimia. Idem două pogóne moşie situată în Hotarul Ciupercenĭ cureaua Arimeştĭ din şosea în vale până unde va ajunge.

D-tru Bodescu. Idem un pogon moşie Situată în hotarul Ciupercenĭ, cureaua turnéscă din iazul perelor în délŭ până unde va ajunge.

Stan Milosténu. Idem un pogon moşie situatŭ în hotarul Ciuperceni curéua Arimeştilor din Iazul morilor spre apus până unde va ajunge.

Ión Rujenoiu. Idem un pogon moşie Situată în hotarul Ciupercenĭ, curéua Dosuluĭ din Olteţŭ, spre apusŭ până unde va ajunge.

Const. Golescu Idem treĭ Pogóne moşie situată, 2 pogóne în hotarul Ponórele moşia Golescĭ, în faţă începe din drumul mare în vale până unde va ajunge, şi un pogon situat în plaiul Cernadia, moş. Bercestu acoperitŭ cu pădure de fagŭ.

I. Burlănescu. Idem un pogon pământ situatŭ în hotarul Bumbesci-Piţicu, moşia, Mărgulesci, alăturĭ cu proprietatea Piţiculuĭ spre médă nópte de hanŭ cât va ajunge.

## ROMÂNIA

*Primăria comuneĭ Poenarĭ*

Atestŭ identitatea semnaturilor din presentul act conform

cererei făcută cu suplica inreg. la No. 125, precum şi că pămêntul donat nu e cedat după legea rurală.

1884 Martie 18.
No. 50

Primarŭ (SS) *P. Moculescu.*

(L. S.)

*Tribunalul Distr. Gorjiŭ*
Anul 1884 Martie 20. No. 415.

S'aŭ presentatŭ în Tribunal d-lor : Fl. Aluneanu, Şiu Hălăngescu, I. C. Aluneanu, P. Moculescu, I. Burlănescu, Dumitru Bodescu, Const. Arimia, Ión Rujenoiu, Stan Milosténu şi Const. Golescu donatori, în auḑul şi în faţa cărora citindu-se din cuvênt în cuvênt presentul act de donaţiune, depus cu petiţia inreg. la No. . . . aŭ mărturisitŭ că este al D-lor făcut din liberile voinţe scris actul şi subscrişi D-tru Bodescu, Const. Arimia, Ión Rusenoiu şi Stan Milosténu prin scriitor, nesciind carte, éră D-niĭ Fl. Alunénu, Şiu Hălángescu, I. C. Alunénu, P. Moculescu, I. Burlănescu şi Const. Golescu scind carte aŭ subseris cu propriele D-lor semnăturĭ.

TRIBUNALUL.

In facia mărturisirilorŭ numiţilorŭ şi în basa Art. 1171 Cod. civil vĕḑênd că şi taxa de înregistrare s'a perceputŭ cu recipisa No, 9497.

Dă autenticitatea legală presentuluĭ act de donaţiune.

(SS) *I. St. Budurĕscu*, Nedescifrabil

(L. S.)

p. Grefier (SS) *C. Urechescu.*

*Grefierul Trib. Gorjiŭ*

Atestŭ că acestŭ act s'a trecut în Registrul de transcrip-

ţiunĭ aĭ acestuĭ Tribunal pe anul 1884. sub No. 328 la fila 238, vol. I, astădĭ 20 Martie 1884.

p. Grefier (SS) *C. Urechescu.*

(L. S.)

p. Conformitate. *I. Orleanu.*

ROMÂNIA

*Direcţia Cancelarieĭ. St. Episcopiĭ Râmnicu Nôul Severin*

Acéstă copie fiindŭ conformŭ cu originalul se atestă.

1884 Martie 24.

Director, *N. G. Protopopescu.*

Taxa inregistrăreĭ în sumă de leĭ cincĭ-spre-dece s'a perceput sub recipisa No. 9497, din 20 Mart. 1884.

Casier (SS) Nedescifrabil.